

An aerial, high-angle photograph of a massive crowd of people at night. The scene is illuminated by a bright, vertical beam of light that cuts through the darkness from the top left, creating a strong contrast and highlighting the density of the group. The people are packed closely together, their forms appearing as a textured sea of light and shadow. The overall atmosphere is one of a large-scale event or festival.

Toekomst van de nacht

Nachtcultuur in Amsterdam

**'De afwezigheid van daglicht en ruis
ontbloot een stukje ziel dat je overdag niet
snel tegenkomt.'**

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

Inhoud

Voorwoord	4	Stemmen voor de nacht #5: Amber, Lysa en Sanae	37
Leeswijzer	5	Stemmen voor de nacht #6: Diego en Sven	39
Samenvatting	6	Stemmen voor de nacht #7: Natasja en Bróna	41
Locaties voor nachtcultuur	9	4 Toegankelijke nacht: betaalbaar en bereikbaar	43
Legenda	10	4.1 Toegankelijk voor de sector	45
1 Waarom een nachtvisie?	11	4.2 Toegankelijk voor publiek	46
Stemmen voor de nacht #1: Bogomir	15	4.3 Toegankelijk voor de hele stad	47
Stemmen voor de nacht #2: Kees (KC)	17	4.4 Beleid	47
2 Waarde van de nacht	18	Stemmen voor de nacht #8: Heleen en Chafik	53
2.1 Wat is nachtcultuur?	20	Stemmen voor de nacht #9: Sander	55
2.2 Amsterdamse nachtcultuur in vogelvlucht	20	5 Dag en nacht: onlosmakelijk verbonden	56
2.3 Waarde van de sector	21	5.1 Festivalstad in vogelvlucht	58
2.4 Waarde voor het publiek	21	5.2 Waarde van festivals	59
2.5 Waarde voor de stad	22	5.3 Zoeken naar de balans	61
2.6 Meetbare waarde	23	Stemmen voor de nacht #10: Niels en Jasper	64
Stemmen voor de nacht #3: Ramon en Helena	25	Stemmen voor de nacht #11: Vic	66
Stemmen voor de nacht #4: Gert en Rolinde	27	Bijlage 1 – Waarde van de kleine uurtjes	68
3 De nacht voor iedereen	29	Bijlage 2 – Bronnen	68
3.1 Fysieke en sociale veiligheid	30	Met dank aan	69
3.2 Roep om verandering	32	Colofon	70
3.3 Diversiteit vergroot diversiteit	33		

Voorwoord

Als ik denk aan Amsterdam, dan denk ik aan slenteren over mooie oude bruggen. Aan plakkerige tegels verlicht door de neonlichten van het Leidseplein. Aan uitgelopen mascara, kapotte panty's en veel te hoge hakken. Pas na drie uur die ene leuke persoon aan durven spreken. Witte wijn uit plastic glazen en pas als het licht aan knippert voelen hoe moe je bent. Je vrij en gelukkig voelen. Geen werk, geen regels, wel tracks en de vrolijkheid die het alledaagse overstijgt. Moe, kapot, maar uitzinnig gelukkig.

Als jonge vrouw kwam ik naar Amsterdam en leerde mezelf kennen in het nachtleven van deze stad. En ik was niet de enige. Als wethouder Kunst en Cultuur ben ik trots op de nachtcultuur van Amsterdam. Die kent een rijk verleden, van een roemruchte underground scene tot en met clubs, feesten en festivals van wereldfaam. Die wereld is van enorme invloed geweest op de stad, de muziek en de beeldende kunst. Het nachtleven is waar je jezelf ontdekt, vaak als je jong bent, maar ook als je ouder bent. Waar je vrienden maakt en liefdes ontmoet en waar je wereld groter wordt, en je je veilig voelt. Dat gevoel heb je in steden met een bruisend nachtleven, en dat heeft Amsterdam ook.

We moeten het nachtleven koesteren en daarom presenteert de gemeente de eerste visie over de nacht. Eind 2019 deden we met de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2021-2024 een belofte aan onze stad: Amsterdam erkent de rijke nachtcultuur als wezenlijk onderdeel van kunst en cultuur, Amsterdam maakt ruimte voor de nacht. Nog geen drie maanden later werden we door het coronavirus gedwongen om de nacht en de makers, kunstenaars, artiesten en alle nachtvlinders alle ruimte te ontnemen. Ineens lag een deel van Amsterdam stil dat normaal gesproken uit zijn voegen barst van de energie en creativiteit. Een deel dat van grote betekenis is voor veel Amsterdammers. Daarvan kreeg ik een brok in de keel.

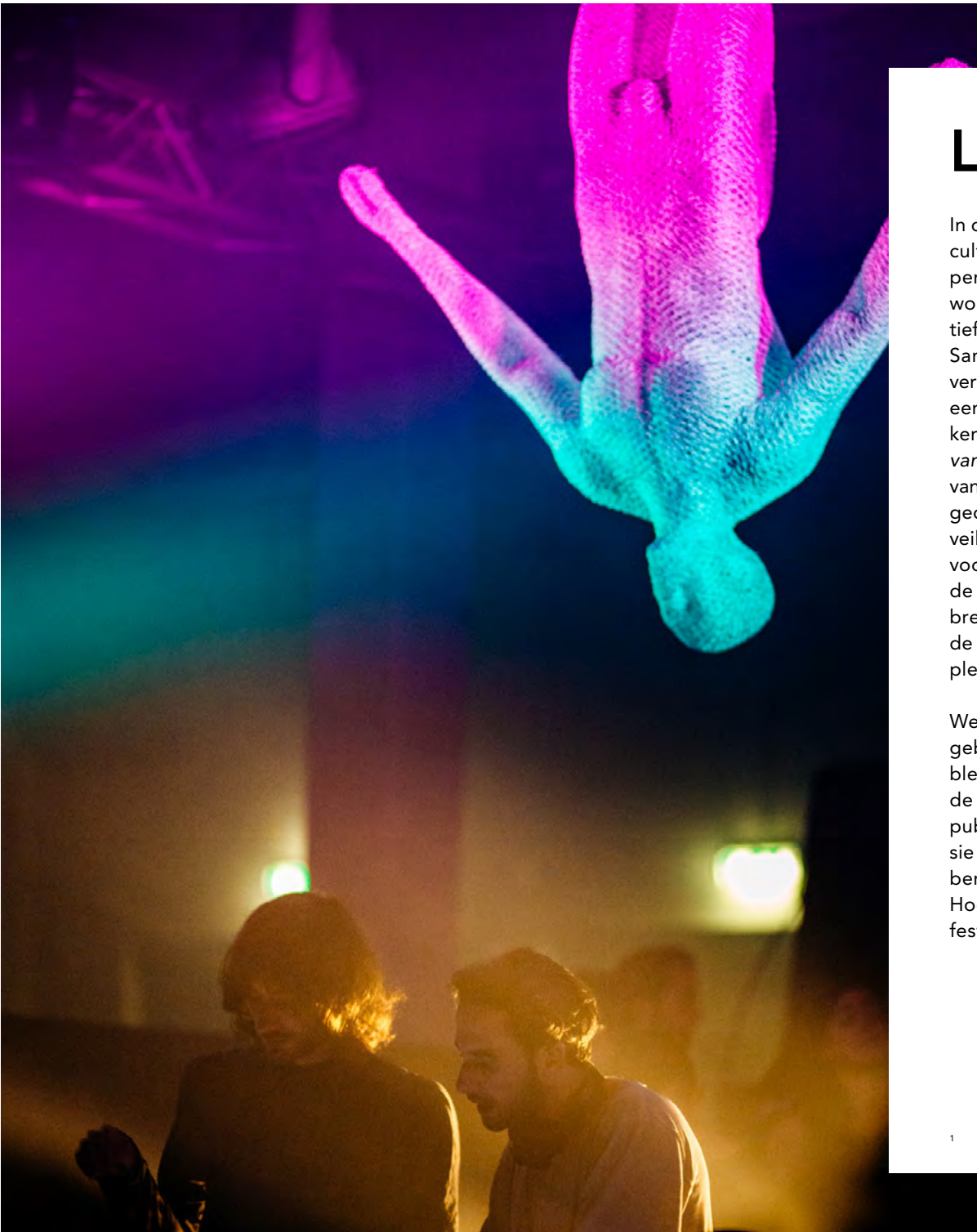
We blijven evengoed vooruitkijken, want de stilstand in de nacht was maar tijdelijk, al kunnen we de gevolgen ervan nog niet overzien. Ik weet dat de sector klaarstaat met plannen, aanvragen en line-ups voor een sterke herstart. Het is belangrijk om te agenderen wat de toekomst van de nachtcultuur in Amsterdam voor ons moet zijn – juist na de coronacrisis. De vele gesprekken die ik de afgelopen maanden met de sector heb gevoerd in het kader van deze visie, zeggen me dat de makers, organisatoren en initiatiefnemers een enorme denkkraft bezitten waar we als stad veel aan kunnen hebben. Deze visie zou er zonder hun bijdragen niet zijn.

De nachtcultuur verdient onze steun. We bieden niet alleen morele support, maar faciliteren hen waar mogelijk ook met stedelijk beleid, gericht op herstel en behoud en we geven aan vernieuwing een plek. Daarbij is een van de opgaven voor de toekomst om plek te vinden voor iedereen in de nacht. De stad groeit en dat vraagt ook om ruimte voor nachtcultuur, in de bestaande stad en in de wijken die de komende decennia worden ontwikkeld. We moeten ervoor zorgen dat de grote diversiteit aan Amsterdammers ook in de nacht een plek heeft in de stad. In de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2021-2024 heb ik de culturele sector 'overdag' uitgedaagd om meer en vaker samen te werken met de nachtcultuur. Om fysiek én inhoudelijk ruimte te maken voor makers, programmeurs en artiesten uit de nacht.

De nacht is er voor alle Amsterdammers. Voor hen die met grote liefde voor de stad het initiatief nemen om in de nacht speelruimte te creëren. Voor nieuwe verhalen die een plek verdienen. De nacht is er voor de enorme groep die aan de nacht deelneemt, maar ook voor alle andere inwoners van onze mooie stad. Omdat Amsterdam zonder nachtcultuur Amsterdam niet is. De nacht is elke keer weer vol belofte, van bijzondere momenten die zich onttrekken aan de regels van overdag. De nacht verdient onze erkenning als de bescherming die zij voor velen is, en als de plek waar je zonder oordeel jezelf kunt zijn.

Touria Meliani
wethouder Kunst en Cultuur

'Waar je vrienden maakt en liefdes ontmoet en waar je wereld groter wordt, en je je veilig voelt. Dat gevoel heb je in steden met een bruisend nachtleven, en dat heeft Amsterdam ook.'

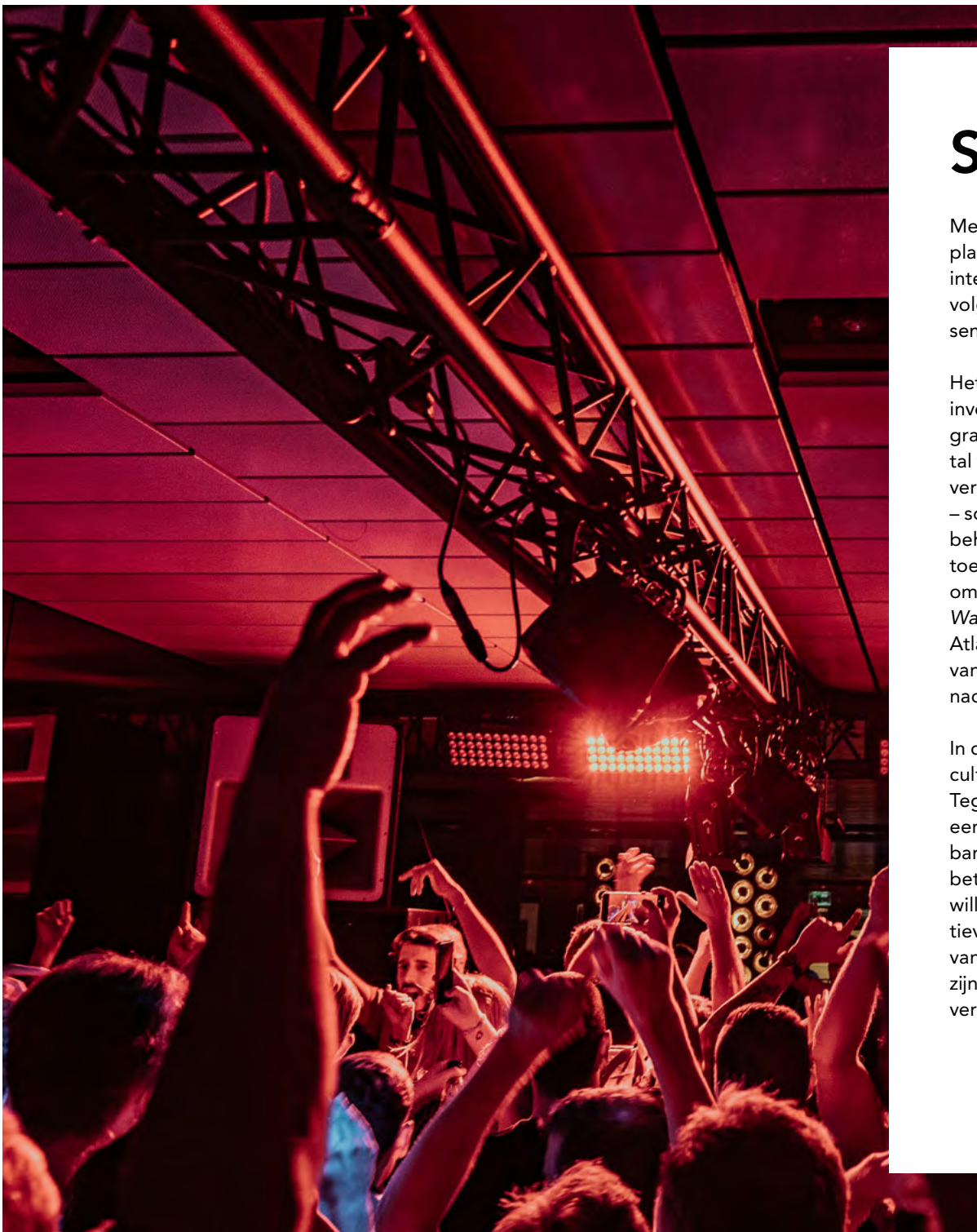

Leeswijzer

In deze nachtvisie worden de waarde, het belang en de behoeftes van de nachtcultuur belicht vanuit het perspectief van de gemeente, maar ook vanuit het perspectief van de sector. Daarvoor heeft de gemeente met een brede vertegenwoordiging uit het Amsterdamse nachtleven gesproken: organisatoren en initiatiefnemers, producers en performers, gevestigde namen en relatieve nieuwkomers. Samen hebben we aan de hand van thema's verkend wat er nodig is voor het verrijken van de nachtcultuur in onze stad. Dit gebeurde via openbare gesprekken in een livestream vanuit Pakhuis de Zwijger¹, en in een reeks interviews. We benadrukken dat alle gesprekspartners in Pakhuis de Zwijger (de gesprekkenreeks *Toekomst van de Amsterdamse Nacht*) op persoonlijke titel spraken of als vertegenwoordiger van hun organisatie. Hun opvattingen en inzichten laten zien hoe verschillend er wordt gedacht over thema's als toegankelijkheid en betaalbaarheid. Het pleidooi voor een veilige, inclusieve nachtcultuur wordt echter breed gedragen. In de interviews die voor de nachtvisie zijn gehouden (zie *Stemmen voor de Nacht*) komen kenners van de nacht vrijuit aan het woord. De persoonlijke opvattingen die zij hierin naar voren brengen zijn agenderend van aard, en vertegenwoordigen geen standpunten van de gemeente Amsterdam of haar vertegenwoordigers. In deze vorm hebben ze een plek gekregen in de nachtvisie.

We hebben de inzichten van de betrokkenen over de waarde van de nachtcultuur gebruikt als onderbouwing voor deze visie. In hoofdstuk 1 formuleren we de probleemstelling van deze nachtvisie: waarom is die nodig en welke opgave is er voor de gemeente? In hoofdstuk 2 benoemen we de waarde van de nacht, voor makers, publiek en de hele stad. In hoofdstuk 3 gaan we in op de thema's diversiteit, inclusie en sociale en fysieke veiligheid. Vervolgens komen de thema's toegankelijkheid, bereikbaarheid en betaalbaarheid van de nachtcultuur aan de orde in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 is gewijd aan de verbinding tussen dag en nacht, zoals die zich manifesteert op festivals en evenementen.

¹ Deze zijn terug te kijken via *Toekomst van de Amsterdamse Nacht* [#1](#), [#2](#), [#3](#), en [#4](#).

Samenvatting

Met deze nachtvisie geeft het college van Amsterdam de nachtcultuur in de eerste plaats de erkenning die zij verdient. Als eerste stad in Nederland formuleren we een integrale visie op de waarde en het belang van nachtcultuur voor de stad. Hiermee volgen we in de voetsporen van andere steden met een lange traditie van een bruisende nachtcultuur, zoals Berlijn, Londen en New York.

Het doel van deze visie is om de belangrijkste thema's voor de sector en de stad te inventariseren, zodat we nu en in de toekomst de nachtcultuur steviger en meer integraal kunnen borgen in het gemeentelijk beleid. Dit betreft zowel kunst en cultuur als tal van andere beleidsterreinen, zoals diversiteit, stedelijke ontwikkeling, economie, verkeer, gezondheid en de openbare orde. Het college biedt met deze nachtvisie de – soms onzichtbare of onbekende – nachtcultuur een podium om aan te geven waar behoefte aan is voor de ontwikkeling van een bloeiende professionele sector in de toekomst. Daarnaast geeft de nachtvisie een overzicht van het huidige veelzijdige en omvangrijke beleid dat betrekking heeft op de nacht in Amsterdam. Het onderzoek *Waarde van de kleine uurtjes* (2021) in opdracht van de gemeente uitgevoerd door Atlas Research (voorheen Atlas voor gemeenten) vormt een belangrijk onderdeel van de inventarisatie en is een onderbouwing voor de economische waarde van de nachtcultuur.

In de nacht kunnen Amsterdammers en bezoekers deelnemen aan en genieten van cultuur die de stad verrijkt en wezenlijk onderdeel is van het verhaal van Amsterdam. Tegelijkertijd staat de nachtcultuur onder druk door de groei van de stad en door een toenemend gebrek aan ruimte en mogelijkheden. Er zijn onvoldoende betaalbare locaties voor nieuwe initiatieven en evenementen. De stad wordt steeds minder betaalbaar voor mensen die in de sector werken en voor hun publiek. Als college willen we dat de stad in de nacht aantrekkelijk en behouden blijft voor artiesten, creatieven en organisatoren, en zo toegankelijk mogelijk is voor de inwoners en bezoekers van Amsterdam. Diversiteit, inclusie, sociale en fysieke veiligheid en toegankelijkheid zijn daarbij belangrijke voorwaarden. Deze thema's hebben we in de nachtvisie breed verkend.

Waarde van de nacht

Kunst en cultuur in Amsterdam houdt niet op om twaalf uur 's nachts. In een stad met meer dan 180 nationaliteiten is de diversiteit aan cultuur, muziek en dans bijzonder groot. Voor velen blijft de nacht een leven lang betekenisvol. Zij koesteren de nachtcultuur als plek waar ze zich thuis voelen en waar ze een deel van hun persoonlijkheid en identiteit blijvend kunnen voeden. De gemeente erkent de betekenis van de nachtcultuur voor de ontwikkeling van Amsterdam in brede zin. Cultureel en artistiek, sociaal-maatschappelijk én economisch.

De nacht vormt een rijke artistieke bron die nieuwe vormen, stijlen, disciplines en genres voortbrengt. De Amsterdamse nachtcultuur is levend cultureel erfgoed. Van roemruchte clubs tot festivals en artiesten van wereldfaam, Amsterdam staat mondiaal stevig op de kaart als stad met een rijke nachtcultuur. De afgelopen decennia is de Amsterdamse nachtcultuur volwassen geworden en uitgegroeid tot een internationale trekker van belang. Voor de kunstensector in de volle breedte vormt de nachtcultuur een belangrijk deel van de humuslaag: plek voor inspiratie en kruisbestuiving en onderdeel van de keten van talentontwikkeling.

Met de nachtcultuur in Amsterdam zijn zo'n vijftienduizend banen gemoeid. Behalve aan artiesten en organisatoren biedt de nachtcultuur werk aan allerlei gerelateerde en afgeleide beroepsgroepen. Uit het onderzoek *Waarde van de kleine uurtjes* blijkt onder andere dat bezoekers uit binnen- en buitenland elk jaar naar schatting € 1,25 miljard uitgeven tijdens hun verblijf. De jaarlijkse welvaartswinst voor Amsterdam door hun bestedingen is volgens Atlas Research € 63 miljoen, nog afgezien van inkomsten uit toeristenbelastingen en vermakelijkhedenretributie.² De Amsterdamse nachtcultuur levert het Rijk naar schatting € 49 miljoen aan belastinginkomsten op.

De nacht heeft echter ook schaduwkanten: bijvoorbeeld overmatig middelengebruik, drugscriminaliteit en criminele ondermijning, discriminatie aan de deur van clubs, seksuele intimidatie op de dansvloer, of bedreigingen en geweld tegen gemarginaliseerde groepen. Daarnaast is er in een dichtbevolkte stad als Amsterdam regelmatig wrijving tussen feestvierders en inwoners die rust willen. Deze problemen en uitdagingen komen in de nachtvisie aan de orde.

² Voor definitie en uitleg, zie Bijlage 1. *Waarde van de kleine uurtjes*

De oplossingen liggen veelal op verschillende beleidsterreinen. Als gemeente blijven we ons hier in de volle breedte op richten.

Diversiteit en inclusie

Amsterdam moet een stad zijn waar iedereen mee kan doen. Ook in de nacht moet er voor iedereen plek zijn, ongeacht culturele achtergrond, religie, gender, seksuele voorkeur, beperking, leeftijd of economische status. De gemeente wil samen met de nachtssector stappen maken om recht te doen aan deze meerstemmigheid en verscheidenheid. Een inclusieve nachtssector kan een grote bijdrage leveren aan een bloeiende, vrije en open stad.

We houden aandacht voor beleid tegen nachtelijk geweld, intimidatie en discriminatie. We kijken ook nadrukkelijk naar safe(r) spaces voor gemarginaliseerde groepen. We hebben heldere afspraken met de sector over het tegengaan van middelengebruik en (geluids)overlast. In onze gesprekken met de sector hebben we ontwikkelingen gesignaleerd die ons nog meer bewust maken van deze problematiek en anderzijds een groot potentieel binnen de nachtcultuur naar voren brengen om zelf oplossingen aan te dragen. Als gemeente willen we die zelfredzaamheid versterken.

Toegankelijke nacht

In de nacht is de stad een stuk duurder dan overdag. Er gelden bijvoorbeeld nachttarieven voor het gebruik van het OV. Eten en drinken is doorgaans duurder in horeca, maar ook in nachtwinkels. Gelegenheden die overdag of vroeg in de avond vaak gratis toegankelijk zijn, heffen entree. Als we willen dat de nacht toegankelijk is voor iedereen, moeten we blijven kijken waar het mogelijk is om belemmeringen weg te nemen. Zowel voor organisatoren, ondernemers en artiesten als voor bezoekers. Onze ruimte om hierop te sturen is (nog) beperkt, maar het is een belangrijk punt om te blijven agenderen en om aan te blijven samenwerken, binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

Het is van belang dat er bij de groei van de stad rekening wordt gehouden met ruimte voor nachtcultuur. Ruimte die betaalbaar is en blijft, en kan rekenen op draagvlak onder (toekomstige)

bewoners. De sector heeft bovendien behoefte aan zowel tijdelijke als permanente vestigingslocaties. Een belangrijke stap die we als gemeente zetten is de oprichting van een Team Nachtcultuur, als aanspreekpunt voor nieuwkomers en gevestigde partijen. Dit team zal bijvoorbeeld vragen kunnen beantwoorden over beleid, meedenken over nieuwe initiatieven en doorverwijzen naar de juiste loketten voor vergunningen.

Dag en nacht

De nachtcultuur manifesteert zich al decennialang in allerlei vormen overdag, vaak als festival. Op dit moment vormen dit soort evenementen de ideale schakel tussen de dag en de nacht. Het ondernemende karakter ervan biedt kansen voor een betekenisvolle wisselwerking en synergie. Jong talent kan er doorbreken en vernieuwing krijgt de ruimte. De bezoeker profiteert van een compleet en divers aanbod. Festivals leveren de stad banen en inkomsten op, en maken de stad aantrekkelijk om te bezoeken en in te wonen. Het beleid van de gemeente zal er de komende jaren op gericht zijn om de wisselwerking tussen de dag en de nacht via festivals en evenementen te stimuleren.

De culturele, economische en sociaal-maatschappelijke waarde maakt dat er blijvend ruimte voor festivals moet worden gevonden in de stad, maar binnen duidelijke en goed onderbouwde kaders en op basis van regels en normen die de leefbaarheid beschermen. Het uiteindelijke doel is een duurzame balans tussen die twee factoren. Op basis van duidelijke criteria kunnen we de schaarse plekken voor festivals goed verdelen. Het college werkt scenario's uit die de basis kunnen vormen voor een goed gesprek over het aantal grote festivals dat de stad aankan, eerst in de gemeenteraad en daarna in de stad. Ook kunnen we zo sturen op een aanbod dat zo goed mogelijk aansluit bij de identiteit van Amsterdam en meerwaarde heeft voor de stad en haar inwoners. Daarbij gaat een deskundige, onafhankelijke muziek-evenementencommissie een belangrijke rol spelen. Een aantal beeldbepalende festivals zal meerjarig een plek op de kalender kunnen krijgen.

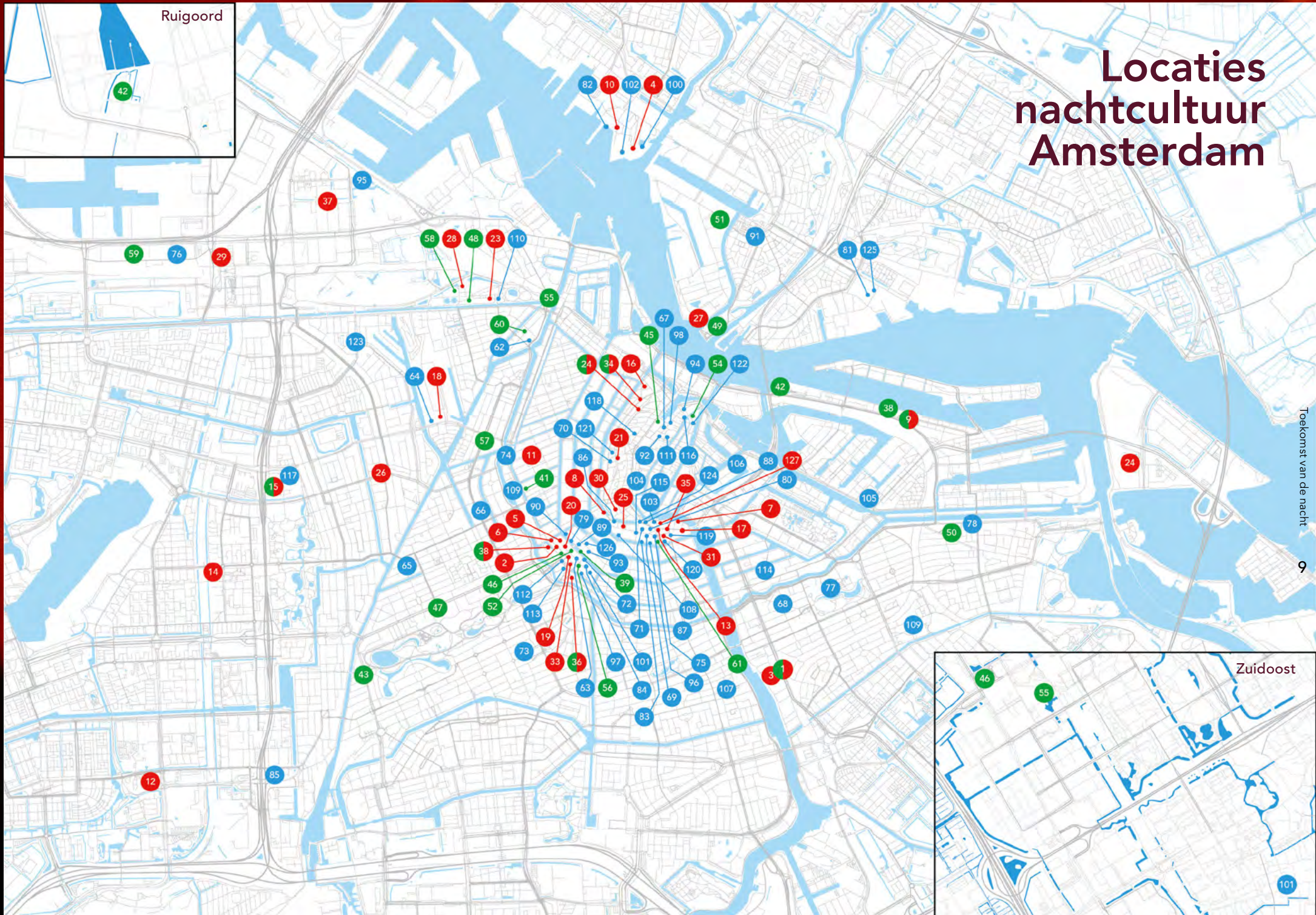
Conclusie

Wat voor stad willen we zijn in de nacht? Dit college wil de ruimte geven aan de nachtcultuur die de stad verrijkt. Waar plek is voor experiment en alternatieve uitingen. Waar mensen zichzelf kunnen zijn, waar ze zich kunnen overgeven aan collectieve beleving, en waar ze zich individueel kunnen ontplooiën.

Vanuit deze visie werken we verder aan een beleidsagenda voor de nacht, in samenspraak met de gemeenteraad, de stadsdelen, alle betrokkenen en belanghebbenden uit de sector en daarbuiten, dus met de hele stad. Dit gaat ons uiteindelijk instrumenten opleveren om meer duurzaam te kunnen werken aan de Amsterdamse nachtcultuur.

Locaties nachtcultuur Amsterdam

Ruigoord

NACHTCLUBS

- 1 Canvas op de 7e
- 2 Jimmy Woo
- 3 Doka Underground
- 4 Faralda Crane Hotel
- 5 Club Nova
- 6 Lovelee
- 7 CLUB Y.O.L.O.
- 8 Supperclub
- 9 Panama
- 10 Sociëteit SEXYLAND
- 11 Chin Chin Club
- 12 Radion Amsterdam
- 13 Escape
- 14 VLLA (Dwaze Dagen)
- 15 De School
- 16 Club Mystique
- 17 Club AIR
- 18 De Marktkantine
- 19 Club Up
- 20 Chicago Social Club
- 21 Nieuwezijds Lounge
- 22 Akhnaton
- 23 Radio Radio
- 24 Recycle Lounge Gallery Club
- 25 Club Nyx
- 26 The Jazzebel
- 27 Shelter
- 28 Westerunie en Westerliefde
- 29 Bret
- 30 Disco Dolly
- 31 Prime
- 32 Bitterzoet
- 33 La Favela
- 34 Paradiso
- 35 Club John Doe
- 36 Stichting Melkweg
- 37 Nachtlab/Warehouse
- 127 Oliva

MUZIEKPODIA

- 38 Stichting Café Mezrab
- 1 Canvas op de 7e
- 39 Bourbon Street
- 40 Stichting Landjuweel 2000
Kerk Ruigoord
- 41 Maloe Melo Home of the Blues
- 5 Panama
- 42 Bimhuis Café
- 43 OCCII
- 44 Ziggo Dome
- 15 De School
- 45 Beurs van Berlage
- 46 The Waterhole
- 47 OT301
- 48 Pacific
- 49 Tolhuistuin (Paradiso Noord)
- 50 Studio K
- 51 Café De Ruimte
- 52 Rock Club The Cave
- 53 AFAS Live
- 22 Akhnaton
- 54 Casablanca
- 55 Jongerencentrum Volta
- 56 Café Alto
- 57 De Nieuwe Anita
- 58 Westergasfabriek Gashouder
- 59 The Box
- 32 Bitterzoet
- 36 Paradiso
- 60 Vereniging Zaal 100
- 61 De Heeren van Aemstel
- 36 Stichting Melkweg

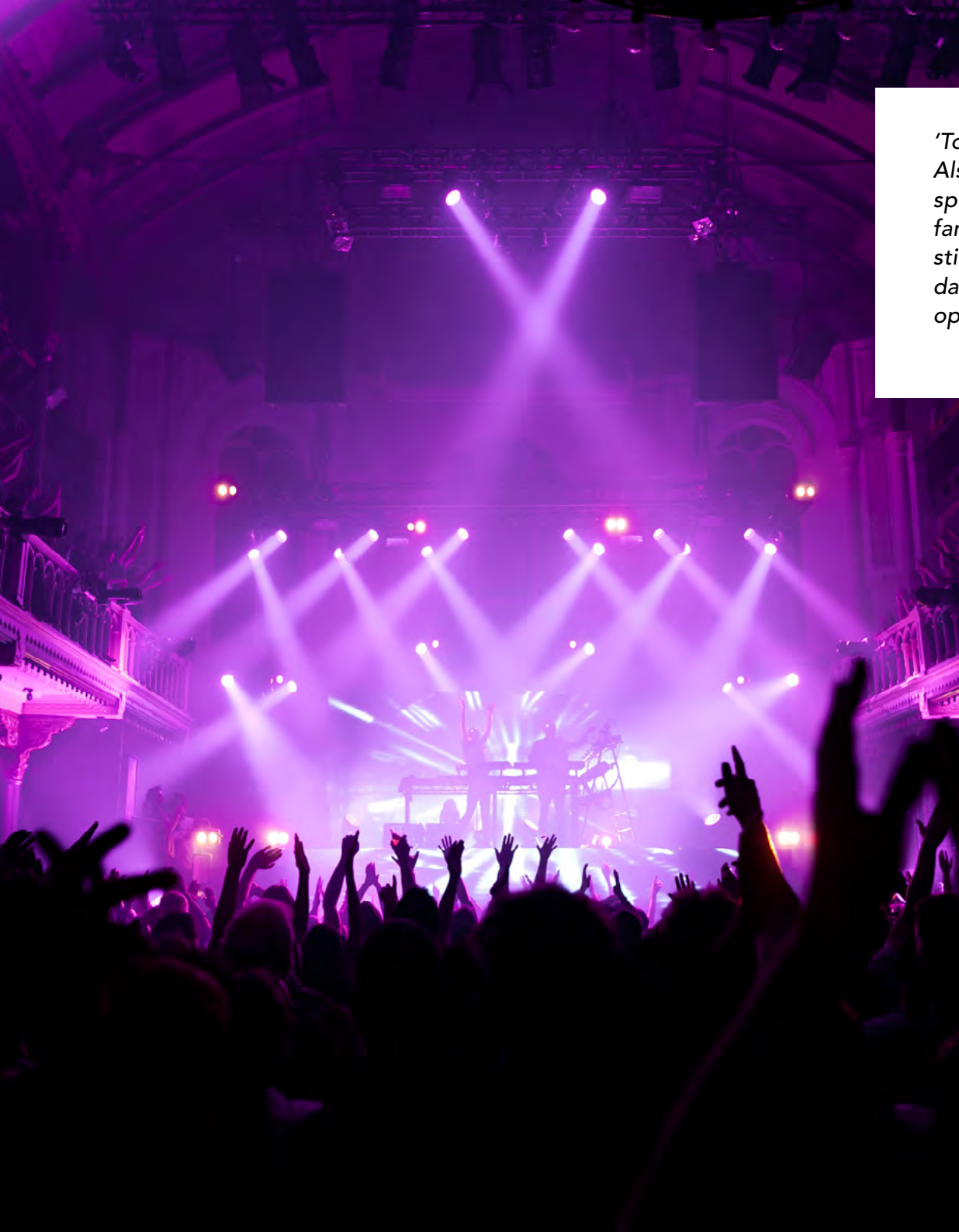
OVERIGE PROGRAMMERING

- 62 Checkpoint Charlie
- 63 El Punto Latino
- 64 Club Lite
- 65 Café de Kashmir Lounge
- 66 Vereniging de Trut
- 67 The Warehouse
- 68 Mike's Badhuis theater
- 69 Jantjes Verjaardag
- 70 Schuim
- 71 Escape Caffé
- 72 't Lammetje
- 73 Café Welling
- 74 Sound Garden
- 75 Café La Bastille XL
- 76 H7 Warehouse
- 77 Generator Hostel
- 78 Café The Zen
- 79 Brasil Music Bar
- 80 Café Savoy
- 81 TIOFLI/Skatecafé Karin & Yvonne
- 82 Veronica Schip
- 83 Woody's
- 84 Le Petit Difficile
- 85 Atelier AF3
- 86 Bar Blend
- 87 Huis van iemand anders
- 88 Café Tante Roosje
- 89 Cooldown
- 90 Suzy Wong
- 91 Rolling Rock Kitchen
- 92 Hotel Winston
- 93 't Feest van Joop
- 94 Skek
- 95 Thuishaven Events
- 96 Dragshow Bar Lellebel
- 97 Hartje Amsterdam
- 98 Eagle Amsterdam
- 99 't Klokje
- 100 Noorderlicht
- 101 Hush Silent Disco Club
- 102 Pilek-NDSM
- 103 Amstel Fifty Four
- 104 The Tara
- 105 De Nieuwe Vaart
- 106 Waterkant
- 107 Café Cinetol
- 108 Taboo
- 109 Q-Cafe/Q-Factory
- 110 North Sea Jazz Club
- 111 W139
- 112 Bubbels
- 113 Kopstootbar
- 114 Kriterion
- 115 Live
- 116 Café The Queen's Head
- 117 Dido Events
- 118 Belgique
- 119 Kitchen & Bar Van Rijn
- 120 Club Smokey
- 121 Hotel W Amsterdam
- 122 Club San Francisco
- 123 No Man's Art Gallery
- 124 De Kroon
- 125 Garage Noord
- 126 Club Church

De genoemde locaties zijn door Atlas Research geïnventariseerd in het kader van het onderzoek *Waarde van de kleine uurtjes* (april 2021). We hebben de lijst zo goed als mogelijk geactualiseerd.

A woman with dark hair, wearing a white ruffled blouse and a black headset, is shown in a dark environment. She has her eyes closed and a focused expression. The background is filled with several bright, vertical blue light beams that create a futuristic or high-tech atmosphere. The overall lighting is dim, with the blue beams providing the primary illumination.

1. Waarom een nachtvisie?

'Toen ik klein was, bewaarde ik een leeslampje onder mijn kussen. Als mijn zusje en ik naar bed moesten, had ik vaak nog zin om te spelen. Ik las boeken, maakte tekeningen en verdwaalde in mijn fantasie terwijl mijn ouders dachten dat ik sliep. 's Nachts, als de stilte over het huis en de straat neerdaalde, begon voor mij de dag. Eindeloze ideeën vormden zich, dromen werden geboren, oplossingen bedacht. Een nachtuil ben ik altijd geweest.'

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

De nachtcultuur geeft Amsterdam kleur, maar staat al enige tijd onder druk. De groei van de stad en een gebrek aan ruimte brengen tal van uitdagingen met zich mee. Er zijn steeds minder (betaalbare) locaties voor nieuwe initiatieven en evenementen. Bovendien wordt de stad steeds minder betaalbaar, ook voor mensen die in de nachtsector werken en voor hun publiek. Dit betekent dat zij Amsterdam (dreigen te) verlaten voor steden als Rotterdam en Berlijn. Op termijn betekent dit een verschraving van het culturele weefsel in de stad.

Tijdens de coronacrisis is de gemeente Amsterdam vastberaden blijven doorwerken aan de nachtvisie, in de vorm van een brede inventarisatie en verkenning van de nachtcultuur. Het gesprek over de nacht in Amsterdam is een aantal keren eerder aangezwengeld en gevoerd door vertegenwoordigers van de nacht. Met de *Nachtnota*, in 2003 opgesteld door de Nachtwacht, voorloper van de Nachtburgemeester, is goed voorwerk verricht. Ook het aanhoudende pleidooi voor steun en erkenning van de sector gedurende het afgelopen jaar is van waarde geweest voor de totstandkoming van deze visie.

Juist nu vinden we het belangrijk om de rol die de nachtcultuur speelt – en kan spelen – in de ontwikkeling van de groeiende en veranderende stad te duiden. Er zijn veel interessante makers en creatieven die de nacht als hun domein zien, er wordt in het donker volop samengewerkt door clubs, organisatoren en artiesten. We hebben een levendig netwerk van broedplaatsen, toonaangevende poppodia, wereldberoemde festivals waar de dag en de nacht artistiek samensmelten, en een dynamische underground scene.

Aan de andere kant sneuvelen er regelmatig succesvolle initiatieven omdat er te weinig ruimte is voor maatwerk of omdat ze maar tijdelijk gebruik kunnen maken van een vergunning of locatie. Ook zien we nog betrekkelijk weinig wisselwerking tussen kleine initiatieven en podia enerzijds en de grotere clubs en instellingen anderzijds. Er is bovendien ruimte voor meer samenwerking tussen cultuur in de dag en nacht.

Als gemeente willen we voorwaarden scheppen voor dynamiek en doorstroming. Dat betekent dat we ons er bijvoorbeeld hard voor maken dat de stad toegankelijk blijft voor creatieven door voor voldoende werkplekken te zorgen. Dat soort ruimte is een van de belangrijkste voorwaarden voor een levendig nachtleven. Artiesten, grafisch ontwerpers, lichtontwerpers en kunstenaars gelieerd aan het nachtleven hebben werkplekken nodig waar ze vrij kunnen experimenteren en oefenen, en waar ze fouten mogen maken en zich kunnen ontwikkelen. Tegelijkertijd willen we voorkomen dat cultureel kapitaal dat zijn waarde heeft bewezen, wordt vernietigd, simpelweg omdat bijvoorbeeld een tijdelijke locatie wordt gesloopt of een huurcontract afloopt. In hoofdstuk 4 gaan we hier nader op in.

Wat voor stad is Amsterdam voor de nacht?

Afgezien van de problematiek rond ruimte zijn er meer zaken die onze aandacht verdienen, zo horen we vanuit de sectoren en vanuit de samenleving. Het aanbod is vaak nog te eenzijdig waardoor verschillende, vaak gemarginaliseerde groepen in onze stad een eigen plek missen of zich niet uitgenodigd voelen. We hebben een uiterst diverse stad, maar dat zie je niet altijd terug in het nachtleven. Het nachtleven is ook niet altijd voor iedereen veilig en toegankelijk. Vrouwen en lhbtq+ personen zijn in het uitgaansleven nog altijd kwetsbaar. Sommige locaties zijn moeilijk bereikbaar door het ontbreken van passend (openbaar) vervoer in de nacht - en in sommige stadsdelen is er (nog) relatief weinig aanbod in nachtcultuur. JACK in Zuidoost en Noorderling op het NDSM-terrein zijn voorbeelden van clubs die moeilijk bereikbaar bleken en mede daardoor onvoldoende publiek trokken. JACK sloot om 05.00 uur, waardoor bezoekers vaak een paar uur op het openbaar vervoer moesten wachten. De laatste directe pont naar Amsterdam Centraal vertrekt om 03.00 uur vanaf NDSM, terwijl de uitgaansgelegenheden veel langer open zijn.

Een terugkerend geluid tijdens de gesprekken over de Toekomst van de Amsterdamse Nacht was dat de gemeentelijke organisatie niet altijd even gemakkelijk te benaderen of te duiden is voor wie in de nacht wil ondernemen of iets wil organiseren.

De inventarisatie van de aandachtspunten vertaalt zich in allerlei praktische vragen waarop we in deze visie ingaan: hoe houden we de nachtcultuur vitaal? Hoe zorgen we ervoor dat er ruimte blijft voor vernieuwing? Hoe houden we plekken voor nachtcultuur betaalbaar? Hoe helpen we makers en organisatoren om te navigeren door het beleid en de regelgeving van de gemeente? Hoe kunnen we leren van andere steden in Europa? De grotere onderliggende vraag is wat voor stad Amsterdam in de nacht kan en wil zijn. Daarom kijken we in het volgende hoofdstuk eerst naar de waarde van de nachtcultuur voor de stad, zowel immaterieel als meetbaar maatschappelijk en economisch.

Hoe kunnen we passend beleid inzetten?

Als gemeentebestuur hebben we beleid (nodig) om gewenste ontwikkelingen in de stad te stimuleren en ongewenste effecten af te remmen. De noodzaak van beleid geldt ook voor de nachtcultuur. In deze visie beschrijven en onderzoeken we onze bestaande beleidsinstrumenten en kijken we hoe we deze effectiever kunnen inzetten. Voorbeelden daarvan zijn het Kunstenplan, de 24-uurs vergunningen, Expeditie Vrije Ruimte en het Broedplaatsenbeleid, waarin de dynamiek moet worden gewaarborgd zodat er steeds nieuwe makers gebruik kunnen maken van de schaarse plekken. Daarnaast werken we nu vanuit een meer samenhangende visie aan gemeentebrede (beleids)instrumenten voor het behouden en versterken van de nachtcultuur in onze stad. Dit betreft bijvoorbeeld het nieuwe horecabeleid dat al enige tijd in ontwikkeling is, en de muziek evenementencommissie die vanuit het Evenementenbureau wordt opgezet. Ook starten we binnen de gemeente met een integrale aanpak voor het beleid gericht op de nachtcultuur.

Cultuurbeleid 2021-2024

Met de nachtvisie onderstreept het college het belang van de nachtcultuur – zoals eerder aangekondigd in de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2021-2024. Met het kunst- en cultuurbeleid voor de periode 2021-2024 zet het gemeentebestuur in op het versterken van de verbinding tussen kunst en cultuur overdag en 's nachts. In de nachtcultuur is veel ruimte voor experiment en vindt veel innovatie plaats die daarna kan worden toegepast in de dagcultuur. Dit werkt overigens evengoed andersom.

Een groot deel (meer dan 35%) van de instellingen in het Kunstenplan 2021-2024 heeft plannen ontwikkeld voor kunst- en cultuuractiviteiten in de nacht. Van spannende programmering in de nacht – zoals de cross-over Grasnachten van Asko|Schönberg of de avond/nachtreeks TAKE PART CELEBRATE ART in Nieuw Dakota – tot het verleggen van artistieke grenzen en technische uitdagingen door FIBER en de activiteiten van onder andere OCCII en Sexyland gericht op het behoud en de ontwikkeling van de underground van elektronische muziek- en danscultuur. Daarnaast wordt met de meerjarige financiering van onder andere Melkweg, Paradiso, Tolhuistuin (Amsterdamse Basisinfrastructuur) en ADE (via het AFK) een belangrijke bijdrage geleverd aan talentontwikkeling binnen de nachtcultuur.

Door de jaren heen zijn diverse kunstinitiatieven en -projecten in de nacht, festivals en podia, en makers ondersteund via project- of meerjarige subsidies van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Het AFK blijft zich ook in de komende jaren inzetten voor (financiële) ondersteuning van lokaal talent dat zich via het nachtleven ontwikkelt.

Aanpak Binnenstad

In de Aanpak Binnenstad spreekt de gemeente de ambitie uit dat de Amsterdamse binnenstad weer een plek wordt waar alle Amsterdammers graag komen en uitgaan, en bewoners zich thuis voelen. Bezoekers uit binnen- en buitenland blijven welkom om Amsterdam te ontdekken als zij respect hebben voor de stad en haar bewoners. De Aanpak richt zich ook op een verrijking van het uitgaansaanbod in de binnenstad, waar Amsterdammers uit alle stadsdelen gebruik van maken, met een vernieuwende programmering van (nacht) cultuur en winkels en horeca waar de Amsterdammers de sfeer bepalen en bezoekers ook graag komen. Hierbij ondersteunen we zoveel mogelijk vernieuwende initiatieven en werken we aan coalities tussen verschillende sectoren in de samenleving. We verwelkomen en ondersteunen alle initiatieven om de binnenstad meer aantrekkelijk te maken voor de Amsterdammers. Daarbij zullen we expliciet ondernemers die de binnenstad de afgelopen jaren links hebben laten liggen uitnodigen in de binnenstad te investeren. Daarnaast worden Amsterdamse inwoners actief uitgenodigd om hun plannen voor de binnenstad te presenteren, en zo mogelijk uit te voeren.

Stemmen voor de nacht #1

Interview: Bogomir Doringer, curator NXT Museum

Bogomir Doringer maakte als tiener de NAVO-bombardementen op Belgrado mee, tijdens de Kosovo-oorlog. Op de dansvloer vond hij troost en moed bij generatiegenoten. De verbindende kracht en het revolutionaire potentieel van de danscultuur fascineren en inspireren hem. Binnenkort promoveert hij aan de Universiteit voor Toegepaste Kunst in Wenen op het onderwerp danscultuur.

Veilige haven

'Ik leerde dansen in Belgrado tijdens de oorlog. Ik was een jaar of acht toen Joegoslavië uiteenviel. In de oorlogsjaren die volgden, waren er veel studentenprotesten. Het nachtleven was daar altijd mee verbonden. Het uitgaansleven was een belangrijke ontmoetingsplek voor gelijkgestemden. Als homo-seksueel vond ik er een veilige haven waar ik me kon ontplooiën. Dansen was een manier om emoties te kanaliseren: angst, onzekerheid, rusteloosheid. En een manier voor de politieke oppositie om samen te komen. Die vrijheid van bewegen is voor mij altijd verbonden met de vrijheid van ideeën en expressie.'

Ideaalbeeld

'Ik verwachtte in Amsterdam een bruisende, multiculturele smeltkroes aan te treffen. Alle voorwaarden om los te gaan waren aanwezig: prachtige locaties, degelijk geluid, geweldige drugs en fantastische dj's. Maar ik arriveerde enkele jaren na de politieke moorden op Fortuyn en Van Gogh, toen islamofobie oprukte en de multiculturele samenleving onder vuur lag. Wat ik aantrof in de nacht, was een enorme verdeeldheid tussen groepen. Iedereen stond stil en bleef bij zijn eigen groepje klitten. Ik kwam erachter dat het Nederlandse nachtleven ontzettend gecommercialiseerd was. De Amsterdamse burgemeester prees Amsterdam Dance Event vanwege de economische bijdrage aan

de stad. Maar het ging er nooit over of dansmuziek ook een politieke beweging kon zijn of meer dan alleen lifestyle.'

Veranderend klimaat

'Tot een jaar of vijf geleden werden belangrijke vragen nooit gesteld, zoals: waar zijn de vrouwelijke dj's? Hoe inclusief is ons nachtleven? Hoe komt het dat de inclusiviteit van de jaren negentig grotendeels verdwenen is? We moeten beseffen dat het nachtleven niet gelijk staat aan casino's en prostitutie. Er zijn ook plekken met culturele waarde, die belangrijk zijn voor nieuwe muziek, kunstcreatie, gemeenschappen, ontwikkeling van jongeren en nieuwe ideeën. Als festivals of clubs aan het Nederlands cultureel erfgoed bijdragen, moeten die net zo worden beschermd als theaters, balletgezelschappen en musea.'

Vrijplaatsen

'Creatieve geesten komen hierheen voor de vrijheid die in de jaren tachtig is bevochten door de kraakbeweging. De stad biedt ook steeds meer subsidie voor elektronische muziek en aan het nachtleven verbonden, experimentele kunstprojecten. Nu zijn er fondsen nodig voor het opstarten van nieuwe locaties. Geen broedplaatsen, maar mini-sociale experimenten die kunnen doorgroeien zodra ze succesvol blijken. Het probleem met broedplaatsen is dat ze op den duur ruimte moeten maken voor projectontwikkeling. Nu plukken projecten en gemeenschappen nooit de vruchten van hun pionierswerk. Hoe zorg je dat locaties kunnen blijven waar ze zitten?'

Waarden van de nacht

'Beleidsmakers benaderen de nacht nog steeds vanuit een economische invalshoek. Dat gaat misschien op voor het Rembrandtplein, waar politie te paard moet patrouilleren om mensen in toom te houden. Die hebben nooit geleerd wat uitgaan precies betekent.

Stemmen voor de nacht #1

Je moet mensen onderwijzen over de waarden van de nacht. Als de dominante groep in een club of op een festival de juiste waarden aanhangt, zal dat de rest beïnvloeden.'

Nacht in NXT Museum

'We laten vooral werk zien van kunstenaars die deel uitmaken van het nachtleven of daar praktijkervaring hebben opgedaan. Neem bijvoorbeeld Heleen Blanken. Die kon haar nieuwe vorm van kunst meestal niet praktiseren binnen de geijkte instituten. Zij ontwikkelde zich als videokunstenaar op muziekfestivals. Nu is haar werk HABITAT populair in het museum. Veel baanbrekende kunst komt voort uit het clubleven. Mensen als Rineke Dijkstra, Ari Versluis en Erwin Olaf zijn allemaal ooit in clubs begonnen. Tegenwoordig zijn ze nationaal cultureel erfgoed.'

Nachtcongres

'Symposia en congressen over de nacht zijn een goed idee. Openbare rondetafelgesprekken met mensen van de overheid en uit het nachtleven, samen met experts die de discussie voeden met empirisch bewijs, cijfers en statistieken. Niet alleen economen of experts op het gebied van drugsbeleid, maar ook Uberchauffeurs en eigenaars van avondwinkels. Als dit soort symposia gewoon wordt, wordt dat onderdeel van de cultuur.'

Impact van dans

'Clubs zijn niet alleen plekken om de gekte op te zoeken, maar ook plekken waar je juist komt om je gezonde verstand te bewaren. Dat wordt heel treffend omschreven in het boek *Choreomania: Dance and Disorder* van Kéline Gotman. Ze schrijft over het recht van mensen op vrijheid van beweging en dansen als een vorm van zelfheling. Wanneer beseffen onze overheden wat het betekent om de mens zo lang in diens beweging te belemmeren? Gelukkig vinden er in een crisis doorgaans ook interessante innovaties plaats. Daarom verwacht ik de komende jaren in Amsterdam een golf van nieuwe muziek, kunststromingen, ontmoetingsplaatsen en ideeën.'

Stemmen voor de nacht #2

Interview: Kees Koenders, artiest en organisator SMIB

Kees Koenders – beter bekend als KC – is geboren en getogen in de Bijlmer. Als muzikant en organisator is hij lid van het creatieve collectief SMIB, waarin meerdere disciplines verenigd zijn die allemaal een sterke verbintenis hebben met de nacht. Kees heeft een grote liefde voor het nachtleven binnen de Ring. Het liefst zou hij zien dat er in Zuidoost meer ruimte voor nieuwe initiatieven is, maar dan wel op een manier die de cultuur en lifestyle van de buurt het best weerspiegelt.

Ons Concertgebouw

‘Ik maak muziek, dus ik raak geïnspireerd door alles rondom het uitgaansleven. Voor mensen in mijn omgeving is een club belangrijker dan een museum of operahuis. Bitterzoet, dat is ons Concertgebouw. Daar zien wij alle acts die we belangrijk vinden. Iedereen komt er samen om van elkaar te leren. Het geheel bij elkaar is cultuur, alle *brands* die hiervandaan komen, alle dj’s, muzikanten, andere creatieven en liefhebbers – die samenkomst van mensen is doorslaggevend.

Op een goede avond ben je eerst vooral aan het praten. Zo kom je vaak aan contacten en klussen. Ik zeg dat vaak tegen de artiesten die ik begeleid. In de club tref je veel mensen die iets voor je kunnen betekenen. Daarna komt de ontlading op de dansvloer. Op vrijdag kun je alles los dansen. Ik ben zelf niet zo’n danser, maar ik vind toch mijn ontlading in de muziek en de energie die er ontstaat. Als ik de club uit loop, voel ik me helemaal vrij.’

Systemisch probleem

‘Ik heb nooit last gehad van profileren aan de deur. Ik ging mee naar de stad als mijn vrienden draaiden en kwam al vrij snel achter het fenomeen gastenlijst. Daarna had ik nooit meer problemen aan de deur. Ik heb wel veel verhalen gehoord en heb het ook zien gebeuren. Ik denk dat profileren systemisch is. Het speelt al lang, maar er is al veel veranderd. Dat wij überhaupt kunnen doen wat we doen met SMIB, geeft aan dat er veel veranderd is ten opzichte van vroeger, maar er is nog werk aan

de winkel. Ik denk dat er naar de huisregels van de clubs moet worden gekeken, die portiers opdragen om te screenen. Er zijn genoeg jongens uit de Bijlmer die zelf aan de deur staan en die moeten gewoon hun werk doen. De verandering moet beginnen bij de huisregels.’

Initiatieven voor de Bijlmer

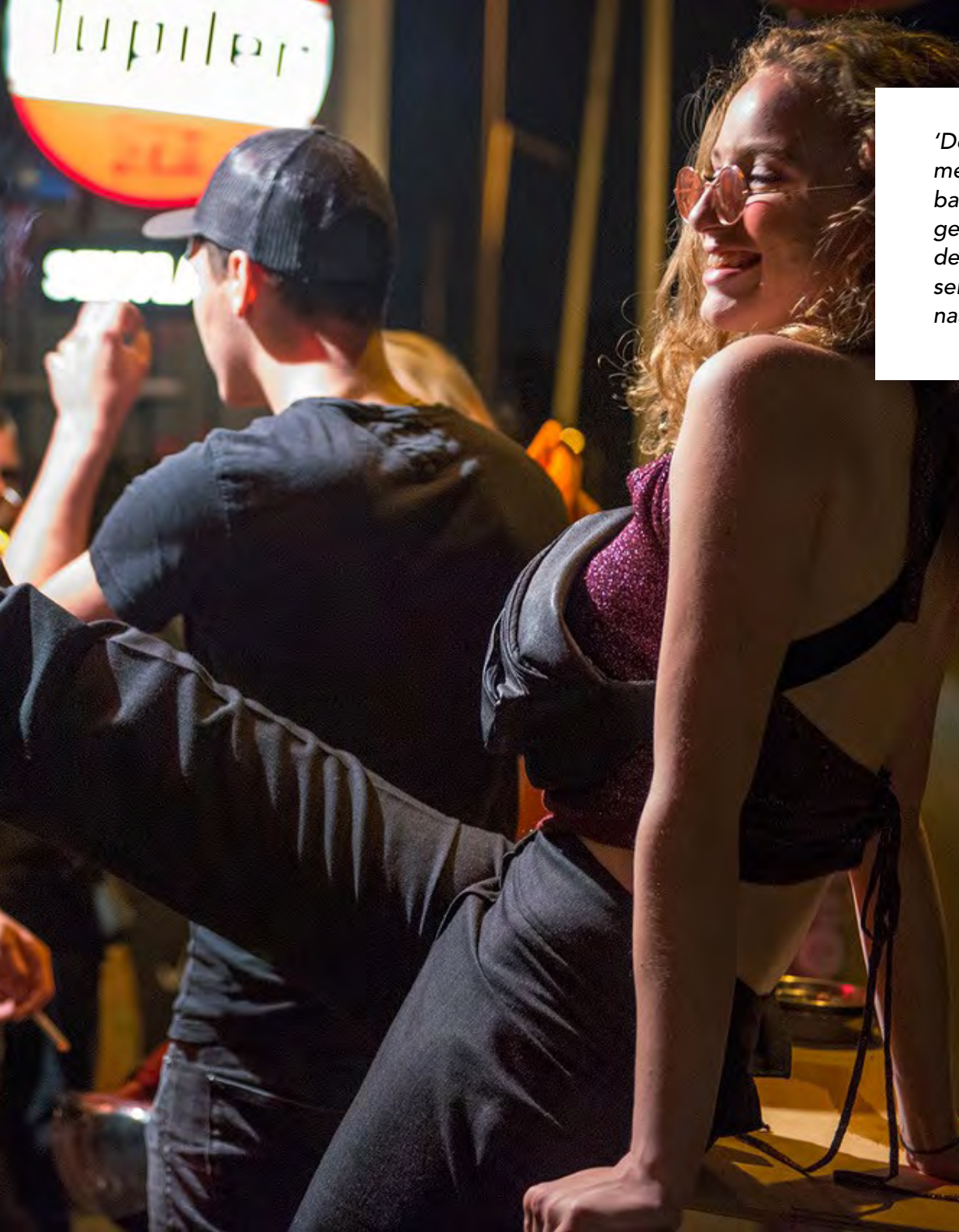
‘Ik denk dat de gemeente avonden in de Bijlmer zou moeten financieren. Stel bijvoorbeeld dat je een avond neerzet met Vic Crezée, LYZZA en David Vunk en ervoor zorgt dat iedereen in de buurt ervan afweet, dat je kaarten kunt winnen en dat er gratis kaarten worden verstuurd aan mensen met de postcode van de wijk. Amsterdam Open Air heeft dat goed gedaan. Zij wisten dat ze de buurt zouden belasten met hun muziek, maar nodigden ons meteen uit. Tot de dag van vandaag krijg je korting als je in de buurt van Gaasperdam woont. Zo trek je de buurt naar je toe in plaats van dat je langskomt en je eigen ding doet. De Bijlmer zou opleven als er ‘s nachts iets te doen was. Nu moeten we het vooral hebben van illegale huisfeestjes. We zouden best een avondje willen hosten, bijvoorbeeld in Club JACK. Dit is de tijd om na te denken over dat soort initiatieven. Ik ken genoeg mensen die een baan zoeken en aan zoiets zouden willen werken. We zouden gewoon eens moeten gaan zitten met de gemeente en ideeën uitwisselen. Met studioruimte is het een beetje hetzelfde verhaal: gewoon niet te krijgen. Daarom hebben we allemaal onze studio in ons tuinhuis gebouwd.’

Eigen nachtcultuur

‘De Bijlmer moet niet proberen te bieden wat het centrum al heeft. Hier heb je een heel andere lifestyle, cultuur en nachtcultuur. Ik denk dat je dat in het uitgaansleven van Zuidoost moet belichten. Als je op een technofeest of in het Soho House in Centrum staat en je hebt zin in reggae, dancehall of afrobeat, dat je weet dat je in Zuidoost het beste van het beste in die genres en uitgaansculturen vindt. Ik heb tig familiefeestjes meegemaakt bij mijn moeder in de voorkamer. De bandjes die daar spelen, brengen elk jaar drie cd’s uit. Als je hen een release party laat doen op een plek als Club JACK, groeit hun bereik, maar hebben ze ook een plek om cd’s te verkopen. Je moet dat soort muzikanten in de Bijlmer zoeken en iemand die de mensen kent.’

2. Waarde van de nacht

'De afwezigheid van daglicht en ruis ontbloot een stukje ziel van mensen dat je overdag niet snel tegenkomt. Dit zijn de vruchtbaarste uren van het rondje dat de aarde om de zon draait. Ik heb gesmacht naar het nachtleven buiten mijn eigen straat. Toch was deze wereld voor mij lang onbestemd. Iets met gender en botsende normen en waarden. De nacht werd een wereld waar ik diep naar verlangde, maar tevergeefs naar greep.'

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

In dit hoofdstuk gaan we in op de waarde van de nacht. De nachtcultuur heeft regelmatig nog ten onrechte te maken met vooroordelen. *'Nachtcultuur? Dat is toch allemaal oppervlakkig gedoe en hedonistisch losgaan?'* Maar wie werkt, maakt, bouwt, draait, speelt, ontwerpt of uitgaat in de nacht, weet wel beter: de nachtcultuur is minstens even dynamisch en gelaagd als de cultuur overdag in de stad. Kunst en cultuur in Amsterdam houdt niet op om twaalf uur 's nachts.

De nacht is vol van waarde – in de breedste zin van het woord. Voor veel Amsterdammers en bezoekers is de nacht een waardevolle plek om jezelf (opnieuw) uit te vinden en anderen te ontmoeten. Daarnaast biedt de nacht al decennialang plek in de stad voor een belangrijke humuslaag van allerlei vormen van kunst en cultuur. Dan zijn er nog tal van ondernemers en professionals die producten of diensten leveren die voor de nachtcultuur van belang zijn. Het nachtleven is een wezenlijk onderdeel van het verhaal van Amsterdam en de Amsterdammers.

Met deze nachtvisie onderschrijft de gemeente de betekenis van de nacht voor de ontwikkeling van Amsterdam in brede zin. Cultureel en artistiek, sociaal-maatschappelijk en ook economisch. Die betekenis is bovendien groter dan we vaak beseffen. De stad zou zonder nachtcultuur Amsterdam niet zijn. Zelfs wie niet deelneemt aan de nacht, geniet indirect van de verrijking die de nachtcultuur de stad brengt. Maar hoe meet je de waarde van de nacht op zo'n manier dat het mogelijk wordt om erin te investeren en er goede voorwaarden voor te scheppen? Welke indicatoren gebruiken we? Deze vragen kwamen regelmatig voorbij tijdens de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht in Pakhuis de Zwijger. Om hier antwoord op te kunnen geven, moeten we eerst afbakenen wat we onder de nachtcultuur verstaan.

2.1 Wat is nachtcultuur?

Om deze nachtvisie vorm te geven hebben we een brede vertegenwoordiging uit de nachtcultuur gevraagd naar hun ervaringen en ideeën. Makers, organisatoren, programmeurs en andere betrokkenen hebben ons onder meer een beter beeld gegeven van wat er uniek en onderscheidend is aan de nachtcultuur in onze stad. Met hun inbreng hebben zij de bouwstenen voor deze visie aangeleverd. In die inbreng komen ook bepaalde begrippen steeds terug: magie en roes, verkenning van de eigen identiteit, ruimte om jezelf te zijn en je te ontplooien, artistieke vernieuwing en de ervaring om je thuis te voelen als lid van een gemeenschap.

De nachtcultuur is een voedingsbodem én een podium voor makers en pioniers in muziek, dans, performance art, videokunst, film en fotografie, grafische vormgeving en design, podium- en decorontwerp, mode en verhalen (spoken word, stand-upcomedy). Voor de kunstensector in de volle breedte vormt de nachtcultuur een belangrijk deel van de humuslaag: een plek voor inspiratie en kruisbestuiving en een podium voor talent. De nachtsceen loopt vaak voor – in muziek, kleding en lifestyle. In de nacht laten vernieuwers zich zien, je vindt er nieuwe kunstvormen en je komt (sub)culturen tegen die overdag verborgen blijven. De nachtcultuur kan voor organisaties, makers en artiesten een springplank vormen naar een grotere schaal van productie en presentatie. Daarnaast biedt het voor velen juist een veilige plek om te experimenteren met concepten, culturele uitingen of nieuwe kunst of muziek.

De nachtcultuur wordt wel vergeleken met een organisch geheel waarin verschillende lagen van ontwikkeling en industrie aan te wijzen zijn: van underground tot mainstream, van open lucht rave tot uitverkocht Arena-evenement, van niche programmering tot iconisch driedaags festival, van Instagrampagina tot tentoonstelling. Na de vele gesprekken blijft het lastig om een echt harde definitie te vinden voor wat nachtcultuur is, het is een veel omvattend gegeven.

De nacht onttrekt zich voor een groot deel aan de strakke kaders van de dag. In 2003 onderstreepte de *Nachtnota*: 'De ruimte en tolerantie die de nacht mensen biedt om anders te zijn is een belangrijke kwaliteit.' Zoals kunstenaar en cultureel ondernemer Jordi Ariza Gallego tijdens De Toekomst van de Amsterdam Nacht #2 zei: 'De nacht is een plek waar de strenge regels van de dag niet gelden, waar een

grotere vrijheid heerst.' Ook de magie van de nacht kwam vaak terug in de gesprekken: de magie van het moment; de nacht als magische, geheime wereld, onontdekt. De nacht laat ons anders denken en kijken, ook naar kunst. De nacht vormt daarmee een rijke artistieke bron die nieuwe, andere vormen, stijlen en zelfs compleet nieuwe disciplines en genres voortbrengt.

2.2 Amsterdamse nachtcultuur in vogelvlucht

De Amsterdamse nachtcultuur is levend cultureel erfgoed, ontstaan in de late 19e eeuw in de theaters, caféchantants en tapperijen rond de Nes. Er is in de nacht vaak ruimte gecreëerd of opgeëist door (sub)culturen, en dat is niet altijd gemakkelijk geweest. De nacht bood altijd ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en experiment in kunst en cultuur, ruimte die overdag in de stad misschien niet altijd geboden werd. De underground en avant-garde scene zijn bij deze dynamiek vaak drijvende krachten geweest.

Tachtig jaar geleden maakte Amsterdammers kennis met Afro-Amerikaanse jazzmuziek in de Cotton Club op de Nieuwmarkt. In de afgelopen decennia vonden kunstenaars, bekende artiesten, creatieven, ondernemers en publiek elkaar in roemruchte clubs als RoXY, iT, Studio 80, Club 11, Sugar Factory en Trouw in de nacht. Daarnaast bieden Paradiso en de Melkweg in hun programmering ruimte voor verschillende genres, zoals Boss met hiphop en RnB, en Marmoucha met op muziek uit Noord-Afrika en het Midden-Oosten.

Rond de eeuwwisseling verschenen er diverse spin-offs van de clubscene in de vorm van grootschalige evenementen zoals Sensation en het inmiddels iconische, jaarlijkse Amsterdam Dance Event (ADE). Met festivals als Milkshake, Valtifest, DGTL en Dekmantel manifesteerde de nachtcultuur zich ook overdag in al zijn uitbundigheid. Amsterdam Pride groeide uit tot een van de drukst bezochte publieksevenementen van Nederland. Hoofdstuk 5 gaat hier nader op in.

In de jaren twintig van deze eeuw verplaatste de nachtsceen naar andere delen van de stad, waar de huren lager zijn en minder problemen met overlast ontstaan. De gemeente bood daarvoor ook ruimte met 24-uurs vergunningen. De nieuwe hotspots werden Radion,

Sexyland, Skate Café, De School en Garage Noord. In de binnenstad bleven Club Church, Lovelee, Bitterzoet, Encore in de Melkweg en – tot voor kort – Claire ruimte bieden aan nieuwe en experimentele programmering.

Op dit moment is de 24-uurs cultuur de clubscene ontstegen. Er zijn plekken waar je na middernacht kennis kunt maken met het werk van nieuwe kunstenaars, bijvoorbeeld in No Mans Art Gallery. Eerder deze eeuw waren er in de kelder van Trouw exposities te zien, in samenwerking met musea als Palais de Tokyo, Parijs en New Museum, New York. De School presenteerde lezingen, films, videokunst en installaties, zoals de werken van Children of the Light. Tijdens de populaire jaarlijkse Museumnacht laten clubs ook zien wat ze in huis hebben met speciale programmering en audio en visuele kunst. Tijdens Toekomst van de Amsterdamse Nacht #2 werd dan ook de vraag gesteld waarom de Museumnacht maar één keer per jaar plaatsvindt, of anders: waarom musea 's nachts niet open zijn? Het evenement is een visitekaartje van de museumwereld, maar nog niet gericht op de groepen die zich vooral in de nacht begeven of voor wie nachtelijke openstelling ook een safer space kan bieden.

Het nachtleven vormt een belangrijke inspiratiebron voor boeken, tijdschriften, verhalen, podcasts, muziek en films. Van Joost Zwagermans sleutelroman *Gimmick!* (1989) tot de vele documentaires die de nachtcultuur vastleggen, zoals *Gewoon uit je dak!* (1992) van Hans Polak, *De negen levens van DJ Dimitri* (2014) van Vice/Thump of de ode aan Club Church in *Weg van de Kerk* (2015) van Robin Vogel.

2.3 Waarde van de sector

De Amsterdamse nachtcultuur is in een paar decennia een toonaangevende sector geworden. De transformatie van Paradiso van de in 1967 gekraakte kerk tot wereldpodium voor popmuziek en nachtcultuur is daar een mooi voorbeeld van. Ook de transformatie van het Shellgebouw tot A'DAM Toren in Noord, met Shelter en De Loft,

³ *The trouw book*, Olaf Boswijk e.a., 2014

⁴ *Waarde van de kleine uurtjes*, Atlas Research (in opdracht van de gemeente Amsterdam), Amsterdam, april 2021, p. 29

is een teken dat de nachtcultuur een sociale en economische impact en waarde voor de stad heeft. Zo zijn er in Amsterdam nog veel meer clubs, podia en plekken die in de loop der jaren een trouw publiek hebben weten op te bouwen en zich zijn blijven vernieuwen. Amsterdam is rijk aan plekken die – hand in hand met de tijdgeest – ruimte geven voor experiment, en er komen steeds weer nieuwe initiatieven bij. De nachtcultuur is bovendien een sector waar je als barmedewerker of valetparkeerder kunt beginnen en het vervolgens kunt schoppen tot dj of clubeigenaar.³

De nachtcultuur van Amsterdam staat met muziekproducers, dj's en organisatoren van topniveau internationaal hoog aangeschreven. Uit de Amsterdamse nacht zijn nieuwe muziekstromingen voortgekomen en een miljardenindustrie in de elektronische muziek. House en techno, voortgekomen uit de zwarte gemeenschap en de queer underground scene in Chicago en Detroit, en overgewaaid naar Europa, zijn uitgegroeid tot muziekgenres die miljoenen bezoekers trekken. Met Amsterdam als een van de epicentra van techno en dance en daarmee als thuisbasis van wereldspelers in deze sector. Daarnaast is Amsterdam host van het grootste elektronische muziekfestival en -congres ter wereld, ADE. De stad staat bekend om de creativiteit en kwaliteit waarmee organisaties festivals ontwikkelen en organiseren. Dit soort successen komen voort uit de rijkdom aan initiatieven die onze stad kent. De lokale nachtcultuur is uitgegroeid tot een internationale trekker van belang. Elk jaar komen er 1,5 miljoen buitenlandse bezoekers speciaal voor ons nachtleven naar Amsterdam en bezoeken ruim 3 miljoen unieke bezoekers van buiten Amsterdam het nachtleven.⁴ Iets te wensen blijft er ook: de roep van Amsterdammers om meer 24-uurs horeca (zoals in andere steden in de wereld) wordt groter.

2.4 Waarde voor het publiek

Voor het publiek heeft de nachtcultuur van Amsterdam in de eerste plaats een culturele en sociale waarde. In de nacht kunnen Amsterdammers, jong en oud, op zoek gaan naar hun identiteit, door met onbekenden in contact te komen buiten hun werk, studie en vaste sociale kringen. In de nacht ontmoet je mensen die je overdag niet snel zou tegenkomen. Dan kun je geïnspireerd raken. Er worden

ideeën uitgewisseld, deals gesloten en netwerken vergroot en er worden bijzondere concepten geboren. Je kunt er – misschien juist meer dan overdag – onderzoeken welke stijl muziek, kleding en beweging bij je past, bij welke gemeenschap je je thuis voelt. Je kunt ontdekken waar je gelijkgestemden vindt en waar je veilig je politieke overtuigingen kunt bespreken, of voor het eerst je seksuele voorkeur durft te uiten. Daarbij is het zinvol om onderscheid te maken tussen groepen die de nacht nodig hebben als uitlaatklep, en groepen die de nacht nodig hebben als veilige haven omdat de stad die hun overdag onvoldoende biedt. Juist mensen die buiten de dominante structuren staan, vinden in de nacht een gemeenschappelijke waarde en een ontmoetingsplek waar je zonder vooroordeel of verwachting jezelf kunt zijn.

Voor veel mensen biedt de nachtcultuur een collectieve ervaring die je zelden ergens anders vindt. Onderzoeker Bogomir Doringer noemt de club 'een playground waarin bezoekers fysieke, non-verbale communicatie aangaan die buiten de context van de club niet geaccepteerd is': de mosh pit of dansvloer fungeert als uitlaatklep. De nacht wordt gebruikt om te oefenen met dansen en om het lichaam los te maken. De nacht biedt bescherming als veilige experimenteerplek voor jong en oud, voor gemarginaliseerde groepen die overdag weinig of geen zeggenschap ervaren. Zij kunnen zich in de nacht vaker een plek toe-eigenen, zelfs in de openbare ruimte.

Naast de vele bekende feesten en programmering in de clubs gebeurt er in Amsterdam veel meer in de nacht. In een stad met 180 nationaliteiten is de diversiteit aan cultuur, muziek en dans enorm. Amsterdammers dansen op muziek van over de hele wereld, op Turkse en Caribische feesten, op salsa-avonden en 40UP-nights. Voor velen blijft de nacht dan ook een leven lang betekenisvol. Zij koesteren de nachtcultuur als plek waar zij gekozen familie ontmoeten en hun persoonlijkheid en identiteit blijvend kunnen voeden. Voor een groot deel van de lhbtq+ gemeenschap is deze gekozen familie de enige familie die hen 'echt' kent en accepteert, of waar zij überhaupt nog contact mee hebben. Waar ze zichzelf kunnen zijn en verbonden voelen met een gemeenschap. En wellicht een ervaring hebben die de ratio overstijgt.

2.5 Waarde voor de stad

De nacht draagt bij aan de aantrekkelijkheid van onze stad. Er zijn tal van actoren die rechtstreeks of zijdelings belang hebben bij een rijke nachtcultuur. Met de nachtcultuur in Amsterdam zijn zo'n vijfduizend banen gemoeid. In haar boek *The Warhol Economy* betoogt schrijver Elizabeth Currid-Halkett dat een sterke nachtcultuur een krachtig aanjager kan zijn voor de rest van de creatieve en culturele economie. Dit effect is ook in Amsterdam zichtbaar.

Rond de creatieve kern kent de nachtcultuur een zorgvuldig opgebouwde infrastructuur van podiumbouwers, licht- en geluidstechnici, agentschappen, bookers, programmeurs, beveiliging, catering en andere toeleveranciers of dienstverleners, zoals schoonmakers en taxichauffeurs. Voor cafés en restaurants vormen de bezoekers aan nachtclubs een belangrijke bron van inkomsten. Gebiedsontwikkelaars geven soms tijdelijk ruimte aan nachtcultuur om de potentie van gebieden te onderzoeken en versterken. Nachtcultuur vestigt zich vaak aan de rafelranden van de stad en zorgt voor een opwaardering van deze plekken. De cultuurlocaties worden daardoor vaak onderdeel van het gentrificatieproces. Bekende voorbeelden hiervan zijn onder andere het NDSM-terrein, de Sluisbuurt en de IJ-oeveren.

De Amsterdamse nachtsector is ook van belang voor de landelijke creatieve en culturele economie. Zo is alleen al de exportwaarde van de dance-industrie, die Nederland wereldwijd op de kaart heeft gezet, meer dan 150 miljoen euro per jaar. ADE is een belangrijke factor geweest in de professionalisering van de Amsterdamse nachtcultuur. Dit vijfdaagse evenement vindt jaarlijks op bijna 200 locaties in Amsterdam plaats. Het festival gedijt bij de aanwezigheid van een fijnmazige infrastructuur van locaties en makers, en van een vernieuwingsdrang die voortdurend wordt gevoed. ADE trok in 2019 bijna 400.000 bezoekers, maar is in de eerste plaats van grote betekenis als congres voor de professionals in de dance scene. Daarbij komt dat ADE het eerste en wereldwijd grootste congres is voor cultuur- en kennisuitwisseling op het gebied van de nachtcultuur.

2.6 Meetbare waarde

Ter onderbouwing van deze nachtvisie wilden we kunnen duiden welk aandeel de nachtcultuur heeft in de Amsterdamse economie. In het kader van deze nachtvisie heeft onderzoeksbureau voor stedelijke, sociaal-economische en culturele vraagstukken Atlas Research in opdracht van de gemeente een verkennend onderzoek gedaan naar het aanbod en bezoek van de nachtcultuur en festivals in Amsterdam in het jaar 2019. Daarnaast is een inschatting gemaakt van de maatschappelijke waarde van de sector.

Om deze waarde te kunnen kwantificeren hanteert Atlas Research hierbij vijf specifieke categorieën van waarden: de gebruikswaarde, de optiewaarde, de bestaanswaarde, de economische waarde en de sociale waarde (zie Bijlage 1, 4.1 voor een uitgebreide toelichting op deze waarden).

De belangrijkste uitkomsten van het onderzoek zijn:

Het beschikbare aanbod van culturele plekken in de nacht per tienduizend inwoners is vergelijkbaar met het aanbod in Berlijn, en hoger dan het aanbod in Tokio en New York.

- Deze plekken zijn geconcentreerd in het centrum: 56% van alle culturele locaties en 65% van de ontmoetingsplaatsen zijn in het centrum gevestigd.
- De Amsterdamse nachtcultuur vertegenwoordigt een aanzienlijke **economische waarde**. Nationale en internationale bezoekers die voor plezier en uitgaan naar Amsterdam komen, geven naar schatting € 1,25 miljard uit tijdens hun verblijf. Op basis hiervan komt Atlas Research op een bedrag van € 63 miljoen extra bedrijfs-winst van ondernemers. Daarbovenop komen nog inkomsten uit gemeentelijke belastingen, en naar schatting € 49 miljoen extra welvaartswinst als gevolg van de belastinginkomsten uit BTW en accijnzen die over de uitgaven van buitenlandse bezoekers naar het Rijk vloeien. Verder zorgen de 541 nachtlocaties van Amsterdam voor ruim vijfduizend arbeidsplaatsen.
- De jaarlijkse **gebruikswaarde** van de nachtcultuur en nachtelijke of aan de nachtcultuur gerelateerde evenementen, de meerwaarde die mensen hechten aan hun bezoek, wordt geschat op ruim € 22 miljoen.
- Verder zijn mensen bereid meer te betalen voor een woning bij culturele voorzieningen in de buurt: de zogeheten optiewaarde. Extrapolatie op basis van de geschatte 1,6 miljoen bezoekers van muziekpodia behorend tot de nachtcultuur geeft volgens Atlas Research een optiewaarde van € 22,9 miljoen per jaar voor inwoners van Amsterdam, en € 2,0 miljoen voor de omliggende gemeenten.

NB De keerzijde van de stijgende (huizen)prijzen is dat het tot gentrificatie kan leiden waardoor de stad te duur wordt voor diverse groepen. Dit onderschrijft het belang van het creëren van een betaalbare stad voor iedereen.

- Tot slot heeft de nachtcultuur een **sociale waarde**. Deze sociale waarde bestaat bijvoorbeeld uit het bieden van

ontmoetingsplaatsen waar creativiteit en kennis uitgewisseld kunnen worden, en waar groepen die zich overdag buitengesloten kunnen voelen, veilig hun identiteit kunnen ontdekken, vormen en uiten.

Met de Cultuurmonitor 2019⁵ heeft OIS het culturele leven van Amsterdammers onderzocht. Hierbij is voor het eerst ook gekeken naar nachtcultuur. De vragen over nachtcultuur zijn voorgelegd aan twee groepen: de reguliere groep deelnemers van het onderzoek, en een groep jonge Facebook- en Instagramgebruikers die affiniteit hebben met kunst, cultuur en uitgaan.

De belangrijkste uitkomsten zijn:

- Van zowel de jongeren als de volwassenen heeft een vijfde tussen september 2018 en september 2019 een nachtelijk evenement bezocht.
- Van deze jongeren mist 11% iets in de nachtcultuur, bij de volwassenen gaat het om 9%. Onder de groep volwassenen die via social media is benaderd, mist een veel groter aandeel (40%) iets in de nachtcultuur.
- Men heeft onder andere behoefte aan meer diversiteit in muziekstijlen, dansstijlen en doelgroepen, aan ruimere en gevarieerdere openingstijden, aan intieme laagdrempelige livemuziekoptredens en aan alternatieve plekken aan de rafelranden van de stad.

⁵ Cultuurmonitor 2019, OIS gemeente Amsterdam, 2020

Stemmen voor de nacht #3

Interview: Ramon de Lima en Helena Castro, Stichting Nachtburgemeester (N8BM A'DAM)

Als directeur en secretaris van Stichting Nachtburgemeester zijn Ramon de Lima en Helena Castro continu bezig om te kijken hoe de Amsterdamse nacht kan worden verbeterd. Daarbij richten ze zich vooral op sociaal-maatschappelijke onderwerpen als inclusiviteit en sociale veiligheid. Hun ClubEthics-project moet Amsterdamse clubs een houvast geven om de nacht veiliger en inclusiever te maken.

Zelfexpressie en community-expressie

Helena: 'De nachtcultuur is een plek van zelfexpressie en van community-expressie, maar ook voor traditie en immaterieel erfgoed waarin we samenkomen en rituelen uitvoeren. Zowel creatief als maatschappelijk is het nachtleven dus cultuur.'

Ramon: 'De nacht heeft mij veel gebracht: vriendschappen, inspiratie en verruiming van de geest. Ik heb zes jaar gestudeerd, maar het meest geleerd in de snelkookpan van mijn eigen club Kondo. De kennis, ervaring en de mensen die ik in dat halfjaar heb ontmoet – dat is onbetaalbaar.'

Helena: 'Het nachtleven heeft me een plek gegeven waar ik volledig mezelf kan zijn. Ik ben niet heel feminien, maar voel me wel vrouw en dat is soms lastig manoeuvreren in het dagelijkse bestaan. In de nacht is daar veel ruimte voor; binnen het genderspectrum is alles mogelijk. Toen ik opgroeide, voelde de cultuurwereld als ver weg. Door het nachtleven heb ik een plek als maker kunnen vinden door te draaien, evenementen te organiseren en performances te programmeren.'

Bottom-up organisatie

Ramon: 'Het nachtburgemeesterschap is in 2003 opgericht om een brug te slaan tussen het nachtleven en

Stemmen voor de nacht #3

het stadsbestuur. De focus ligt op de kwaliteit van het nachtleven: hoe kunnen we het beter maken, waar zitten de dilemma's en hoe kunnen we daar een antwoord op vinden? De stem aan tafel bij de gemeente hebben we dankzij onze voorgangers verworven. We kunnen ons nu meer richten op sociaal-maatschappelijke kwesties als gentrificatie en inclusiviteit. De ambitie is om van Stichting Nachtburgemeester een platform te maken waar de nachtelijke gemeenschap kan helpen bouwen aan een inclusief, divers en levendig nachtleven.'

Helena: 'We willen meer een bottom-up organisatie worden, zichtbaarder voor de gemeenschap. Bezoekers betalen voor de feesten, zij staan te dansen, dus ze moeten ook wat te zeggen hebben. We hopen dat ze zich gaan zien als meer dan alleen consument, maar als maker van de nacht.'

Gedragcode

Ramon: 'In 2017 vond Chicks on a Mission plaats, een conferentie over de vertegenwoordiging van vrouwen in het nachtleven en de veiligheid van vrouwen op de dansvloer. Daar kwam uit dat er een gedragscode moest komen voor clubs, die we ClubEthics hebben genoemd. Uiteindelijk is er meer werk nodig om te realiseren waar je als clubcultuur achter staat. Je hebt workshops en trainingen nodig en een platform waarmee je clubs verantwoordelijk kunt houden voor de afspraken.'

Helena: 'De eerste clubs hebben zich inmiddels bij het traject aangesloten: AIR, DOKA, Garage Noord en RadioRadio. Ze krijgen twee trainingen: een safer clubbing-workshop en eentje speciaal ontworpen voor de club. Hieruit kan beleid voortkomen over zaken als bedrijfscultuur, architectuur, omgaan met dj's en hantieren van gastenlijsten. De bedoeling is om een kennisplatform te creëren, waar clubs en evenementen best practices uitwisselen en waar bezoekers meepraten over het beleid in hun favoriete club.'

Sociale veiligheid verplicht

Ramon: 'Elke club wil inclusief zijn en veilig voor iedereen, maar overal ontbreekt duidelijk beleid. Als dat er eenmaal is, kun je als bezoeker een club erop aanspreken als het niet goed wordt toegepast.'

Helena: 'Het is niet de bedoeling om bepaalde clubs op het matje te roepen of publiekelijk te shamen. ClubEthics het is vooral bedoeld om het grotere gesprek te voeren, zodat inclusiviteit echt onderdeel wordt van het DNA van de Amsterdamse clubcultuur.'

Ramon: 'Ik hoop dat het verplicht wordt om bij het aanvragen van een nachtvergunning na te denken over sociale veiligheid en mee te doen aan het ClubEthics-traject.'

Helena: 'Het zou tof zijn als er potjes bij de gemeente zijn waar je kunt aanvragen voor het verbeteren van je club op het gebied van duurzaamheid, geluids-overlast en sociale veiligheid. In het onderzoek naar de gedragscode viel op dat de meeste clubs sociale veiligheid wel willen aanpakken, maar dat er niemand verantwoordelijk voor is. Het zou al veel schelen als er iemand is die dat coördineert.'

Gooi de poorten open

Ramon: 'Ik hoop dat er na de pandemie ruimte ontstaat voor nieuwe nachtmakers en dat de gemeente ruimte biedt voor interessante ideeën en makers wegwijs maakt in het woud van regels en subsidies. Gooi de poorten open en kijk wat er ontstaat. Bied niet alleen fysieke ruimte, maar ook ruimte in de regelgeving.'

Helena: 'In deze Do It Yourself-cultuur zijn plekken vaak van tijdelijke aard. Ik hoop dat de gemeente meer gaat investeren in duurzame oplossingen.'

Stemmen voor de nacht #4

Interview: Gert van Veen en Rolinde Hoorntje, journalisten/schrijvers

Gert van Veen en Rolinde Hoorntje schrijven over elektronische muziek en nachtcultuur. Gert berichtte als eerste Nederlandse journalist eind jaren tachtig over house, in de Volkskrant. Met live-act Quazar is hij een van de meest invloedrijke artiesten uit de geschiedenis van de Nederlandse house. Daarnaast was hij oprichter van Studio 80 en is hij eigenaar van het Welcome to the Future Festival. Rolinde is muziekjournalist en recensent voor NRC en schreef de roman De Club over de Amsterdamse nachtcultuur. Beiden schreven mee aan Mary Go Wild, het bekroonde boek over de eerste 25 jaar dance in Nederland.

Populaire kunst

Gert: 'In Van Dale staat: "Cultuur is het geheel van normen, waarden, tradities, regels, kunstuitingen enz. van een land, volk of groep." De nachtcultuur kent heel veel kunstuitingen, creatieve expressies van jongere generaties. Evenementen zijn een gesamtkunstwerk van muziek, decor, licht, visuals en theater. De wisselwerking tussen de artiest op het podium en het publiek is veel interactiever dan bij traditionele kunst. Het nachtleven is populaire kunst, waardoor het vaak over het hoofd wordt gezien. 'Serieuze' kunst werkt over het algemeen met subsidies. De nachtcultuur heeft altijd de eigen boontjes gedopt en is als kunststroming onzichtbaar gebleven voor instanties. Ondertussen heeft de nacht het veel te druk met dingen doen om uit te leggen waarom dit cultuur is.'

Rolinde: 'In de nacht zie je vaak een vroege reflectie van wat er in de samenleving gebeurt. Niet alleen in muziek en mode, maar ook op maatschappelijk terrein. Bewegingen als het New Yorkse Discwoman, een dj-collectief en agentschap dat strijdt voor meer inclusiviteit en meer vrouwen op de dansvloer, wakkeren in het nachtleven een beweging aan die je later terugziet in de maatschappij.'

Internationale betekenis

Gert: 'De nachtcultuur in Amsterdam heeft zich ontwikkeld tot iets immens. ADE is het beste bewijs daarvan. Het is een van de sleutelmomenten van het jaar voor de danscultuur, waarop de hele wereld naar Amsterdam komt. Vergeleken met dertig jaar geleden is dat een gigantische sprong. Over de economische factor hebben we het vaak niet, maar die is enorm omdat de nachtcultuur zo groot is geworden. Er zijn veel mensen die iets doen, en dat heeft een enorme aantrekkingskracht op ongelofelijk veel mensen. Daarmee wordt er veel geld gegenereerd. Helaas wordt dit in Amsterdam minder gezien dan in een stad als Berlijn. Daar wordt de nachtcultuur door het bestuur erkend als een belangrijk onderdeel van de stadscultuur.'

Rolinde: 'Mede dankzij clubs als Trouw en Studio 80 is Amsterdam een internationale bestemming geworden voor de elektronische muziekscene. Dekmantel, Awakenings en Mysteryland trekken veel buitenlandse bezoekers. Dat onderschrijft de internationale betekenis van Amsterdam als elektronische muziekstad.'

Herriemakers

Gert: 'Het is jammer dat de nacht vaak wordt neergezet als een verzameling herriemakers en onruststokers. Als ze bij de gemeente slim waren, zouden ze de scene koesteren. Als stad heb je een juweel met zo'n bruisende nachtcultuur.'

Rolinde: 'DGTL is een goede case study. Iedereen werd twee jaar terug helemaal lijp omdat het geluid zo ver droeg dat je het bij Centraal kon horen. Terwijl het festival heel innovatief is en bijvoorbeeld al lang bezig is om klimaatneutraal te worden. Of doordat ze kunstenaars als Nick Verstand een grote installatie laten bouwen. Toch wordt er eenzijdig naar de geluidsoverlast gekeken.'

Gert: 'Ik vind dat clubs en evenementen niet naar de rand van de stad geduwd moeten worden, zoals nu gebeurt. Het maakt Amsterdam levendiger als er ook in de binnenstad dingen gebeuren. Nu is ook het NDSM-terrein op de schop, op allerlei plekken is er steeds minder ruimte. Dat is moeilijk tegen te houden met al die projectontwikkelaars.'

Beleidsmedewerker

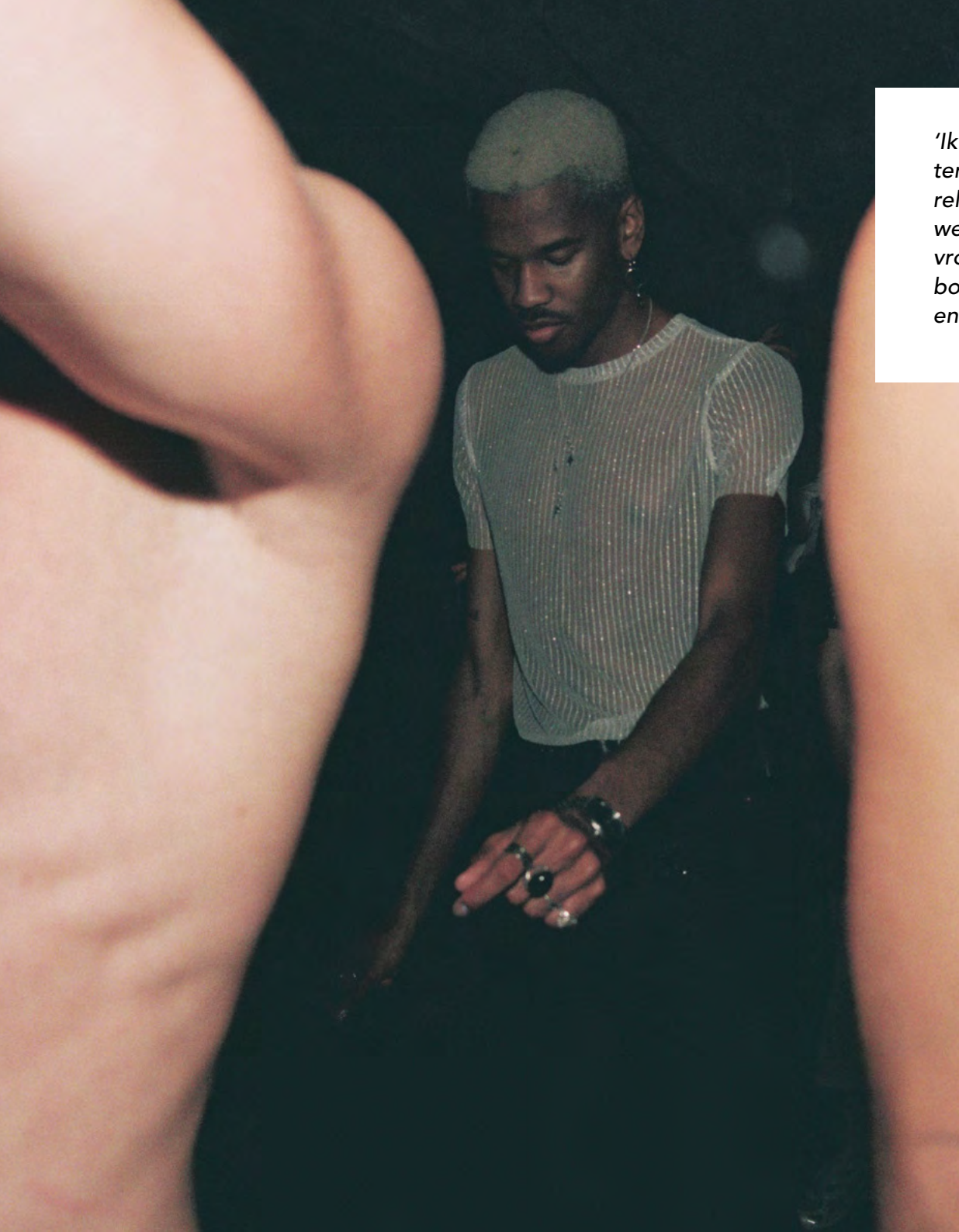
Rolinde: 'De gemeente moet een jonge beleidsmedewerker aanstellen die de muziek volgt en signaleert welke discussies spelen in de nacht. Iemand die een analyse kan maken van wat er de afgelopen tijd in de clubs heeft gestaan, hoe de cultuur zich ontwikkelt en welke podia wat bijdragen en dus gestimuleerd moeten worden, bijvoorbeeld met subsidies. Denk ook aan een nachtkloet waar jonge ondernemers snel en soepel vergunningen kunnen aanvragen voor evenementen of hulp kunnen krijgen bij het vinden van locaties en leegstaande gebouwen. Zo kan de gemeente het nachtlevens faciliteren.'

Gert: 'Laten we hopen dat de nacht na corona weer net zo bruisend wordt als van 2005 tot 2015.'

Rolinde: 'Ja, en dat het ook diverser wordt. De scene is al heel divers wat betreft verschillende opleidingsniveaus, maar het zou mooi zijn als er in de toekomst meer gemixt wordt qua gender en etniciteit.'

3. De nacht voor iedereen

'Ik hoorde de verhalen van mijn vrienden, verhalen waarin zweetende lichamen elkaars ritme vonden op de dansvloer, waarin relaties begonnen en kapotgingen, waarin pijn en verdriet werden weggezwet en extase werd gedeeld. Ook heftige verhalen van vrouwen die handen met witte knokkels klemden om een sleutelbos in hun jaszak. Verhalen van ongewenste aanrakingen, spuug- en scheldkanonnades, uitgesloten worden om hoe je eruitziet.'

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

Amsterdam moet een stad zijn waar iedereen kan meedoen en niemand wordt buitengesloten. Ook in de Amsterdamse nacht moet er voor iedereen plek zijn, ongeacht culturele achtergrond, religie, gender, seksuele voorkeur, beperking, leeftijd of economische status. In 2021 vormt de kunst- en cultuursector nog steeds geen goede afspiegeling van de Amsterdamse bevolking. Onder andere uit de gesprekkenreeks Toekomst van de Nacht komt een beeld naar voren dat de nachtcultuur – en dan vooral de underground – het beter doet op het gebied van diversiteit en inclusie van gemarginaliseerde groepen en subculturen.

Toch zien we ook in de nachtcultuur helaas nog uitsluiting en discriminatie, en weinig vertegenwoordiging van mensen van kleur en lhbtqi+ gemeenschappen. De gemeente wil samen met de nachtsector stappen maken om recht te doen aan de meerstemmige stad. Een inclusievere nachtsector kan bijdragen aan een bloeiende, vrije en open stad.

3.1 Fysieke en sociale veiligheid

Een belangrijke voorwaarde voor een inclusieve stad is dat Amsterdammers zich dag en nacht veilig en vrij door de stad kunnen bewegen en zich prettig voelen in hun stad. Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om daarvoor te zorgen, binnen de mogelijkheden die ons gegeven zijn. De afgelopen decennia heeft Amsterdam tal van maatregelen getroffen die erop gericht zijn om de stad veilig en leefbaar te maken en te houden voor inwoners en bezoekers. Dit strekt zich uit van het schoon en begaanbaar houden van de openbare ruimte, de inzet van hosts in uitgaansgebieden, handhaving op (geluids)overlast tot het beperken van gezondheidsrisico's en beleid om ondermijning van de economie door criminelen tegen te gaan.

Onderdelen van dit beleid zijn specifiek gericht op het nachtleven. Hieronder geven we een overzicht van wat we doen op het gebied van veiligheid.

Veiligheid is prioriteit

Bijzondere aandacht van het college hebben de aanpak van straatintimidatie, racisme, het toenemend geweld en intolerantie tegen lhbtqi+ personen, en de veiligheid van vrouwen. Dit zijn onderwerpen die sterk leven binnen de nachtcultuur. Zo komt uit de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht naar voren dat het publiek kwetsbaar is op plekken die niet of nauwelijks gereguleerd zijn. Bepaalde activiteiten vinden plaats aan de randen van de stad, op plekken die zich onttrekken aan het blikveld van handhaving en politie of minder goed bereikbaar zijn. Dit is niet zonder risico's. In 2019 waren er bijvoorbeeld diverse incidenten waarbij bezoekers van queerfeesten slachtoffer werden van geweld en intimidatie. Dit kunnen we als stadsbestuur niet accepteren.

Fysieke veiligheid

Seksuele intimidatie en seksueel geweld zijn onacceptabel. In Amsterdam moet iedereen in vrijheid en veiligheid kunnen leven en verblijven. We kijken hierbij in het bijzonder ook naar de veiligheid voor vrouwen en lhbtqi+ personen. Zij moeten zich vrij en veilig in de publieke ruimte kunnen bewegen, ook in de nacht. Amsterdam heeft specifiek beleid ontwikkeld tegen intimidatie van vrouwen. Om dit extra onder de aandacht te brengen heeft het college in november 2019 ook de 'safe streets'-verklaring van UN Women ondertekend. Hiermee committeren we ons eraan om te zorgen voor een veilige, inclusieve en toegankelijke openbare ruimte – en een einde te maken aan straatintimidatie. We stimuleren daarnaast dat het Openbaar Ministerie en de politie transparant communiceren over de vervolging en veroordeling van geweld tegen vrouwen en lhbtqi+ gerelateerd geweld. Ook blijven we ons hard maken voor mogelijkheden om eenvoudiger melding te doen van discriminatie.

Onveiligheid in het nachtleven manifesteert zich onder andere in ongewenste aanraking, aanranding en intimidatie. Je onveilig voelen op weg terug naar huis is helaas nog de norm voor veel vrouwen. Ook mannen kunnen onveiligheid ervaren. Verschillende dragperformers hebben de afgelopen jaren ingesproken in de raad en de gemeente laten weten hoe onveilig hun terugweg naar huis is en hoe vaak ze worden geweigerd door taxi's. Daarnaast komen misbruik en grens-

overschrijdend gedrag door (vaak mannelijke) artiesten, professionals en dj's nog te vaak voor. We staan in dialoog met de sector om duidelijk te maken dat dergelijke uitwassen niet horen bij een gezonde, bloeiende nachtcultuur. De gemeente blijft samen met de sector werken aan veiligheid. Daarbij is het van belang dat ondernemers en organisaties in het nachtleven hun verantwoordelijkheid nemen binnen de eigen muren.

Safe(r) spaces

We zien steeds vaker dat organisatoren van feesten en clubavonden zelf het heft in handen nemen om de meest kwetsbare groepen een veilige omgeving te bieden. Intimidatie en ongewenst gedrag tegen vrouwen en lhbtqi+ personen zijn op queerfeesten praktisch uitgebannen door strikt deurbeleid, inclusief personeelsbeleid in de clubs of van de hostende promotor, en bewustwording voor en tijdens de events. Om de veiligheid te waarborgen zetten organisatoren bovendien soms zogeheten awareness-teams in. Deze teams bewaken de sociale veiligheid en sfeer tijdens het event. Zij hebben het eerste contact met bezoekers op het moment dat er spanningen ontstaan, bijvoorbeeld doordat er sprake is van grensoverschrijdend gedrag of onveilig middelengebruik.

Huidig beleid middelengebruik

Het gebruik van middelen, zoals alcohol, tabak en drugs, is onmiskenbaar onderdeel van onze samenleving. Om drugsgebruik en daarmee gepaard gaande (gezondheids)risico's zoveel mogelijk te beperken hebben we samen met de sector, Jellinek, GGD, politie en Openbaar Ministerie het *Amsterdamse beleidskader dance events* (2015) en de *Nadere regels dance events in horeca* (2016) opgesteld. De uitgangspunten van dit beleid zijn dat er op dance events en in clubs geen drugs thuishoren en dat we streven naar drugsvrije feesten. Middelengebruik is echter nooit helemaal uit te bannen. We zetten daarom in op risicobeperking. De organisator van een dance evenement of exploitant van een club is verplicht om naast een goede controle aan de deur, ook schadebeperkende maatregelen te nemen, zoals voorlichting, verstrekking van water en een goede EHBO-voorziening. De gemeente, politie en GHOR/GGD werken samen in de handhaving hierop. De sector onderschrijft de uitgangspunten van het beleid. Van belang is dat ook de bezoekers zich blijven realiseren dat drugsbezit en

drugshandel verboden zijn en dat middelengebruik gezondheidsrisico's met zich mee kan brengen.

Tijdens ADE is goed te zien wat het Amsterdamse beleid, de multidisciplinaire samenwerking met onder andere Celebrate Safe, Jellinek en de gemeente Amsterdam, en de communicatie rond dit onderwerp opleveren. Ondanks de vele duizenden feestende bezoekers in de stad, zijn het aantal door politie geregistreerde incidenten en aanhoudingen en het aantal ambulanceritten tijdens ADE meestal niet afwijkend van een gemiddelde (zeer) drukke weekendnacht.

In het Preventie en Handhavingsplan alcohol 2021-2024 staan maatregelen om problematisch alcoholgebruik te verminderen. Het gaat hierbij onder andere over het verbieden van prijsacties met alcohol in de horeca en het verbeteren van de naleving van de regels uit de Drank- en horecawet. Daarnaast wordt de mogelijkheid gecreëerd om in sommige gebieden te verplichten dat horecapersoneel aanvullend wordt getraind op verantwoord alcohol schenken en om het ontvangen van georganiseerde kroegentochten in de horeca te verbieden.

3.2 Roep om verandering

De thema's diversiteit en inclusie in de nacht zijn de afgelopen jaren vooral op de agenda gezet door gemarginaliseerde groepen zoals de zwarte gemeenschap en de lhbtqi+ gemeenschap. De ondervertegenwoordiging van vrouwen, personen van kleur en lhbtqi+ personen in line-ups, maar ook binnen de organisaties zelf, heeft geleid tot discussies op het scherpst van de snede. Een punt van kritiek – dat ook naar voren kwam in de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht – is dat er binnen gevestigde structuren en organisaties vaak onvoldoende (zelf)inzicht, deskundigheid of bereidheid is om te veranderen. Dat komt doordat organisaties in de nacht vaak zelf nog onvoldoende divers zijn. De roep om verandering wordt steeds luider: er moet ruimte komen voor nieuwe initiatieven en bestaande organisaties moeten van binnenuit veranderen.

Het goede nieuws is dat er in de nachtcultuur op allerlei plekken hard wordt gewerkt aan diversiteit en inclusie. Subculturen en gemeenschappen van gemarginaliseerde groepen claimen plekken in de nacht, zowel binnen de underground als binnen het reguliere circuit. Underground organisaties als Spielraum en Eerste Communie, maar ook VaVaVoom vinden hun weg naar de bestaande clubs. Artiesten die zij voor het eerst een podium geven, zoals KI/KI en MARRØN worden door de mainstream clubs en kanalen opgepikt. Het publiek speelt een belangrijke rol bij deze ontwikkeling. Uit de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht kwam bijvoorbeeld naar voren dat bezoekers van clubs en festivals steeds kritischer worden op de waarden die organisatoren uitdragen en op wie ze een podium geven, voor en achter de schermen.

Als gemeente zetten we diverse instrumenten in om diversiteit en inclusie van het publiek te stimuleren. Gesubsidieerde instellingen dienen sinds 2017 de landelijke Code Diversiteit en Inclusie toe te passen. Instellingen binnen het Kunstenplan 2021-2024 hebben zich eveneens gecommitteerd aan de uitvoering van een actieplan diversiteit en inclusie dat zij zelf hebben opgesteld en dat is beoordeeld als onderdeel van hun subsidieaanvraag. In de nachtcultuur is er echter vooral sprake van niet-gesubsidieerde initiatieven. Via een vergunning kunnen we transparant en kenbaar deurbelief eisen, maar dit biedt nog geen garantie voor diversiteit en inclusie.

Een punt dat nader aandacht verdient, is de (fysieke) toegankelijkheid van nachtcultuur en van festivals overdag voor mensen met een fysieke of geestelijke beperking. De eerste stappen worden hier gelukkig in gezet. Een mooi voorbeeld is de samenwerking tussen het Amsterdamse STRAF_WERK Festival (SWF) en Handicap NL, waarbij de organisaties het festival zo toegankelijk mogelijk willen maken voor mensen met een beperking. De kennis en ervaringen die worden opgedaan tijdens deze samenwerking worden gedeeld met de sector. De gemeente juicht het initiatief toe, maar constateert dat toegankelijkheid nog steeds een groot probleem is. De (nacht)sector moet hierin zijn verantwoordelijkheid nemen. De gemeente pakt haar rol door de dialoog mogelijk te maken en onderwerpen bespreekbaar te maken, zoals tijdens de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht. De komende jaren blijven we aan de hand van de visie hierover in gesprek met vertegenwoordigers van de sector, makers en organisaties.

3.3 Diversiteit vergroot diversiteit

Binnen het gereguleerde circuit staan clubs en organisatoren voor fundamentele vragen over inclusiviteit. Selecteer je aan de deur om een safer space te creëren voor specifieke groepen of heet je iedereen welkom om niet te discrimineren? Een manier voor clubs om inclusiever te worden is minder op de eigen identiteit te focussen, en meer op hun functie voor zoveel mogelijk verschillende (sub)culturen. Tegelijkertijd kan een inclusieve programmering meer zijn dan alleen een minder mainstream line-up. Vanuit het publiek is er vaak kritiek op toe-eigening of oppervlakkige representatie uit opportunistische of commerciële motieven. Om te voorkomen dat artiesten, dj's en performers misbruikt worden voor windowdressing, moet de hele keten inclusiever worden: van het management, de portiers en het barpersoneel tot en met de personeel bij de toiletten. Een divers en inclusief team nodigt een divers publiek uit, blijkt uit ervaring.

Doorhosts & take-overs

Queerfeesten als VaVaVoom en Spielraum hanteren een strikt (aanvullend) deurbeleid zodat artiesten en bezoekers zich veilig en vrij kunnen voelen. Deze feesten worden georganiseerd in bestaande clubs, die vaak op andere dagen een ander (ruimer) deurbeleid voeren. In de praktijk maken zij aanvullende huisregels kenbaar voor hun events. Een strikt deurbeleid kan op gespannen voet komen te staan met het verbod op discriminatie. Wat de rol van doorhosts precies is en hoe deurbeleid moet worden gehanteerd, zijn punten waarover er binnen de nachtsector vaak nog discussie is.

Men is het erover eens dat transparantie over deurbeleid, huisregels, sfeer en programmering de basis is voor een geslaagde match tussen event en bezoeker. Het deurbeleid moet hoe dan ook altijd transparant zijn en eenduidig worden uitgevoerd. Het is belangrijk om de verwachtingen te managen en helder te laten zien waar je voor staat.

De exploitant waarborgt de veiligheid door heldere voorwaarden te stellen aan het gebruik van de locatie. Deze voorwaarden horen in overeenstemming te zijn met de vergunningsvoorwaarden en met de wet- en regelgeving. Het is zaak dat de organisator vanuit een inhoudelijk perspectief medezeggenschap heeft over wie naar binnen mag. Met transparant en kenbaar deurbeleid en naast de officiële beveiligiger een eigen doorhost, die bijvoorbeeld de gastenlijst hanteert en bezoekers op de huisregels van het feest wijst, kan de organisator ervoor zorgen dat de beoogde doelgroep binnenkomt. Doorhost en beveiligiger kunnen elkaar aanvullen in de balans tussen fysieke veiligheid en sociale veiligheid.

Parallele werelden en laagdrempeligheid

Nog een andere manier om inclusiviteit te realiseren is ruimte creëren voor subculturen om zich naast elkaar te manifesteren, waarbij er mogelijkheden ontstaan voor spontane ontmoeting. Zo werkt het team achter Sexyland aan het nieuwe concept Sexyland World, waarbij diverse subculturen naast elkaar (tegelijkertijd) een pand kunnen gebruiken. Dit is een uitbreiding van het huidige model waarbij de meeste clubavonden take-overs waren van verschillende programmeurs en organisaties. Sexyland World hanteert als uitgangspunt dat al deze subculturen waarde hebben van zichzelf. Sexyland wil faciliteren dat de organisatoren zich een plek mogen toe-eigenen zonder iets van hun identiteit in te leveren. Dit voorbeeld laat ook zien dat het gelijktijdig gebruik van bestaande plekken mogelijk een oplossing kan bieden voor initiatieven die (nog) geen vaste plek hebben, zoals pop-up concepten en kleine initiatieven. Daarnaast bieden take-overs vaak juist kansen aan kleine, nieuwe, organisaties van en voor mensen van kleur en lhbtqi+ personen. Daarin schuilt wel het gevaar dat er maar eenmalig of heel sporadisch ruimte beschikbaar is voor representatie en niche programmering.

Ruimte voor iedereen

Tijdens de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht klonk het pleidooi om vooral zelf aan de slag te gaan als je een plek wilt creëren voor een subcultuur of een gemarginaliseerde groep. Dit vanuit de gedachte dat het makkelijker en vooral sneller is om een eigen speelveld te creëren dan de bestaande instituten te veranderen. Daar is duidelijk ook voldoende vraag naar, zoals blijkt uit vele voorbeelden waarbij honderden bezoekers voor wie een speciale clubavond bedoeld is, moeten worden geweigerd omdat het event uitverkocht is. De organisatoren van de queerfeesten zien dit als een teken dat er momenteel niet aan de vraag wordt voldaan.

Bepaalde thema's op het gebied van aanbod en vraag verdienen extra aandacht. Waarom vinden jongeren uit buurten in Nieuw-West en Zuidoost hun weg zo weinig naar uitgaansgelegenheden in het centrum? En hoe kan die afstand overbrugd worden? We weten dat er veelal buiten Amsterdam programmering plaatsvindt in (goedkopere) locaties, onder andere in Almere, Beverwijk en Zaandam.

Hoe kan het dat Zuidoost, met al zijn dans- en muziekcultuur en creativiteit, geen echte nachtclub heeft? In Berlijn richt club YAAM zich op Caribische muziek, reggae en dancehall, terwijl Amsterdam veel meer binding heeft met dit gebied. Om ruimte te kunnen maken voor dit soort initiatieven moeten we weten waarom deze tot op heden niet zijn ontstaan. Is het niet mogelijk om een geschikte locatie te vinden, is het te ingewikkeld om een vergunning te regelen, en welke rol kan de gemeente hierin spelen?

Deze voorbeelden en vragen onderstrepen de noodzaak om verder te verkennen welk aanbod op dit moment ontbreekt in onze nachtcultuur en waar het publiek behoefte aan heeft. De sector en de gemeente kunnen meer samen optrekken om dit beter in kaart te brengen. Hierbij speelt het thema van een gelijk speelveld een rol, waarbij er voor jonge en onervaren initiatiefnemers kansen moeten zijn om zich te profileren binnen of ten opzichte van gevestigde instellingen. Enerzijds is de vraag hoe de gemeente nieuwe initiatieven en innovatie kan stimuleren, en anderzijds hoe bestaande organisaties ruimte kunnen delen voor nieuwe initiatieven.

Huidig beleid diversiteit, inclusiviteit en veiligheid in de nacht

Code Diversiteit & Inclusie

In het kunst- en cultuurbeleid voor 2021-2024 van Amsterdam spelen diversiteit en inclusie een centrale rol. Instellingen die een meerjarige subsidie ontvangen, hebben op basis van de landelijke Code Diversiteit & Inclusie een actieplan opgesteld dat ze de komende jaren moeten uitvoeren. Acties hebben betrekking op de programmering, het publiek, het personeel en de partners van de instellingen. Daarnaast wordt van de instellingen verwacht dat ze de Code Diversiteit & Inclusie toepassen. Het is 'een gedragscode voor de (gesubsidieerde) cultuursector die streeft naar inclusie, als noodzaak om diversiteit te kunnen borgen. Met het naleven van de nieuwe code ontstaat een culturele en creatieve sector waarin iedereen zich welkom voelt, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, beperking, leeftijd of economische status.' Representatie is het uitgangspunt: zo kan kunst en cultuur in Amsterdam een spiegel worden van de stad.

Antidiscriminatiebeleid in de nacht

De lokale driehoek die wordt gevormd door burgemeester, politie en justitie wil de aanpak van discriminatie overdag en in de nacht versterken. Slachtoffers voelen zich te vaak onvoldoende gehoord en serieus genomen, en daders van discriminatie dienen te worden aangepakt. Interventies moeten zichtbaar en merkbaar zijn voor slachtoffers, daders en hun omgeving. Discriminatie door de overheid is volstrekt onacceptabel, in welke vorm dan ook. Onder meer om etnisch profileren door de politie tegen te gaan, werkt het college instrumenten uit om politieoptreden beter te monitoren.

Deurbeleid en huisregels

Horecazaken voeren een deurbeleid om binnen een bepaalde sfeer te creëren tijdens een (thema)feest, om de veiligheid te waarborgen, maar ook om bezoekers te weigeren die bijvoorbeeld overlast veroorzaken of onder invloed zijn. Ondernemers geven daarnaast aan dat selectie aan de deur soms juist nodig is om een gemengd publiek in een zaak te krijgen.

Het deurbeleid moet altijd duidelijk, controleerbaar en niet-discriminerend zijn.⁶ In het deurbeleid staat onder welke voorwaarden bezoekers welkom zijn in een horecagelegenheid. Er mogen bijvoorbeeld eisen worden gesteld aan de kleding en het gedrag van de bezoekers (geen dronkenschap, wapenbezit, etc.). Een bezoeker kan worden geweigerd als die niet voldoet aan deze regels. Een helder en transparant deurbeleid voorkomt onnodige problemen aan de deur. Discriminatie wordt op deze manier zoveel mogelijk voorkomen. Alle horecazaken met portier zijn verplicht hun toegangsbeleid kenbaar te maken aan de bezoeker. Huisregels zijn regels waaraan bezoekers zich moeten houden als ze eenmaal binnen zijn. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat de garderobe verplicht is, of dat racisme, seksisme, xenofobie en ongewenste aanraking binnen niet zijn toegestaan. In het deurbeleid kan worden aangegeven dat bezoekers zich dienen te houden aan de huisregels. Het is raadzaam het deurbeleid- en de huisregels zo breed mogelijk bekend te maken, ook online.

De handhaving op transparant deurbeleid is in 2018 aangescherpt. Door de inzet van mystery guests wordt periodiek getoetst of clubs zich houden aan deze voorschriften.

ClubEthics

Stichting Nachtburgemeester werkt met experts uit het Amsterdamse uitgaansleven aan een gedragscode en protocol voor clubs die actief willen bijdragen aan een veilige dansvloer, vooral voor vrouwen en lhbtq+ personen.⁷ Hierbij wordt samengewerkt met Stichting Sexmatters.⁸ De code maakt voor bezoekers helder welke clubs werken aan een veilige omgeving. Ook worden de bezoekers aan clubs gewezen op hun verantwoordelijkheid. Clubs die zich committeren aan ClubEthics, dragen dit uit naar bezoekers van het Amsterdamse nachtleven en collega's. Uiteindelijk is een veilige nachtcultuur een gedeelde verantwoordelijkheid van sector en bezoekers.

⁶ <https://www.amsterdam.nl/ondernemen/horeca/terrassen/horeca-deurbeleid/>

⁷ De nachtburgemeester is een gesprekspartner voor onder andere de gemeente, ondernemers en bewoners op het gebied van nachtcultuur. Het nachtburgemeesterschap is een geïnstitutionaliseerde functie, die sinds 2014 verbonden is aan Stichting N8BM A'DAM. Meer info: <https://nachtburgemeester.amsterdam/>

⁸ Meer info: <https://www.sexmatters.nl/>

⁹ <https://www.sexmatters.nl/saferclubbing>

Training safer clubbing voor horecapersoneel

Stichting Sexmatters biedt Safer Clubbingtrainingen en opfrishworkshops aan voor het personeel van een aantal Amsterdamse clubs/uitgaansplekken.⁹ De trainingen zijn erop gericht de clubs veiliger en inclusiever te maken, met hierbij specifiek aandacht voor de rol van gender en seksualiteit in de verschillende uitgaanservaringen die mensen kunnen hebben. Daarnaast wordt samen met de uitgaansplek gekeken hoe veiligheid onderdeel kan worden van de uitstraling van een locatie. Bijvoorbeeld via het deurbeleid, het aannemen van een divers team waardoor bezoekers zich gerepresenteerd voelen, de omgang tussen collega's en een gedragscode voor bezoekers. Het personeel krijgt praktische handvatten aangereikt voor de-escalierend handelen.

Bewustwordingscampagnes

De aanpak van seksuele intimidatie en geweld tegen vrouwen heeft prioriteit voor het college. Vanuit het in 2020 opgerichte programma tegen Seksuele Intimidatie en Seksueel Geweld (SISG) is de campagne #jijstaatnietalleen opgezet. Onder deze aanpak valt ook het project Veilige Steden, waarin met verschillende partners wordt samengewerkt aan het tegengaan van (seksuele) straatintimidatie. Stichting Nachtburgemeester is hierin partner, evenals Emancipator, Stichting Stop Straatintimidatie, Sexmatters, Qpido, COC Amsterdam en Fairspace. In 2020 riep de gemeente met de campagne 'Kom op Amsterdam!' de inwoners op zich uit te spreken tegen alle vormen van discriminatie. In 2021 lanceren we een campagne over geweld en discriminatie tegen lhbtq+ personen.

Regenboogbeleid 2019-2022

Iedere Amsterdammer heeft het recht om in vrijheid zichzelf te kunnen zijn. Wie je ook bent en van wie je ook houdt. Toch vindt er nog te vaak uitsluiting en discriminatie plaats en staat de acceptatie van lhbtq+ personen onder druk. Daarom heeft Amsterdam samen met de regenbooggemeenschap het Regenboogbeleid ontwikkeld. In relatie tot de nacht krijgen binnen dit beleid enkele acties bijzondere aandacht:

Ondersteunen van lhbtqi+ initiatieven

We ondersteunen lhbtqi+ initiatieven en netwerken met subsidies en budgetten. We faciliteren debat en investeren in ontmoetingsvormen voor gemeenschappen.

- Lhbtqi+ personen kunnen een verhoogd risico lopen op hiv of gaan bijvoorbeeld een transitieproces in. Vanuit het vrijwilligers/peer project Pink Unity, een bilaterale samenwerking tussen Jellinek en GGD Amsterdam, wordt voorlichting gegeven over seks en drugs op feesten en dance-events waar de doelgroep aanwezig is.
- Misdrijven tegen lhbtqi+ personen versterken het gevoel van onveiligheid binnen de gemeenschap. Tegelijkertijd is de aangiftebereidheid onder lhbtqi+ personen laag. Wij zetten ons in om de meldingsbereidheid te vergroten.

Gezondheid

In het nachtleven kunnen risico's ontstaan voor de volksgezondheid. Het gaat hierbij onder andere om risico's met betrekking tot seksuele gezondheid en gebruik van middelen zoals alcohol, tabak en drugs.

- **Seksuele gezondheid (MSM)**
Het collectieve preventieprogramma hiv en soa's 'MSM' heeft als doel het voorkomen van de verspreiding van soa's en hiv onder mannen die seks hebben met mannen (MSM) in Amsterdam.
- **Gezondheidspreventief drugsbeleid**
Het gezondheidspreventief drugsbeleid heeft als doelen het minimaliseren van gezondheidsschade door (recreatief) drugsgebruik op de korte en lange termijn en het verkleinen van de kans op verslaving en de daaruit volgende sociaal-maatschappelijke problemen.
- **Inzet Unity**
Op dancefestivals en feesten geven de voorlichters van peer-educatie-interventie Unity voorlichting aan hun leefstijlgenoten over de gezondheidsrisico's van zowel alcohol als ander drugsgebruik tijdens het uitgaan.

- **Celebrate Safe**

Samen met clubeigenaren en organisatoren voert Unity de Celebrate Safe campagne uit om bezoekers van evenementen en clubs op een laagdrempelige manier te wijzen op de risico's gerelateerd aan uitgaan, en hoe deze risico's te beperken. Denk aan alcohol- en middelengebruik, maar ook aan gehoorschade en onveilige seks.

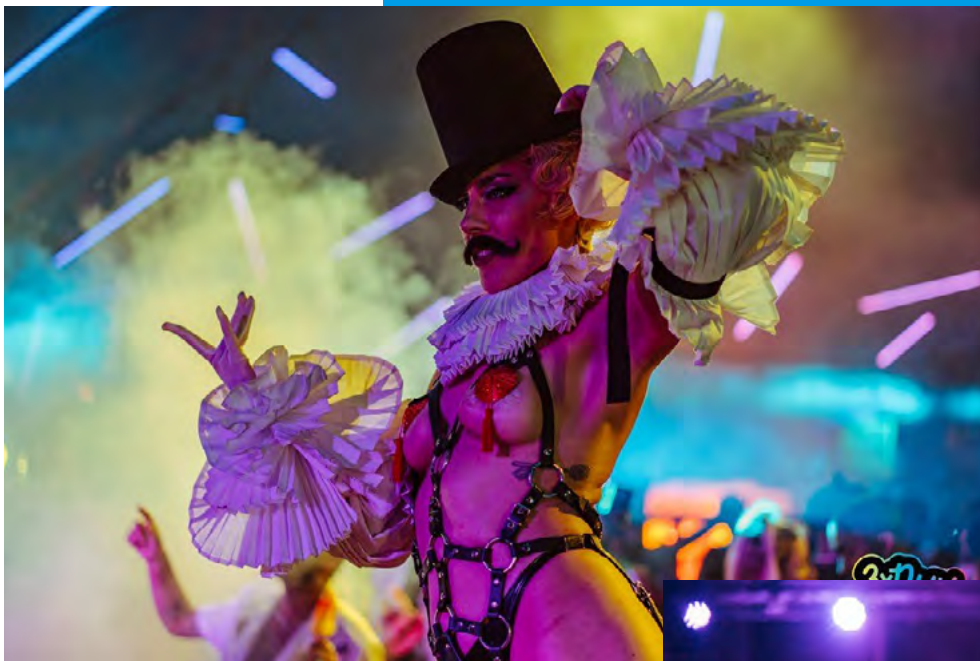
Stadsbeheer

We werken aan een veiliger, schoner en leefbaarder Amsterdam – juist ook in de nacht – door een goede inrichting van de openbare ruimte, doelmatige regelgeving, heldere communicatie en het aanzetten tot gedragsverandering in de publieke ruimte in het geval van ongewenst, onveilig of overlast gevend gedrag. Diverse vormen van overlast in de stad pieken in het weekeinde, de avond en de nacht. Een deel van de opgave is om de inzet van handhaving, afvalinzameling en reiniging zo te organiseren dat deze aansluit op het ritme van de stad – dag en nacht. Dit doet de gemeente met extra inzet in Centrum, Zuidoost en Nieuw-West. Amsterdammers, bezoekers en ondernemers hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid. We zetten in op participatie door bewoners, ondernemers en bezoekers, maar ook op strikte handhaving bij overlast.

Aanpak uitgaanspleinen

Om uitgaansgeweld en overlast door het nachtelijk uitgaan tegen te gaan werkt de gemeente op de uitgaanspleinen en op de Wallen nauw samen met ondernemers, bewoners en politie. Sinds 2015 worden op het Rembrandtplein uitgaanshosts ingezet die bezoekers welkom heten, informatie geven en kunnen aanspreken op gedrag. Uitgaanshosts worden ook ingezet in de Leidsebuurt en op de Wallen. De aanpak uitgaanspleinen, waar ook andere (preventieve) maatregelen op het gebied van veiligheid en leefbaarheid bij horen, is geïntegreerd in het Uitvoeringsprogramma Aanpak Binnenstad.

Stemmen voor de nacht #5

Interview: Amber Vineyard, Lysa da Silva & Sanae Tijou, organisatoren House of Vineyard en 3X

Lysa da Silva – artiestennaam LYZZA – en Sanae Tijou misten een plek in het uitgaansleven waar ze zich veilig en vrij konden voelen. Met hun 3X feesten bieden ze een safer space voor queers en mensen van kleur. Amber Vineyard breekt met House of Vineyard een lans voor de ballroomcultuur in Amsterdam. Ook hier krijgen queers en mensen van kleur de ruimte voor zelfexpressie.

Fundament

Amber: 'Het clubleven is het fundament onder mijn bestaan. De club biedt mij een sociaal vangnet, een carrière, de uitlaatklep voor mijn zelfexpressie, en kunst en mode. Toen ik jong was, mocht ik thuis mezelf niet zijn. In de nacht vond ik gemeenschappen waar dat wel kon. Daar kreeg ik de vrijheid om te ontdekken wat niet paste binnen het wereldbeeld van mijn familie. In de clubs vond ik mensen die in me geloofden. Dat heeft me veel kracht en zelfvertrouwen gegeven. Het heeft een blijvende impact gehad op mijn zijn: hoe ik over straat loop, hoe ik een ruimte met mensen binnenloop, zelfs hoe ik me bij een sollicitatiegesprek gedraag.'

Safer space

Lysa: '3X is een grassroots organisatie die focust op een beter gebalanceerde representatie binnen de nacht. We willen veiligheid bieden voor iedereen die door onze deuren loopt. Door uit te dragen dat we een safer space zijn, weten mensen die ons bezoeken dat ze erop kunnen vertrouwen dat er stappen zijn gezet op het vlak van inclusiviteit en sociale veiligheid.'

Sanae: 'Om die veiligheid te waarborgen worden bij binnenkomst de regels duidelijk doorgenomen. Ook wordt het personeel goed ingelicht: iedereen aan de deur, iedereen achter de bar. Er zijn speciale plekken waar bezoekers naartoe kunnen als een probleem zich voordoet.'

Stemmen voor de nacht #5

LYZZA: 'Het zijn simpele regels, hoor. Racisme, seksisme en xenofobie zijn bijvoorbeeld niet toegestaan. En je mag niet zomaar iemand aanraken. We proberen de plek zo in te delen dat je de ruimte hebt om jezelf te verkennen, zonder dat je je over dat soort zaken zorgen hoeft te maken.'

Sanae: 'Als je regels zwart op wit hebt en je moet iemand eruit zetten, kun je diegene eraan herinneren dat-ie eerder al had ingestemd met de regels.'

Privileges

Amber: 'De tegenstrijdigheid is dat je soms exclusief moet zijn om inclusiviteit te bewerkstelligen. Er zijn plekken waarvan je sommigen moet uitsluiten om de inclusiviteit te waarborgen. Als je een feest voor bears geeft of een vrouwenbijeenkomst organiseert, kijkt niemand daar raar van op. Waarom zouden er dan geen feesten mogen bestaan waar mensen van kleur op hun eigen voorwaarden samenkomen zonder inmenging van anderen? Toen ik een avond organiseerde in de Lovelee – waar de nadruk lag op de lhbtq+ gemeenschap en mensen van kleur – vroegen veel van mijn witte vrienden of ik ze op de gastenlijst kon zetten, zodat ze langs konden komen om te supporten. Ik probeerde ze uit te leggen dat ze mij juist supporten door niet langs te komen. Als je wit en hetero bent, heb je vijfhonderd andere plekken in de stad. De jonge zwarte transgender heeft verder nergens om heen te gaan. Dat is wat ik bedoel met privilege.'

Beperkte ruimte

Sanae: 'Er wordt in Amsterdam vooral geïnvesteerd in commerciële plekken. Dat zijn meestal plekken waar gentrificatie en commodificatie de boventoon voeren. Ze zetten veel geld om, maar zijn minder begaan met de cultuur. Hierdoor zijn de plekken waar queers en mensen van kleur samenkamen in het geding gekomen. Er is nog één lesbische bar over in de stad en nog één autonome punkbar. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, want van oudsher worden gemarginaliseerde gemeenschappen gevormd in de nacht. Als dat wegvalt, heeft dat enorme gevolgen voor hun mentale gezondheid en voor de veiligheid in het algemeen.'

LYZZA: 'Ik denk dat we minder moeten gaan denken in termen van wij en zij, maar moeten beseffen dat we er allemaal samen in staan. Veiligheid voor gemarginaliseerde groepen gaat zorgen voor meer veiligheid voor iedereen.'

Sanae: 'Wat daarbij zou helpen zijn subsidies voor queer organisaties, maar vooral ook ruimtes. Want die zijn steeds moeilijker te vinden.'

Amber: 'De discussie over een inclusieve nacht is zinloos zolang het onderliggende probleem niet wordt aangepakt. Als besluitvormers zelf niet inclusief zijn, hoe kunnen ze dan inclusief beleid maken? Het is belangrijk voor de gemeente om professionals in te huren die kunnen helpen bij het leerproces dat leidt tot een inclusievere werksfeer. Inclusiviteit moet aan de top beginnen, bij de mensen die beslissingen nemen over de nacht. Pas dan kan de stap gezet worden naar een wezenlijk inclusief nachtleven.'

Stemmen voor de nacht #6

Interview: Diego Meijers & Sven Bijma, organisatoren Spielraum

Diego Meijers en Sven Bijma zijn initiatiefnemers van Spielraum, roemrucht feest voor de lhbtqi+ gemeenschap. Wat drie jaar geleden ontstond uit onvrede over het bestaande aanbod, is uitgegroeid tot een platform dat bezoekers trekt door heel Nederland en ver daarbuiten.

Diversere line-up

Diego Meijers: "Spielraum was er in de eerste plaats op gericht om queers een veilige plek te bieden. En om kwalitatief goede muziek te bieden. Maar we zijn steeds blijven kijken hoe we ons konden verbeteren. Zo hebben we ons ingezet voor een diversere line-up, op het gebied van zowel gender als van kleur en culturele achtergrond. Later zijn we gaan kijken hoe we de dansvloer nog veiliger konden maken.'

Sven Bijma: 'We hebben altijd onze uiterste best gedaan om dicht bij ons publiek te staan, door veel gesprekken te voeren op en rond de dansvloer. Ook met artiesten en hun agentschappen gaan we in gesprek over deze onderwerpen. Daardoor zijn we in de loop der jaren steeds idealistischer geworden.'

Awareness-team

Diego: 'Ons awareness-team bestaat uit een groep vaste bezoekers, die dit als vrijwilliger doen. Ze verspreiden zich door de club en zijn duidelijk herkenbaar aan hun neongele T-shirts. Als er iets aan de hand is, kijken ze of het probleem opgelost kan worden door de bezoekers onderling, of dat er een beveiliging moet worden ingeschakeld. Als mensen weten dat er zo'n team aanwezig is, zijn ze voorzichtiger en zorgen ze meer voor elkaar. Momenteel is het vrijwilligerswerk, maar we zouden graag subsidie voor awareness-teams zien.'

Stemmen voor de nacht #6

Sven: 'Misschien kunnen er speciale trainingen komen voor dit soort awareness-teams, gesteund door de gemeente. Dat zou in combinatie moeten met Unity vanuit het drank- en drugsaspect en met Sexmatters vanuit het seksuele *mutual consent*-aspect. Ik vind eigenlijk dat zo'n team ook in de rest van de stad zou moeten opereren. Het zou goed zijn als je als club of feest een keurmerk kunt verdienen waarna er zo'n team bij je over de vloer komt.'

Uitgesproken jezelf zijn

Diego: 'In het nachtleven leer je veel mensen kennen, maar ontdek je ook je vrijheid. De nacht voelt vaak als de ultieme maatschappij, een betere versie van het echte leven. Het is een vorm van zelfontplooiing. Het nachtleven is vooral voor queers en minderheden een plek waar je jezelf kunt zijn. Natuurlijk, er kan altijd wat gebeuren, maar de kans is veel kleiner dan op straat.'

Sven: 'De queer community heeft veiligheid nodig. We hebben vrienden die zich nogal uitgesproken kleden. Bij Spielraum kun je dat ongestoord doen. Als we met hen over straat lopen merken we hoe ze worden aangekeken, aangesproken, toegeschreeuwd of agressief bejegend. Dit is vaak pas onderwerp van gesprek in de media als mensen op straat worden aangevallen.'

Eenvormige stad

Sven: 'Amsterdam is nu nog heel divers, maar als ik kijk naar de huren en hoe het vrijwel onmogelijk is om hier te blijven wonen, vrees ik dat we op een keerpunt staan. Een stad die te duur is om er te wonen wordt homogener.'

Diego: 'Er vertrekken zóveel mensen naar Rotterdam of Berlijn, omdat ze het hier niet meer kunnen betalen. Daar zitten ook mensen bij die belangrijk zijn voor het feest bij Spielraum. Als die niet meer in Amsterdam kunnen wonen, kunnen we het wel hebben over inclusieve en diverse feesten, maar dan is de stad zelf niet meer inclusief en divers.'

Sven: 'Aan de ene kant heb je de gemeente die zegt dat we groter en breder moeten denken. Maar tegelijkertijd ontwikkelt de stad zich niet snel genoeg om ervoor te zorgen dat er overal 24 uur per dag vervoer is. Vooral voor ons publiek zijn de buitenwijken niet de veiligste gebieden om naartoe te reizen. Ik denk dat de gemeente een actievere rol moet spelen om clubs te behouden en plekken te bieden aan partijen die niet gericht zijn op maximale omzet.'

Terugveren uit de lockdown

Sven: 'We hopen op snel herstel van de clubscene, maar ook op een klimaat waarin meer ruimte komt voor nieuwe partijen. Laat de gemeente vers bloed te hulp schieten. Je ziet aan de vele illegale raves dat er behoefte is aan iets anders. Misschien is dat wel een idee voor de komende zomer: een algemeen terrein, beheerd door de gemeente, waar de infrastructuur aanwezig is voor partijen om buiten feesten te geven. Een rave met een vergunning. Dat zou de scene helpen om terug te veren uit de lockdown.'

Stemmen voor de nacht #7

Interview: Natasja, portier, en Bróna Lynch, geluidstechnicus

Natasja is verbonden aan Het Kollektief. In twintig jaar als portier heeft ze bijna alle clubs van de stad beveiligd. Bróna Lynch heeft als geluidstechnicus menige club beter doen klinken. Allebei zijn ze gepassioneerd over hun werk en over de nacht. Wel zien ze hoe Amsterdam de laatste jaren is veranderd.

Spirituele bijeenkomsten

Bróna: 'Ik groeide op in een conservatief deel van Ierland, vlak bij de grens met Noord-Ierland. Eind jaren negentig had ik daar in de clubscene mijn *coming of age*. Als je opgroeit in de Ierse *bible belt* is zo'n gemeenschap van buitenbeentjes heel waardevol. Mijn generatie gaat niet meer naar de kerk, maar het nachtleven biedt ook een soort spirituele bijeenkomsten. Daarom vind ik het zo bijzonder dat ik een carrière in de nacht heb kunnen opbouwen. In Amsterdam vond ik de inspiratie en ruimte om mezelf te ontplooiën als geluidstechnicus.'

Natasja: 'Ik begon in de nacht als flyeraar voor Dance Valley. Op het allereerste festival stond ik voor de backstage. Iedereen liep steeds langs de beveiliging, die nogal klein was, maar mij durfden ze niet voorbij te lopen. Ik werd meteen ingezet als portier. Daarna in de Melkweg, op vrouwenavond Planet Pussy. Vanaf dat moment heb ik altijd bij de deur gestaan. Aan de ene kant is het nachtleven doodvermoeiend, aan de andere kant heeft het iets magisch: geen negen tot vijf, een leven buiten de hokjes. Dat mensen zich kunnen tonen zoals ze zijn, vind ik heel aantrekkelijk.'

Deel van je opvoeding

Natasja: 'Zoals je in een museum naast elkaar naar hetzelfde kunstwerk staat te kijken, daar allebei door geraakt wordt en je verbonden voelt met elkaar, zo kun je dat ook hebben op de dansvloer. Zeker voor kids die net van school zijn, vormt de nacht een belangrijk deel

Stemmen voor de nacht #7

van hun opvoeding: hoe je met mensen omgaat, dat het heel vrij kan zijn, maar dat het ook restricties met zich meebrengt.'

Bróna: 'Ik denk dat de nacht een andere kant van ons bewustzijn aanspreekt. Daarom is het nachtleven volgens mij zo belangrijk: de sluier van de nacht heeft een enorme aantrekkingskracht en is een manier voor mensen om zichzelf te ontdekken en op een andere manier zichzelf te kunnen zijn. Bovendien zijn veel mensen gewoon nachtdieren. Zo zijn er nog veel meer elementen met elkaar verstrengeld, die allemaal samen het culturele weefgetouw vormen van de nacht.'

Profileren

Natasja: 'Ik snap dat meisjes niet snel naar de portier durven als ze worden lastiggevallen. Ik denk dat ik door mijn vrouw-zijn en mijn opvallende voorkomen het vertrouwen kan wekken dat we dat soort klachten serieus nemen en daar iets aan doen. Wat ik stom vind, is profileren aan de deur. Zelfs als je het écht niet wilt, gebeurt het toch af en toe. Als het druk is of je hebt net een vervelende ervaring gehad, kun je snel een verkeerd oordeel vellen, puur gebaseerd op iemands uiterlijk. Als portiers regelmatig een opfriscurso krijgen, leren ze beter en zorgvuldiger met bepaalde situaties omgaan.'

Verdwijnen authenticiteit

Bróna: 'Sinds ik zo'n twaalf jaar geleden naar Amsterdam kwam, is de stad enorm veranderd. De scene is geprofessionaliseerd. De apparatuur werd beter, er was meer werk en meer geld. Maar er zijn steeds minder eigenzinnige plekken, zoals Vrankrijk op de Spuistraat. Dat was een geweldig voorbeeld van een laagdrempelige ruimte voor queers, waar bijna iedereen als vrijwilliger werkte, fantastische performances werden gehouden en een hechte gemeenschap bestond waar veel transseksuelen zich thuis voelden.

Met het verdwijnen van de krakerscultuur verloor de stad veel laagdrempelige barretjes met goedkoop bier en een activistisch gedachtengoed. Die mensen zijn de stad uitgedreven door de oprukkende gentrificatie. Nu is de stad glinsterend en aangeharkt, ideaal voor de gigantische toeristenindustrie, maar ook steeds minder toegankelijk en authentiek.'

Natasja: 'Inderdaad. Amsterdam is vooral glinsterend geworden voor de bovenklasse, maar niet voor de hardwerkende onderklasse met een laag inkomen. Dat zie je terug in de nacht en dat maakt de stad er niet leuker op.'

Vrije ruimtes

Bróna: 'Ik hoop dat er subsidie komt voor vrijere en diversere ruimtes. De meeste clubs zijn grote geldmachines, waar altijd weer hetzelfde soort geldschietters achter zit. Zelfs bij de clubs die zich voordoen als inclusief, heeft steeds hetzelfde soort UvA-jongens en -meisjes de touwtjes in handen. Het is een moeilijke kwestie, want ook die UvA-mensen doen vaak hun best voor een inclusievere scene. Het werkt beter om nieuwe ruimtes beschikbaar te maken dan om te proberen de oude structuren te veranderen. Dan komt er vanzelf meer diversiteit en inclusiviteit.'

4. Toegankelijke nacht:
betaalbaar en bereikbaar

'Toen ik eindelijk aan de deur stond om de wereld van de nacht te betreden, gooide corona hem dicht. I know, it's a sad story. Maar ik ben niet iemand die bij de pakken neerzit. Nu ik voor het eerst niet meer de enige ben die de droom van een sprankelend nachtlevens is ontnomen, heb ik een kleine troost voor iedereen. Zie dit als een kans om de nacht opnieuw vorm te geven. Opdat ieders verlangen gekieteld kan worden.'

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

In de inleiding van deze nachtvisie gaven we al aan dat de ruimte in Amsterdam onder druk staat. Dit heeft een grote impact op de betaalbaarheid en bereikbaarheid van de nacht, voor publiek, voor makers en voor iedereen die 's nachts deelneemt aan het sociale en economische verkeer. In dit hoofdstuk schetsen we de dilemma's, behoeften en mogelijke oplossingen. Daarnaast bieden we een overzicht van bestaand en toekomstig beleid waarmee de gemeente een rol kan spelen bij het toegankelijk houden en maken van de nachtcultuur.

Prijskaartje van de nacht

Als we willen dat de nacht toegankelijk is voor iedereen, moeten we nog meer nadenken waar we als gemeente belemmeringen weg kunnen nemen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om goede infrastructuur zodat plekken buiten het centrum bereikbaar zijn voor bezoekers, en om betaalbaar openbaar vervoer (ook in de nacht). Tegelijkertijd is er de opgave om het centrum (weer) aantrekkelijk te maken voor jonge mensen uit de stadsdelen buiten de Ring A10. Hierbij geldt dat, naast het ontbreken van (betaalbare) vervoersopties, de hoge entreprijzen in de binnenstad soms een obstakel vormen.

Een obstakel voor de verdere ontwikkeling van de nachtcultuur is dat Nederland – in tegenstelling tot veel landen om ons heen – nog nauwelijks een 24-uurs economie heeft, afgezien van de logistieke sector. Toch is er wel degelijk behoefte aan goede diensten en aanbod in de Amsterdamse nacht. Zo is er al jaren vraag naar gezond en goed eten rond uitgaansgelegenheden.

In de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht kwam een aantal keer ter sprake dat de nacht meestal duurder is dan de

dag. Niemand kijkt ervan op dat nachtwinkels hogere prijzen rekenen dan supermarkten waar je overdag boodschappen doet. Daarnaast staan we er niet altijd bij stil dat organisatoren in de nachtcultuur hogere tarieven betalen aan personeel en toeleveranciers, omdat die buiten de reguliere uren moeten werken om activiteiten te faciliteren. Daar komt bij dat vaste exploitatielasten hoger zijn doordat er meer verlichting en verwarming nodig is. Voor publiek en makers zijn er minder goedkope vervoersopties in de nacht. Zelfs een busreis kost 's nachts flink meer.

Ruimte voor nachtcultuur bij gebiedsontwikkeling

In Amsterdam woedt er soms een hevige belangenstrijd om het gebruik van de schaarse ruimte. Daarom is het zaak om na te denken over welke ruimte er kan komen voor clubs en nachtlocaties in de gebieden die de komende decennia worden ontwikkeld. Daarbij spelen vragen als betaalbaarheid (huur dan wel eigendom) en de duur van de exploitatie of het gebruik. Waar de levensduur van een succesvolle club doorgaans beperkt blijft tot een jaar of tien, zijn er ook initiatieven die voor langere tijd relevant kunnen of willen blijven, of die een belangrijk onderdeel worden van de stad. Daar moet dan wel ruimte voor zijn, onder andere in het bestemmingsplan (vanaf 2022 omgevingsplan).

Daarnaast is het zaak dat huren betaalbaar blijven en dat er aandacht is voor duurzaam draagvlak onder bestaande en nieuwe omwonenden. Nachtcultuurplekken zijn veelal grootstedelijke voorzieningen die een breed publiek aanspreken. Dit maakt buurten extra aantrekkelijk voor vastgoedontwikkelaars, met als gevolg dat de grond- en woningprijzen in de buurt sterk stijgen. Met de bouw van woningen in de directe omgeving van nachtcultuur ontstaat er spanning tussen de locatie en de programmering enerzijds en het woongenot van de nieuwe bewoners anderzijds. Een actueel voorbeeld is de discussie rond de programmering van (semi-akoestische) livemuziek in de buitenruimtes van de Tolhuistuin. Geïnspireerd op voorbeelden uit het buitenland pleiten diverse deelnemers aan de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht ervoor dat 'wie het eerst kwam' niet onder druk van nieuwkomers in de buurt kan worden gedwongen om het gebruik te beperken in termen van impact op de omgeving. De realiteit is echter grillig - het vinden van een duurzame balans vereist maatwerk.

Goede voorbeelden uit het buitenland

In diverse steden vinden we interessante voorbeelden van stedelijk beleid ten aanzien van de balans tussen gebiedsontwikkeling en de nachtcultuur.

In **Londen** hanteert men Night Time Enterprise Zones (NTEZ's). Dit zijn plekken waar latere openingstijden mogelijk zijn en meer toegang tot een groter aanbod aan winkels en diensten op een beheerste manier kunnen worden getest en geëvalueerd.

In **Toronto** hanteert men speciaal beleid om de nacht te beschermen. Met het 'Agent of Change'-proces beschermt de stad bestaande muzieklocaties tegen conflicten die kunnen ontstaan met bewoners van nieuwbouwwoningen in de buurt. Planologen worden in een vroeg stadium gewezen op de aanwezigheid van muziekpodia in de buurt. Ontwikkelaars worden verplicht om clausules over uitgaansactiviteiten op te nemen in verkoop- en verhuuraanbiedingen. Hierdoor weten nieuwkomers wat er in de buurt is en kunnen ze ervoor kiezen om van vestiging af te zien als ze op zoek zijn naar rust.

Het stadsbestuur van **Berlijn** introduceerde in 2019 een fonds van € 1 miljoen om uitgaansgelegenheden te helpen bij het betalen voor geluidsisolatie, en hosts en personeel in dienst te nemen, in de hoop de sector te beschermen tegen de klachten van burens die geluidsoverlast ondervinden. Verder heeft de lokale overheid beleid ontwikkeld om tijdelijke panden voor clubs aan te kopen.

4.1 Toegankelijk voor de sector

Kan de gemeente een rol spelen bij het reserveren van (betaalbare) plekken voor bestaande en nieuwe initiatieven? De hoge huren maken het voor jonge, vernieuwende ondernemers moeilijk om een nieuwe zaak te beginnen. Om te zorgen voor voldoende aanbod in een groeiende stad en plek voor diversiteit in programmering zijn er meer plekken nodig. Het onderzoek van Atlas Research telt 541 nachtlocaties (in het onderzoek (nacht)venues genoemd) in 2019 in Amsterdam, waaronder 38 nachtclubs en 30 muziekpodia, op basis van de door de onderzoekers gehanteerde definitie:

Nachtcultuur omvat alle kunst en cultuur die tussen 22.00 en 6.00 uur wordt aangeboden, waaronder bijvoorbeeld nachtclubs en muziekpodia, en de ontmoetingsplaatsen die voornamelijk een sociale rol vervullen in het nachtleven, waaronder cafés en bars.

Mogelijk biedt de periode na de coronacrisis, als de vraag naar bedrijfsruimte naar verwachting tijdelijk daalt, kansen voor een betere spreiding door de stad. Dit effect trad op na de bankencrisis van 2008, toen er door leegstand in de stad diverse plekken tijdelijk of permanent zijn ingevuld door culturele initiatieven.

De huidige generatie in de nachtcultuur vraagt om een omslag in het denken met betrekking tot de beschikbare ruimte. 'Durf ons de sleutel te geven,' zeggen zij. Er is behoefte om te kunnen werken vanuit vertrouwen. De sprekers in de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht zijn het erover eens dat juist op de plekken waar ruimte is voor eigenaarschap de meest interessante dingen gebeuren. Een eerder genoemd voorbeeld van een organisatie die hier een bijzondere keuze in maakt, is Sexyland (zie 3.3). Praktisch alle clubavonden worden vanuit het take-over-principe georganiseerd door verschillende programmeurs en organisaties.

Tegelijkertijd is er vanuit de nachtcultuur kritiek op het eigen functioneren. Zo kwam in Toekomst van de Amsterdamse Nacht #4 naar voren dat er weinig ruimte is voor nieuwe concepten van crews, dj's en designers van artwork. Bij clubs bepalen vaak eigen programmeurs de inhoud vanuit een dichtgetimmerde visie. Ook is het lastig om als klein initiatief op te boksen tegen grote partijen.

Een uitzondering vormt ADE. Dan zijn er veel grote artiesten in de stad die voor de gelegenheid graag op een kleiner podium draaien. Hierdoor krijgen lokale makers en organisatoren de kans om een grote artiest te boeken. Normaal gesproken boeken grote festivals en clubs hun artiesten exclusief. Zij betalen hoge gages aan de artiesten op voorwaarde dat die alleen op hun evenement optreden.

Er zijn in de stad verschillende podia waar aan talentontwikkeling wordt gedaan, zoals Melkweg en Paradiso. Tijdens ADE is er in Amsterdam plaats voor internationaal nieuw talent. Daarnaast heeft ADE een intensief talentontwikkelingsprogramma, ADE LAB. Ook kleinere organisaties bieden plaats voor nieuwe talent en bijvoorbeeld ruimte voor stages. Juist het nachtleven biedt veel plek voor studenten, waaronder mbo-stagiairs.

Tijdelijke versus permanente plekken

Een belangrijk kenmerk van de nachtcultuur is het sterk dynamische karakter. Clubs, broedplaatsen en hotspots verschijnen snel en verdwijnen soms weer na een korte bloeiperiode. Daarbij bedienen clubs niet automatisch hun vestigingsgebied, maar vestigen ze zich soms uit andere overwegingen (kosten, (on)toegankelijkheid, rauwheid). Op plekken in de stad waar, vaak tijdelijk, mogelijkheden zijn, vinden jonge culturele ondernemers goedkope panden. Aan die lage prijs zijn wel allerlei voorwaarden verbonden. Zo zijn de locaties doorgaans in slechte staat en voor korte periodes te huur, wat betekent dat investeringen snel terugverdiend moeten worden. Door de tijdelijkheid is er niet altijd ruimte om grote investeringen te verrichten, zoals het isoleren van panden. Als deze investeringen niet worden gedaan is er later vaker sprake van overlast en komt daardoor een verlenging van het huurcontract en de vergunning mogelijk in gevaar. Het veld wil daarom graag meer zekerheid om langer op een locatie te kunnen blijven zitten, zodat men de nodige investeringen kan doen en de toegankelijkheid (onder andere door lage toegangsprijzen aan de deur) meer kan worden gewaarborgd. Het team achter Post CS, Trouw en De School gaf juist de voorkeur aan tijdelijkheid. Waar deze plekken verdwijnen, kijken bezoekers van weleer nog steeds met verlangen terug. Voor lokale gemeenschappen en subculturen lijkt tijdelijkheid minder aantrekkelijk, zij zijn vaker op zoek naar een veilig en permanent thuishonk, waar ze duurzaam in kunnen investeren.

4.2 Toegankelijk voor publiek

We willen dat alle Amsterdammers, ongeacht hun sociaal-economische of culturele achtergrond, en ongeacht een fysieke of geestelijke beperking, zich welkom kunnen voelen in de nacht. Er moeten ontmoetingsplekken en safer spaces zijn voor mensen van kleur en lhbtqi+ personen, maar ook betaalbare uitgaansplekken voor jongeren, voor wie de nacht vaak een eerste ontdekkingsreis naar hun identiteit is. In de stad ontstaan er steeds meer gemeenschappen rond maatschappelijke en culturele thema's. Voor deze meerstemmigheid moet er ook ruimte in de nacht zijn. In de gesprekkenreeks Toekomst van de Amsterdamse Nacht kwam naar voren dat die ruimte er onvoldoende is in de traditionele clubs.

Openbaar vervoer

Om de nachtcultuur bereikbaar te maken voor iedereen, waar je ook woont, horen we als gemeente oog te hebben voor de infrastructuur die dat mogelijk maakt. Hoe verplaats je je veilig naar de plekken waar het gebeurt en hoe kom je weer veilig thuis? Er is zoals gezegd te weinig betaalbaar vervoer in de nacht. De aangekondigde proef met de nachtmetro is voorlopig geschrapt als gevolg van de coronapandemie, die van invloed is op de beschikbaarheid van openbaar vervoer gedurende dag en nacht in de hele vervoerregio Amsterdam. Ook een experiment met een langere weekendexploitatie-tijd van tram 26 naar IJburg is uitgesteld. Voor het college blijven deze opties voor een toegankelijker nacht een aandachtspunt.

4.3 Toegankelijk voor de hele stad

Betaalbaar wonen, werken, reizen en leven in de stad is ook belangrijk voor een levendige nachtcultuur. Sinds het landelijke kraakverbod in 2010 is Amsterdam minder interessant geworden voor mensen van buiten op zoek naar een vrijplaats waar zelforganisatie mogelijk is. Rafelranden zijn daardoor belangrijker geworden, net als broedplaatsen die al dan niet met steun van de gemeente worden geëxploiteerd.

Gebiedsgericht sturen

Een toegankelijk gebied is mede afhankelijk van lage kosten voor huur en (vaste) lasten. Een geslaagd voorbeeld is de NV Zeedijk,

waarin de gemeente voor 78% aandeelhouder is. Door een mix van commerciële en ideële of culturele exploitatie ontstaat er een mix van functies die diversiteit en dynamiek waarborgt. Dit zorgde er onder andere voor dat ondernemingen die sterk verbonden zijn met de nachtcultuur, als Patta en Mary Go Wild, zich konden vestigen in het centrum.

Gebiedsontwikkeling

De stad groeit tot 2040 met 70.000 woningen, met de bijbehorende (maatschappelijke) voorzieningen. We richten ons hierbij onder andere op grote gebiedsontwikkelingen zoals Haven-Stad, Sluisbuurt, IJburg II, Nieuw-West en Zuidoost. Wij streven ernaar dat op diverse van deze plekken ook vanuit het perspectief van de nachtcultuur wordt gekeken. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om infrastructuur die ervoor zorgt dat wijkbewoners toegang hebben tot nacht-OV. Een ander belangrijk element zijn tijdelijke en permanente plekken voor nachtcultuur in de nieuwe of herontwikkelde buurten zelf. Hoe dan ook, er zou meer aandacht moeten zijn voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe (tijdelijke of permanente) plekken voor nachtcultuur, gezien de toenemende schaarste aan ruimte. Dat kan bijvoorbeeld ook door het combineren van verschillende maatschappelijke voorzieningen als broedplaatsen, buurtkamers of theaterzalen met initiatieven uit de nachtcultuur. Ook dient vooraf te worden nagedacht over geluidsisolatie en een dansvloer.

Gentrificatie

Broedplaatsen, clubs en culturele initiatieven pionieren vaak in nog te ontwikkelen stedelijke gebieden, zoals de rafelranden van de stad, industrieterreinen of verlaten panden die wachten op herbestemming. Met programmering en activiteiten dragen ze bij aan de aantrekkelijkheid en opwaardering van deze plekken. Deze cultuurlocaties vormen daarmee in wezen een onderdeel van het gentrificatieproces. Projectontwikkelaars en lokale overheden zetten kunst en cultuur in om het proces van ontwikkeling te versnellen en een gebied aantrekkelijk te maken voor andere partijen om er in te investeren. Een urgente vraag gezien de ontwikkeling van de vastgoedprijzen is hoe je als gemeente regie kunt houden op gebiedsontwikkeling zodat er ruimte blijft voor functies met een andere financiële onderbouwing dan commercieel vastgoed. Met andere woorden: hoe blijft Amsterdam een stad voor iedereen?

4.4 Beleid

Welke lessen kunnen we trekken uit onze bevindingen en de verkenning met de sector? Het aantal plekken voor de nachtcultuur is volgens sommigen (nog) beperkt. Daarnaast is er behoefte aan maatwerk op het gebied van vergunningen en handhaving. Initiatiefnemers hebben vaak maar weinig nodig om iets tot stand te brengen, maar lopen soms vast op regelgeving. Sommige organisatoren en initiatiefnemers met plannen voor nieuwe projecten zoeken niet per se naar subsidie, maar vooral naar ruimte. Andere makers en initiatieven zijn wel op zoek naar subsidie om experimenteel te kunnen programmeren. Er is in het algemeen behoefte om meer met de gemeente over deze zaken in contact te staan.

Agenda voor 2021 en verder

Aanspreekpunt voor de nacht

Heldere communicatie en goed onderbouwde regelgeving zijn belangrijk en wenselijk om de nacht toegankelijk te houden voor makers zonder het draagvlak te verzwakken. Een terugkerende wens van de nachtsector is een centraal aanspreekpunt binnen de gemeente voor nachtcultuur. Organisatoren en initiatiefnemers hebben behoefte aan een gemeente die weet wat er speelt en snel kan inspelen op wat er nodig is. Een veelgehoorde wens is een speciale nachtambtenaar die vragen kan beantwoorden over beleid, vergunningen, overlastmeldingen, en ook kan meedenken over nieuwe initiatieven. Dit pleidooi vormde in 2003 al onderdeel van de *Nachtnota*.¹⁰ Hierbij kunnen we leren van voorbeelden in het buitenland, zoals Berlijn (zie kader).

Clubcommission Berlin

In Berlijn is de Clubcommission al twintig jaar actief om bewustzijn te creëren over het belang van de clubcultuur. 'We have changed from a lobby group to an advocacy group,' zegt Lutz Leichsenring (woordvoerder Clubcommission Berlin). Dit betekent dat leden terecht kunnen voor juridisch advies, kennisdeling, uitwisseling. De scene heeft jarenlang geïnvesteerd om bij de politieke partijen draagvlak te vinden voor de activiteiten van de 300+ aangesloten leden. Dit heeft ertoe geleid dat elke partij in de Berlijnse gemeenteraad een woordvoerder clubcultuur heeft. Het feit dat de mensen in de bestuurlijke lagen van de stad zijn opgegroeid met een actieve en mondige sector heeft daartoe bijgedragen, volgens Leichsenring.

Acht jaar geleden is er in Berlijn een Music Board ingesteld, een raad die jaarlijks € 4,5 miljoen kan investeren in de stedelijke muzikscene. Daarnaast is er een fonds van € 1 miljoen om locaties soundproof (voor outdoor clubs) te maken. Daarnaast betekent de Day of Club Culture € 0,5 miljoen voor coronaproof events en een showcase voor diversiteit. De vijftien medewerkers van de Clubcommission werken samen met alle gemeentelijke afdelingen, zodat er sprake kan zijn van integrale afstemming, milieu, sociale zaken, economie. In mei 2021 heeft het stadsbestuur van Berlijn nachtclubs officieel tot culturele instellingen bestempeld.

Met de nachtvisie heeft de gemeente een start gemaakt om de brede kennis, expertise en verantwoordelijkheden in relatie tot de nacht in Amsterdam meer samen te brengen. Deze integrale benadering zetten we voort door een samenwerking tussen onder andere Kunst en Cultuur, Openbare Orde en Veiligheid, Bureau Broedplaatsen en het Stedelijk Evenementenbureau. Hierbij richten we ons integraal op zaken die spelen rondom de nacht, zorgen we voor de benodigde afstemming en adviseren we aan de portefeuillehouders die binnen het college inhoudelijk en beleidsmatig betrokken zijn.

¹⁰ Zie *Nachtnota*, p. 59

Festivalterrein onderdeel van Evenementenbeleid

Gezien de populariteit van buitenfestivals en de discussie rond de impact daarvan op de omgeving, ligt het voor de hand om te streven naar een vast festivalterrein voor de hele stad. Dit is een veel geuite wens vanuit de sector. Daarnaast zijn er veel stemmen die pleiten voor kleinschalige buitenevenementen waar initiatieven en makers een kans krijgen om iets te organiseren in de stad. Meer hierover in hoofdstuk 5.

Internationale uitwisseling en samenwerking

Kennisuitwisseling is een cruciaal onderdeel voor het pionieren met en faciliteren van experimenten voor (nacht)cultuur. Amsterdam neemt samen met onder andere Berlijn, Helsinki en Wenen sinds 2020 deel aan het platform Space of Urgency – International Knowledge Exchange on Culture and Nightlife. Dit Europese platform richt zich op kennisdeling rond kunst en cultuur, vrije ruimte en nachtcultuur. In de zomer van 2020 is er veel contact geweest tussen de steden over de omgang met nachtcultuur en vrije ruimte en zijn best practices uitgewisseld. De focus lag hierbij op het faciliteren van (non-commerciële) dag- en nachtcultuur in de buitenruimte tijdens en na covid-19. Daarnaast gaan de steden in 2021 meer van elkaar leren op het gebied van de inzet en het gebruik van vrije ruimte, vergunningsprocessen, samenwerkingsvormen en governance. De eerste fase van de Space of Urgency-kennisuitwisseling wordt afgesloten met een gesprek tussen de deelnemende bestuurders. De intentie is om de uitwisseling uit te breiden met meerdere Europese steden en via een gemeenschappelijk proces te werken aan oplossingen voor nachtcultuur en vrije ruimte. Binnen het World Cities Culture Forum werkt Amsterdam samen met wereldsteden als Londen, New York, Tokyo, Los Angeles, Parijs, Toronto, Lissabon en Sydney op het gebied van (nacht)cultuurbeleid.

Huidig beleid voor de toegankelijke nacht

Broedplaatsenbeleid

Een bloeiende culturele sector brengt creativiteit, vernieuwing en leefbaarheid in de stad. Kunstenaars en creatieven spelen hierin een centrale rol. Amsterdam heeft in twintig jaar broedplaatsenbeleid ruim honderd broedplaatsen ontwikkeld, waarvan er nu meer dan zeventig in gebruik zijn.¹¹ Het zijn bijzondere plekken waar duizenden creatieven (samen)werken, waaronder vele schilders, beeldhouwers, fotografen, maar ook lichtontwerpers, dj's en componisten.

Sommige broedplaatsen focussen op ateliers en beeldende kunst, maar er zijn ook broedplaatsen die bijvoorbeeld een buurtfunctie hebben of een functie in de nachtcultuur, zoals Acta en A Lab. Er worden ruimtes voor lage prijzen verhuurd aan initiatieven in de nacht, waar muziek kan worden gemaakt en geëxperimenteerd kan worden. Er wordt regelmatig samengewerkt met andere culturele instellingen en kunstenaars. Het broedplaatsenbeleid stimuleert deze diversiteit en verscheidenheid in aanbod.

Met het coalitieakkoord van 2018 werd voor het eerst structureel budget voor broedplaatsen vastgesteld. Door de aangekondigde gemeentelijke bezuinigingen van 2021 en 2022 is dit teruggebracht naar de situatie van vóór 2019. Vanaf 2023 is er geen structureel budget meer. Tot 2019 is het gelukt om ongeveer 10.000 m² broedplaats per jaar te realiseren met een groei van ongeveer 3.000 m² per jaar. Door de tijdelijke aard van veel broedplaatsen verdwijnt er gemiddeld weer 7.000 m² per jaar. Door de prijsstijgingen en krapte op de markt is er op dit moment voor hetzelfde geld helaas minder mogelijk dan in 2019.

Momenteel worden er nog steeds nieuwe plekken gecreëerd. Ook tijdelijke invullingen en initiatieven vinden nog steeds hun plek. De doorlooptijd van geplande tijdelijke invullingen verschilt sterk, dit varieert van vier tot tien jaar. De nieuwe broedplaatsen hebben veelal een aanvullend en vernieuwend karakter ten opzichte van het bestaande bestand. Zo worden er twee broedplaatsen gecreëerd op het gebied van (experimenteel) theater.

¹¹ Meer info: <https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/ateliers-broedplaatsen/over-broedplaatsen/broedplaatsenoverzicht/>

Ook bij de vernieuwing van broedplaatsen wordt meer aandacht besteed aan ruimte voor de buurt in de vorm van (samenwerking met) een buurtkamer of het aanbod van programma's en activiteiten. Hierbij kan de focus liggen op nachtcultuur.

In de gebiedsontwikkelingagenda van de gemeente wordt onder-tussen hard gewerkt om in tenders nieuwe broedplaatsen op te nemen om zo de aanwezigheid van broedplaatsen in de hele stad voor de lange termijn te waarborgen. Dit werpt zijn vruchten af want er staan al broedplaatsen gepland, onder andere bij het Amstelstation, in Sloterdijk Centrum en op IJburg.

Expeditie Vrije Ruimte

Amsterdam is uniek vanwege haar lange traditie van tegencultuur op plekken in de rafelranden van de stad. Garage Noord, OT301, OCCII, Vondelbunker, Ruigoord, Nieuw en Meer en Sexyland zijn voorbeelden van zulke plekken. Het college ziet vrije ruimte als een cruciaal onderdeel van de stedelijke leefomgeving. Daarom heeft het college in juli 2019 besloten om bestaande (en bedreigde) vrije ruimte te beschermen, en om nieuwe (bebouwde en onbebouwde) vrije ruimte beschikbaar te stellen voor Amsterdammers. Dit maakt initiatieven mogelijk op allerlei terreinen: kunst en (nacht)cultuur, duurzaamheid, ecologie, bewegen, voedselproductie, experimentele woon- en werkvormen – of nog iets heel anders.

De gemeente faciliteert initiatiefnemers door te kijken hoe (gemeentelijke) procedures en regelgeving versoepeld kunnen worden. Het gaat hier om niet-commerciële initiatieven. Dit is altijd maatwerk, afhankelijk van het initiatief, de locatie en de omgeving. Expeditie Vrije Ruimte is aanvullend aan het Broedplaatsen- en Atelierbeleid. Met de bredere opzet biedt het actieplan Vrije Ruimte een brede verbinding met de stad zodat ook gebruikers-groepen binnen de kunst- en cultuursector hier gebruik van kunnen maken. Daarmee draagt Vrije Ruimte ook bij aan het realiseren van de doelstellingen van het Kunstenplan, met name op het gebied van nachtcultuur, kleinschalige buitenevenementen en inclusiviteit.

Gebiedsgericht horecabeleid

In de horeca worden steeds vaker functies vermengd. Zo zien we bijvoorbeeld restaurants die na 23.00 uur een clubfunctie hebben. De nieuwe Omgevingswet biedt een kans om te zorgen voor een betere afweging of horeca zich ergens kan vestigen en onder welke voorwaarden.¹² Het college presenteert in het najaar van 2021 een nieuwe horecavisie en een nieuw horecastelsel. Dit stedelijk beleidskader krijgt een gebiedsgerichte uitwerking, omdat de stad divers is en maatwerk per gebied mogelijk moet blijven. Om meer ruimte te kunnen bieden aan nieuwe concepten en functies bekijkt het college de mogelijkheden om de 24-uurs openstelling van horeca een vaste plaats te geven in het nieuwe horecabeleid door deze vergunning breder toepasbaar te maken. Daarnaast hebben horecazaken nu al de mogelijkheid om incidenteel hun openingstijden te verruimen door een ontheffing aan te vragen. Zoals eerder is gecommuniceerd krijgen nachtzaken op de uitgaanspleinen en buiten het centrum vooruitlopend op het nieuwe horecabeleid de mogelijkheid om twaalf in plaats van vijf ontheffingen per jaar aan te vragen.¹³

Openbaar-Vervoerbeleid

Nachtelijk OV houdt de stad in de nacht bereikbaar voor zoveel mogelijk Amsterdammers. Vanwege de coronamaatregelen is het aantal nachtbusreizigers in 2020 sterk gedaald. Noodgedwongen heeft GVB het nachtnet tijdelijk afgeschaald in frequentie, bereik en omvang in de stad. We verwachten dat opschaling in de toekomst weer mogelijk is.

Taxibeleid

's Nachts is taxivervoer een belangrijk vervoersmiddel in de stad. Elke taxiklant heeft recht op een veilige rit, ritzekerheid, een eerlijke behandeling (juiste tarieven) en een chauffeur die de stad kent en de gedragsregels toepast. In 2020 hebben Toegelaten Taxiorganisaties meer eigen verantwoordelijkheid gekregen om slecht functionerende chauffeurs aan te pakken. De gemeente legt sancties op bij ernstige overlast, misdragingen en niet voldoen aan vergunningsvereisten. Met de agenda taxi 2020-2025 willen we de taximarkt in Amsterdam als één markt aansturen.¹⁴

¹² De Omgevingswet bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. Hierbij gaat het onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Naar verwachting treedt de wet in de loop van 2022 in werking.

¹³ <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9639498/1/09012f97832cfead>

¹⁴ <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9256803/1/Agenda%20Taxi%202020-2025>

Economisch beleid: winkels in de nacht

Amsterdammers kunnen na 22.00 uur terecht in nachtwinkels. De Winkeltijdenwet verplicht winkels om tussen 22.00 uur en 6.00 uur gesloten te zijn, maar in Amsterdam kunnen winkeliers een ontheffing aanvragen. Alleen winkels die hoofdzakelijk eet- en drinkwaren verkopen, met uitzondering van sterke drank, komen hiervoor in aanmerking. Het college werkt aan een herijking van het avondwinkelbeleid met uniforme regels, heldere weigeringsgronden en ontheffingsvoorwaarden. Hierbij maken we opnieuw de afweging tussen de belangen van bewoners en omwonenden, huidige ontheffingshouders, nieuwe toetreders en andere ondernemers.

Naast nachtwinkels heeft Amsterdam diverse winkels in OV-haltes en benzinestations die zijn vrijgesteld van de Winkeltijdenwet en zelf hun openingstijden kunnen bepalen.

Gebieds- en stadsdeelgericht beleid

In het onderzoek van Atlas Research is de ligging van nachtelijke locaties per stadsdeel onderzocht (zie kaart Locaties nachtcultuur Amsterdam, p. 9). Van de in totaal 541 locaties (op basis van de gehanteerde definitie) is de meerderheid gevestigd in het centrum van Amsterdam (63% van alle plekken). West en Zuid zijn naast het centrum het best vertegenwoordigd met elk meer dan 10% van het totale aanbod. Tegelijkertijd is er een ondervetegenwoordiging in stadsdelen waar relatief meer inwoners wonen en waar de bevolking eveneens jonger is, zoals Noord, Nieuw-West en Zuidoost.

Naast beleid gericht op toegankelijkheid dat betrekking heeft op alle stadsdelen, is er in een aantal stadsdelen al specifiek nachtcultuurgericht beleid. De nachtvisie biedt een stedelijk kader om deze ontwikkelingen verder te brengen.

Nieuw-West

Nieuw-West is het stadsdeel met de meeste inwoners en het grootste aandeel jongeren, maar heeft slechts drie locaties met een aanbod van nachtcultuur. In het Kunstenplan is de ambitie opgenomen om er de jongeren- en uitgaanscultuur te stimuleren. Er is ruimte voor

en behoefte aan activiteiten en voorzieningen op het gebied van hedendaagse muziekgenres, dance en nachtcultuur, inclusief oefenruimtes en een podium. Hierbij kunnen Amsterdamse poppodia een rol spelen, maar ook andere (landelijke) instellingen.

Zuidoost

Het stadsdeel ondersteunt alle beleidsmaatregelen waarbij ingezet wordt op de groei van een breed en betaalbaar aanbod van nachtcultuur in het gebied. Hierbij ligt de nadruk op behoud van de identiteit van Zuidoost en het in acht nemen van de wensen van de bewoners. Het stadsdeel onderzoekt momenteel samen met diverse culturele partijen in de stad of het mogelijk is om een poppodium en een hiphopcentrum te realiseren in Zuidoost. De nadruk ligt op het behouden en versterken van de couleur locale van Zuidoost. Daarnaast is het voor de nachtcultuur in Zuidoost van belang integraal te kijken naar bereikbaarheid, bijvoorbeeld door verbindingen van de metro, maar ook bussen, treinen en andere vormen van vervoer.

Noord

De nachtcultuur is voor stadsdeel Noord al belangrijk sinds het verdwijnen van de zware industrie, waaronder de scheepsbouw, vanaf de jaren '80. De ruige en verlaten gebouwen en terreinen boden pioniers van het nachtleven, de dance en andere evenementen ongekende kansen. Dit heeft sterk bijgedragen aan de herontdekking van Noord.

Nu Noord een transitie doormaakt en zich onder meer door de komst van kunst, cultuur en festivals ontwikkelt tot een dynamisch en snel groeiend deel van Amsterdam met een sterk gemengde populatie, is nachtcultuur nog steeds van groot belang. Niet voor niets heeft Noord een flink aantal locaties met een 24-uurs vergunning en maken jonge Amsterdammers van binnen en buiten Noord graag gebruik van de locaties en mogelijkheden. Maar door de sterke bevolkingsgroei van Noord en de bijbehorende snelle ontwikkeling van voorheen lege en ruige gebieden tot woonwijken staat de ruimte voor nachtcultuur letterlijk en figuurlijk onder druk. Noord wil aantrekkelijk en interessant blijven, ook nu de nachtlocaties aan de IJ-oeveren het lastiger hebben vanwege verdichting en woningbouw. De nachtcultuur op het NDSM-terrein en op andere locaties nabij het IJ verdient bescherming. Het Buikslotermeerplein heeft veel potentie om plaats te bieden aan nachtcultuur.

Oost

In het recente verleden waren er in Oost talrijke locaties (o.a. Cruquiusweg) waar 's nachts meer was toegestaan. Hoe dichter bebouwd het stadsdeel raakt, des te minder er van dit soort plekken overblijven. Toch biedt de huidige transitiefase nog steeds kansen om tijdelijke nachtcultuur mogelijk te maken. Het is de kunst om deze kansen te zien en ernaar te handelen. Doka in het Volkshotel en De Oosterbar in het Generator Hostel hebben als enige locaties in het stadsdeel een 24-uurs vergunning. Om het lokale nachtleven een impuls te geven kan het aantal 24-uurs vergunningen in stadsdeel Oost worden uitgebreid.

West

West kent een geschiedenis van vrije ruimtes en (gelegaliseerde) kraakpanden die een rol hadden in de underground nachtcultuur. Goede voorbeelden zijn de Silo en het oude Westergasterrein. Nog steeds zijn er in het stadsdeel vrijplaatsen voor ruimte en experiment, zoals de Vondelbunker, OT301, de Marktkantine, Warehouse Elementenstraat, Checkpoint Charlie, De Nieuwe Anita, De Trut en diverse locaties op het Westergasfabriekterrein. Het blijft van belang om in relatie tot regelgeving aandacht te hebben voor deze locaties en waar mogelijk maatwerk te bieden.

Zuid

De Gerrit Rietveld Academie kan een stimulans zijn voor nieuwe initiatieven in het kader van de nachtcultuur, zoals opgenomen in het Plan Kunst en Cultuur Zuidas 2021-2025. De goede bereikbaarheid van de Zuidas per fiets draagt bij aan een goed klimaat voor de vestiging van avond- of nachtinitiatieven, mogelijk nog versterkt door een eventuele uitbreiding in de toekomst van het metronetwerk en het busvervoer met nachtelijke ritten. De komst van nieuwe culturele voorzieningen aan de Zuidas biedt de kans om in te spelen op de mogelijkheid om ook activiteiten in de avond en nacht te organiseren. Leegstand en transformatie bieden kansen voor (tijdelijk) gebruik voor andere doeleinden, waaronder initiatieven die bijdragen aan de nachtcultuur. De openbare ruimte van Zuidas biedt op termijn ook kansen voor openluchtevenementen in de avond of nacht.

Transformatiegebieden, waaronder Schinkel en Buitenveldert, bieden eveneens kansen voor nachtcultuur. Kijkend naar de doelstellingen van de betreffende gebieden kan er meer gebruik worden gemaakt van leegstand. Ook kunnen tijdelijke initiatieven worden gefaciliteerd in de vorm van broedplaatsen in combinatie met mogelijkheden voor clubs en multifunctionele ruimtes.

Studenten vormen een belangrijke doelgroep voor de nachtcultuur. Een aanzienlijk deel van hen is gehuisvest in of aan de rand van Zuid (waaronder Ravel Residence en Uilenstede). Ook hierdoor liggen er kansen voor meer aanbod in het stadsdeel.

Centrum

In de Aanpak Binnenstad spreekt de gemeente de ambitie uit dat de Amsterdamse binnenstad weer een plek wordt waar alle Amsterdammers graag komen en uitgaan, en bewoners zich thuis voelen. Bezoekers uit binnen- en buitenland blijven welkom, als zij komen voor het unieke karakter van onze stad en respect hebben voor de stad en haar bewoners. De Aanpak richt zich ook op een verrijking van het aanbod in nachtcultuur in het centrum.

Stemmen voor de nacht #8

Interview: Heleen Blanken & Chafik Benhmidouch, beeldend kunstenaars

Tijdens haar studie Beeldende Kunst aan de Gerrit Rietveld Academie merkte Heleen Blanken dat de regels van de kunstwereld knelden. Het nachtleven bood haar de vrijheid om haar eigen stijl te ontwikkelen. Haar werk bevindt zich op het snijvlak van audiovisuele kunst, artificial intelligence en microbiologie. Ook Chafik Benhmidouch voelde zich altijd meer aangetrokken tot de nacht. Als creatief ondernemer zet hij zich in voor een multidimensionaal nachtleven. Met zijn nieuwste project faciliteert hij een art residency op het HEM-brugterrein in Zaandam.

Gesamtkunstwerk

Heleen Blanken: 'Trouw heeft een belangrijke rol gespeeld bij het voortstuwen van kunst in het clubleven. Voorheen voelde visuele kunst in de context van de club vooral decoratief, maar wij kregen de ruimte om het naar een hoger plan te tillen. De lat ligt nu even hoog als in de traditionele kunstwereld. Misschien is kunst in het nachtleven momenteel zelfs wel experimenteler, omdat alle disciplines er samenkomen als gesamtkunstwerk.'

Chafik Benhmidouch: 'Waarom is alles zo ingekaderd? Overdag moet je naar het museum, terwijl de nacht het moment is dat iedereen openstaat voor nieuwe impulsen. Eigenlijk heeft kunst in een galerie of museum vaak iets misplaatst. Zodra je kunst in een andere context plaatst, krijgt het ineens meer waarde, omdat het onderdeel wordt van je avond. Daarmee zou veel meer geëxperimenteerd mogen worden.'

Hybride ruimtes

Heleen: 'Toch ben ik de laatste jaren steeds verder weggetrokken uit de nacht, omdat het mij te vluchtig was. Ik wilde de aandacht langer vasthouden. Vooral bij festivals is het jammer dat je weken toewerkt naar

Stemmen voor de nacht #8

een kort piekmoment, waarna je alles weer inpakt en vertrekt. Daarom pleit ik voor meer hybride plekken, zoals NXT Museum, die ruimte kunnen bieden voor clubevents en waar verschillende disciplines en lagen binnen de kunst samenkomen.'

Chafik: 'Ja, of dat je op de fiets springt en een obscuur barretje bezoekt, waar je ook een vette installatie binnenloopt. Dat is precies de spanning die hier mist. Het is steeds hetzelfde recept: dj, dansen, kroeg, nacht en heel af en toe hangt er kunst. Aan de andere kant: als je naar de opera gaat, zit je drie uur in de zaal. Je mag niet eens gaan plassen of een drankje halen.'

Heleen: 'Daarom zou het goed zijn om de openingstijden te rekken. Laat alle musea bijvoorbeeld één dag per week tot vier uur open blijven. Als je urenlang de tijd krijgt, heb je ook de ruimte om een halfuur naar een video-installatie te kijken. Of je kunt bijvoorbeeld om tien uur 's avonds besluiten dat je inspiratie zoekt en in een museum wilt ronddwalen. In een stad als Berlijn is op dat vlak al veel meer mogelijk.'

Kapotredeneren

Chafik: 'Ik vind de manier waarop subsidies worden verstrekt, niet meer van deze tijd. Je moet je plan soms praktisch al klaar hebben. Vervolgens moet je zes tot acht weken wachten om te horen of je de subsidie krijgt toegewezen. Ik zie meer in een systeem waarbij je een pitch kunt houden, waarna je je idee verder mag uitwerken.'

Heleen: 'Dat je een plan al compleet moet hebben afgekaderd voor een subsidieaanvraag, maakt je creatieproces beklemmend. Het laat weinig ruimte voor experiment. Het zou helemaal niet verkeerd zijn om meer begeleiding te krijgen vanuit de fondsen. Ik denk dat veel kunstenaars een drempel voelen om het gesprek met hen aan te gaan.'

Hartje centrum

Heleen: 'Het is eigenlijk zonde dat kunstenaars moeten uitwijken naar plekken als Zaandam. Zowel Chafik als ik hebben daar nu een plek, omdat er in Amsterdam geen betaalbare ruimte meer is.'

Chafik: 'Er moet hartje centrum weer een plek komen voor Amsterdammers, waar underground cultuur wordt ondersteund. Oude instituten worden omhooggehouden, maar er is geen plek meer voor de jongerencultuur. Als je écht een statement wilt maken moet je iets creëren midden in de stad. Een plek waar je om de vijf jaar opnieuw een sollicitatiegesprek houdt, zodat het niet een soort van sociale huurwoningen worden, waar kunstenaars hun oude dag doorbrengen, zoals je nu overal in het centrum ziet.'

Heleen: 'Laat die plek een cultureel platform zijn met een club, een restaurant, broedplaatsen, waar je de fluiditeit tussen alle kunststromen in de praktijk kunt brengen. Waar het experiment kan worden aangegaan zonder dat het opgelegd voelt. Waar een sterrenrestaurant kan bestaan naast een experimenteel kunstenaar. Dat gaat elkaar versterken.'

Interview: Sander Groet, mede-eigenaar A'DAM Toren

Aangestoken door het housevirus reisde Sander Groet in de vroege jaren negentig ieder weekend vanuit Edam naar Amsterdam. Op de legendarische loodsfeesten aan de Oostelijke Handelskade vond hij de inspiratie voor zijn eerste grote evenement: Mysteryland. Sindsdien heeft hij met clubs als Club AIR en Shelter, festivals als Milkshake, Amsterdam Open Air en Buiten Westen, en de iconische A'DAM Toren een waardevolle bijdrage geleverd aan de internationale allure van Amsterdam.

Icoon van Amsterdam

'Overdag zitten we in onze werkmodus en hebben we het druk. 's Nachts verkeren we in een andere staat van bewustzijn. In een bruine kroeg hangen en lullen aan de bar is niets voor mij. Dansen op goede muziek, aangestoken worden door de energie van mensen om me heen, daar kan ik echt van genieten. Ik denk niet dat dat ooit ophoudt. Laatst werd voor de wereldwijde lancering van de Playstation 5 een aantal iconische gebouwen geboekt. Naast de piramiden van Cheops en de Burj Khalifa in Dubai zat A'DAM Toren daar ook bij. We hebben ons best gedaan om die internationale allure uit te dragen. Ook in coronatijd zorgden we ervoor dat we een muzikanten bleven. Met onze flexwerkplekken en onze clubs en restaurants kunnen we na de crisis een belangrijke rol spelen als incubatie-hub.'

Niet in geld uit te drukken

'Mensen die over culturele waarde spreken, bedoelen daarmee vaak musea, concertzalen en andere elitaire ontmoetingsplaatsen. Voor jongeren is culturele waarde uitgaan, dansen, drugs gebruiken, jezelf ontdekken en mensen ontmoeten. Als je daarin voorziet, word je een belangrijke vestigingsplek voor studenten, expats en kunstenaars. Kijk naar Berghain in Berlijn, door de Duitse staat erkend als cultureel erfgoed. Je kunt de culturele waarde van de nacht niet in geld uitdrukken. Als je alle omzetten van alle clubs bij elkaar optelt, heb je nog steeds niet de werkelijke waarde berekend. Een evenement als ADE is van onschatbare waarde voor ons imago. Daarmee zitten we echt aan de frontlinie van wat cool is.'

Aantrekkingskracht van de nacht

'In Amsterdam komen nieuwe dingen snel: voor je het weet is er weer iets nieuws en tofs ontstaan. Er is een breed palet aan mogelijkheden. Je kunt naar Bitterzoet, AIR, Radion, Garage Noord of Chin Chin, allemaal volkomen verschillende, maar goedlopende en levendige clubs. Ruimdenkende mensen met een grootstedelijke instelling voelen zich aangetrokken tot Amsterdam. Die gaan niet studeren in Groningen, Enschede of Eindhoven. Dat is de verdienste van het nachtleven. Dat moet de stad duidelijker onderkennen en uitdragen. Vrijheid en vergunningen zijn de belangrijkste ingrediënten voor een gezonde nacht. Met die mix zal het nachtleven altijd blijven bloeien. We hebben hier zoveel talent rondlopen op het vlak van muziek en evenementen. Om de haverklap groeit iets uit tot een festival met aantrekkingskracht voor heel Nederland en zelfs daarbuiten.'

Open deuren, open stad

'Te streng en selectief deurbeleid mag wat mij betreft stoppen. Op een gegeven moment las ik veel reviews dat mensen bij Shelter geweigerd werden. Toen heb ik gezegd: "Weet je wat mijn deurbeleid is? Dat je de moeite hebt genomen om het pontje naar Noord te nemen." Over het algemeen merk ik: hoe meer ik de deur open zet, hoe leuker het wordt.'

Voorbij de lockdown

De lockdown heeft ons laten zien hoe waardevol de vrijheid is om samen te mogen komen. Ik heb een plan liggen voor een tweedaags festival, georganiseerd voor en door alle clubs, voor als de boel weer open kan. De eerste dag komt er een parade door de stad, waaraan alle clubs van Amsterdam deelnemen met een eigen geluidssysteem, gratis toegankelijk voor iedereen. De tweede dag betalen mensen wel toegang. De opbrengst wordt eerlijk verdeeld over alle clubs van de stad. Zo kan een festival een keer iets terugdoen voor de clubs en kunnen we zelf geld genereren zonder alleen onze hand op te houden.'

**5. Dag en nacht:
onlosmakelijk verbonden**

'Voor hen voor wie de nacht een even gevaarlijke als schitterende wereld is, voor wie de nacht een saaie bedoening is omdat niet alle kleuren even goed gezien worden, voor wie de nacht verder gaat dan alleen dansen en drinken. Mijn wens is dat wanneer we weer met z'n allen op de drempel van de deur staan en die geopend wordt, het daarachter net zo mooi is als we dachten dat het zou zijn toen we nog met het nachtlampje aan in ons bed sliepen.'

Soumaya Bazi, Toekomst van de Nacht #4

Zoals vermeld in hoofdstuk 2 experimenteren galeries regelmatig met late openstellingen en zoeken podia kruisbestuiving met de nacht. Een sterke overloop van de nacht in de dag zien we steeds vaker in het buitenland. Een mogelijke reden daarvoor is dat er in steden als Londen en Berlijn meer fysieke ruimte is voor programma's die dagenlang non-stop doorlopen. Toch proberen ook op verschillende plekken in Amsterdam initiatiefnemers de scheiding tussen cultuur overdag en in de nacht te laten vervagen of op te heffen. Organisaties pleiten voor meer mogelijkheden om van overdag tot diep in de nacht te programmeren. Voorbeelden zijn Sexyland in Noord en BRET in Sloterdijk.

Cross-over tussen dag en nacht

Buiten het reguliere, gesubsidieerde kunst- en cultuurcircuit manifesteert de nachtcultuur zich al decennialang in allerlei vormen overdag. In het daglicht neemt de nacht een andere gedaante aan: van Breakfast Clubs, 40-uurs weekenders, muziek-evenementen en dagfestivals tot een intieme open air aan een rafelrand. Deze 'nacht-overdagcultuur' is onlosmakelijk verbonden met het netwerk en de infrastructuur van de nacht. Zowel artiesten en professionals als bezoekers behoren veelal tot dezelfde groep. Mogelijk ligt in deze manifestatie van de nachtcultuur de sleutel tot meer samenwerking en kruisbestuiving met het rijke reguliere Amsterdamse cultuur-aanbod. Door meer cross-overs tussen muziekfestivals en dagcultuur kunnen meer Amsterdammers in contact komen met voor hen nog onbekende kunstvormen, en kunnen er ook nieuwe mengvormen ontstaan. Op dit moment vormen festivals de ideale schakel tussen de dag en de nacht. Het ondernemende karakter ervan biedt over

en weer kansen voor een betekenisvolle wisselwerking en synergie. Jong talent kan er doorbreken en vernieuwing krijgt de ruimte. De bezoeker profiteert van een compleet en divers aanbod. Het beleid van de gemeente zal er de komende jaren op gericht zijn om de wisselwerking tussen de dag en de nacht via festivals en evenementen te stimuleren.

Festivals en evenementen

Dit hoofdstuk is gewijd aan de festivals en evenementen met een nachtelijk DNA, die een extra dimensie toevoegen aan het culturele aanbod in de stad.

Festival of evenement?

- Een festival is een evenement met een verzameling aan activiteiten, met meerdere geluidsbronnen, meerdere
- muziekstijlen, (vaak) meerdere locaties (tenten, podia) en een cross-over van muziek, eten, drinken, theater en kunst en cultuur.
- Festivals vinden over het algemeen buiten plaats, op een particulier terrein of in de openbare ruimte (zoals bijvoorbeeld een plein of straat).
- Amsterdam kent foodfestivals, theaterfestivals en kunstfestivals, maar muziekfestivals, met elektronische dance-muziek tot reggae of volksmuziek komen het meest voor.

Impact op de omgeving

Veel kwesties waar clubs en broedplaatsen tegenaan lopen, gelden ook voor de Amsterdamse festivals. Ook hier spelen vragen als: is het aanbod voldoende divers en inclusief; is er voldoende ruimte voor nieuwkomers? Ook bij festivals zijn geschikte locaties schaars. Een aspect dat specifiek bij festivals en evenementen speelt, is de spanning tussen een aantrekkelijk aanbod in de openbare ruimte en de overlast die omwonenden erdoor kunnen ervaren. Het debat over de ruimte voor en de impact van festivals in Amsterdam is de afgelopen jaren gepolariseerd. Door drukte en overlast in de stad is de tolerantie met betrekking tot evenementen in de openbare ruimte afgenomen. Dat zet (elektronische) muziekfestivals onder druk.

We hebben te maken met grote veranderingen in de stad: de groei van het aantal inwoners, de verdichtingsopgave, de nieuwbouwop-

gave, het intensievere gebruik van de steeds schaarsere openbare ruimte en de discussie over het gebruik daarvan voor allerlei activiteiten, waaronder festivals. Het Evenementenbeleid (2019) is eind 2020 vervroegd geëvalueerd. De belangrijkste conclusie was dat de stad opnieuw moet zoeken naar een goede balans tussen festivals (levendigheid) en de impact daarvan op omwonenden (leefbaarheid). De nachtvisie draagt aan deze zoektocht bij door de waarde van festivals voor de stad te benoemen en te reflecteren op welke ruimte er nodig is voor festivals in Amsterdam (5.2 en 5.3).

5.1 Festivalstad in vogelvlucht

Grootschalige muziekevenementen in de openbare ruimte zijn een relatief nieuw verschijnsel. Amsterdam heeft een ongekende ontwikkeling doorgemaakt op dit gebied. In de jaren '90 waren evenementen veelal kleinschalige en buurtgebonden optredens rond feestdagen en illegale raves of open airs en spontane festivals of muziekfeesten aan de rafelranden van de stad, vaak niet of nauwelijks gereguleerd. Inmiddels zien we in de stad publiekevenementen waar duizenden (muziekfestivals), tienduizenden (huldiging Ajax), honderdduizenden (Amsterdam Pride) of zelfs miljoenen bezoekers (Sail) op afkomen. Bovendien heeft Amsterdam een reputatie opgebouwd als een vooruitstrevende festivalstad, vooral op het gebied van (elektronische) muziekfestivals als Milkshake, Loveland en Dekmantel.

Deze ontwikkeling verliep grotendeels organisch: veel pioniers waren Amsterdammers met een creatief idee, de moed en de drive om iets te organiseren. Zo is het hiphopfestival Appelsap ooit begonnen als gratis muziekfestival voor Amsterdamse jongeren en podium voor lokaal talent. In de jaren negentig en het begin van deze eeuw was het motto vooral om duizend bloemen te laten bloeien. Organisatoren kregen veel ruimte om hun ideeën uit te voeren: evenementen zorgden voor levendigheid en maakten de stad aantrekkelijker. Er was ook nog volop plek. De enorme drukte op Koninginnedag 2010 vormde een keerpunt in het denken over grootschalige evenementen in de stad. Vanaf dat moment zette de gemeente erop in om grote feesten met veel publiek aan de rand van de stad plaats te laten vinden.

Welke plek is er voor festivals, hoe nachtelijk kan de Amsterdamse dag worden beleefd? Het stadsbestuur kwam in 2018 met nieuw beleid, gericht op spreiding van evenementen over de stad, met normen om geluidsoverlast te beperken en een beperking van het aantal (muziek)

evenementen in de stad. Sinds maart 2020 zijn er vanwege de coronamaatregelen nauwelijks meer evenementen en festivals geweest. Ook 2021 is een gemankeerd evenementenjaar. Organisatoren hebben een enorme dreun gekregen van de crisis, velen hebben personeel moeten ontslaan. Toch lijkt de animo voor het organiseren van festivals nog altijd groot: het probleem van schaarste aan locaties is niet verdwenen door de coronacrisis. Voor alle partijen – bewoners, bezoekers, organisatoren en de stad als geheel – is het belangrijk dat er duidelijkheid komt en dat er een duurzame balans wordt gevonden. Dan kunnen creatieve en feestelijke initiatieven van en voor Amsterdammers opnieuw tot bloei komen zonder dat de stad er overmatig hinder van ondervindt.

5.2 Waarde van festivals

Culturele waarde

Festivals zijn per definitie uitingen van cultuur: de samenkomst van mensen bij een festival is gericht op muziek, theater, dans, kunst, sport of gastronomie. Daarmee leveren festivals op verschillende manieren een bijdrage aan het culturele leven in de stad.

Laagdrempelige cultuurparticipatie

Sommige Amsterdammers ervaren nog een drempel om een museum, galerie of theater te bezoeken. Festivals maken deelnemen aan culturele activiteiten laagdrempeliger. Goede voorbeelden zijn onder andere Parade, Uitmarkt, Kwakoe en de talrijke muziekfestivals. Daar komen bezoekers in contact met verschillende cultuuruitingen of kunstvormen. Zij kunnen er bovendien geïnspireerd raken om het Amsterdamse culturaanbod verder te verkennen.

Jongerencultuur van nu

Festivals zijn uitgegroeid tot een belangrijk onderdeel van jongeren-cultuur. Ze bieden een divers aanbod, muziek en andere kunstvormen in de buitenruimte, een plek om op je eigen manier te genieten van de programmering en om je samen met een groep van gelijkgestemden onder te dompelen in een onalledaagse ervaring.

Voorloper door cross-overs en inspiratie

Festivals zijn bij uitstek plekken voor experiment. Er is vaak ruimte voor een diverse programmering en voor nieuwe muziekstijlen, vaak met

het nachtleven als oorspronkelijke bron. Anders dan een museum, theater of club – waar allerlei voorzieningen aanwezig zijn en eisen worden gesteld aan de inrichting – begint elk festival met een blanco canvas: een leeg plein of een leeg veld. Over alles moet worden nagedacht: podium, decor, inrichting, loopstromen en voorzieningen. Dit is een sterke stimulans voor de creativiteit. We zien dat initiatiefnemers ondanks allerlei belemmeringen steeds nieuwe plekken vinden voor festivals. Zo benut dakfestival ROEF handig de ongebruikte ruimte op de daken in de stad.

Plek voor talentontwikkeling

Festivals zijn broedplaatsen voor nieuwe kunst en een kweekvijver voor nieuwe en jonge Nederlandse artiesten en creatieve makers. Talenten die hun eerste stappen zetten in de clubscene, groeien vaak door naar de line-up van de grootste festivals in de stad. Creatieve of muzikale concepten die in het nachtleven ontstaan, vinden hun weg naar een festival. Zo is Amsterdam Open Air ontwikkeld door de mensen achter Club Air. Een ander voorbeeld is Milkshake. Nieuwe muziek kan ook via festivals een breder publiek bereiken. Het meest prominente voorbeeld daarvan zijn de grote successen die hele generaties Nederlandse dj's hebben gevierd, voortgekomen uit de clubscene en doorgebroken op festivals in binnen- en buitenland.

Economische waarde

Rond festivals is in Amsterdam een levendige bedrijfstak ontstaan. Honderden Amsterdammers verdienen hun brood in de evenementensector: artiesten, creatieven, productiemedewerkers, beveiligers, medewerkers in de catering of hosting, media- en communicatie-experts, podiumbouwers, licht- en geluidstechnici en nog vele anderen. Alleen al hierdoor zijn festivals een belangrijke economische sector in de stad. Daarnaast trekken de tientallen grote en honderden kleinere evenementen jaarlijks honderdduizenden bezoekers. Die maken gebruik van hotels, cafés en restaurants, taxivervoer en winkels. Zo dragen evenementen indirect bij aan de economische activiteit en de werkgelegenheid in de stad. De jaarlijkse gebruikswaarde (zoals omschreven in het onderzoek *Waarde van de kleine uurtjes* van Atlas Research) van de nachtcultuur en nachtelijke of aan de nachtcultuur gerelateerde evenementen, de meerwaarde die mensen hechten aan hun bezoek, wordt geschat op ruim € 22 miljoen.

Bezoekers

Alle festivals in Amsterdam samen trokken in 2019 in totaal 2,2 miljoen bezoekers. Wij waren van plan om in 2020 een bezoekersonderzoek onder alle festivalorganisatoren te houden. De coronapandemie heeft ertoe geleid dat dit onderzoek is uitgesteld, in elk geval tot het festivalseizoen van 2022. In het uiteindelijke onderzoek brengen we ook het aandeel festivals in beeld dat een sterke link heeft met de nachtcultuur.

Aantrekkingskracht

Festivals hebben een belangrijke spilfunctie in de Amsterdamse creatieve sector: ze vormen een podium voor creatief en technisch talent, en werken als een magneet op creatief talent vanwege de inspiratie en innovatie die ze bieden. Daarnaast dragen festivals bij aan de aantrekkingskracht van Amsterdam als vestigingslocatie voor jonge professionals en hun werkgevers.

Sociaal-maatschappelijke waarde

Festivals hebben een sociaal-maatschappelijke waarde doordat ze bijdragen aan verbinding tussen personen en groepen. Waar mensen live bij elkaar komen om (muziek)cultuur samen te beleven, ontstaan nieuwe contacten en sociale netwerken. Amsterdammers en bezoekers van buiten komen er in contact met personen buiten hun eigen netwerk, of dat nu de buurman is die ze nooit spreken of gelijkgestemden uit een andere stad of ander land. Festivals kunnen zo bijdragen aan een tolerante en inclusieve samenleving, waar saamhorigheid vooropstaat. Veel Amsterdammers ontdekken via festivals bovendien delen van de stad waar ze anders nooit zouden zijn gekomen.

Door en voor alle Amsterdammers

Een festival organiseren is vakwerk, grootschalige evenementen zijn complex en risicovol. Toch zou iedereen die dat wil in Amsterdam een festival of evenement moeten kunnen organiseren. De openbare ruimte is van alle Amsterdammers, en elke Amsterdammer heeft evenveel recht om die ruimte te gebruiken, ook voor een festival. Daarbij geldt: een evenement begint in de basis met een goed idee: een artiest, een concept of een optreden.

We moeten als stad voorkomen dat er alleen festivals zijn die zich richten op de kapitaalkrachtigste doelgroep. De schaarse ruimte in de stad moeten we zoveel mogelijk ook kunnen benutten voor aanbod dat een brede doelgroep in Amsterdam aanspreekt. Idealiter zou het aanbod van evenementen alle Amsterdammers goed bedienen. Niet alle festivals hoeven voor iedereen interessant te zijn. Kleinschalige *fringe* festivals prikkelen en stimuleren vernieuwing. Ook hoeven er niet voor alle groepen Amsterdammers evenveel festivals te zijn, en evenmin in alle muziekstromingen.

Identiteit en waarden

Bepaalde evenementen dragen een idee of waarde uit, of zijn een uiting van trots of identiteit. Zo is Amsterdam Pride, als viering van de vrijheid om jezelf te kunnen zijn, uitgegroeid tot een evenement dat meer bezoekers trekt dan Koningsdag. Festivals kunnen ook een verbindende rol spelen bij de transformatie van gebieden. In stadsdelen als Nieuw-West, Zuidoost en Noord kunnen evenementen oude en nieuwe bewoners en gebruikers van het gebied met elkaar in contact brengen. In de feestelijke en laagdrempelige setting van een festival kunnen thema's als gentrificatie, empowerment en eigenaarschap voor en door iedereen worden vormgegeven en verkend. Amsterdam heeft festivals nodig die ieders bestaansrecht en identiteit erkennen en ruimte bieden aan ieders inbreng.

Buitenleven

Het leven in Amsterdam speelt zich steeds meer af op straat, in parken, op pleinen en aan het water. Amsterdammers doen meer buiten, mede door de toename van warme dagen. Bij een festival gaat het bij uitstek om de buitenbeleving en om verblijven en dansen op muziek in een inspirerend decor op een aantrekkelijke locatie. Die locatie is een van de belangrijkste elementen van een festival. In de Groenvisie 2020-2050 (vastgesteld in 2020) zijn twee zaken benoemd die relevant zijn voor evenementen. Terreinen die speciaal zijn aangelegd voor evenementen, moeten als zodanig worden onderhouden. Dit vergt intensiever onderhoud dan gemiddeld, waarbij uitgangspunt is dat de extra kosten gedekt moeten kunnen worden uit de huuropbrengsten. Daarnaast is het een belangrijke opgave om een goede balans te vinden tussen drukke en rustige zones in de parken.

5.3 Zoeken naar de balans

Dat de nachtcultuur zich overdag als festival of evenement in de openbare ruimte manifesteert, brengt naast allerlei voordelen ook een aantal dilemma's met zich mee. In deze paragraaf zetten we deze op een rijtje en geven we aan welke aanpak ons de komende jaren voor ogen staat.

De grote culturele, economische en sociaal-maatschappelijke waarde maakt dat er blijvend ruimte voor festivals moet worden gevonden in de stad, maar binnen duidelijke en goed onderbouwde kaders en op basis van regels en normen die de leefbaarheid beschermen. In principe willen we dat overal in de stad waar dat veilig kan, evenementen kunnen plaatsvinden. Er dient ruimte te worden gevonden voor grote en kleine festivals, met of zonder (versterkte) muziek, van grote gerenommeerde en kleine of beginnende organisatoren, resulterend in een aanbod dat past bij de behoefte in de stad. Overlast moet met generieke maatregelen en regelgeving zoveel mogelijk worden beheerst en door middel van duidelijke afspraken in locatieprofielen worden begrensd in duur, frequentie en omvang. We maken de afweging tussen een aantrekkelijk, breed en progressief aanbod en een goed gedijend festivalklimaat enerzijds en de bescherming van leefbaarheid anderzijds.

Uiteindelijk doel is een duurzame balans tussen leefbaarheid en plezier. Op basis van duidelijke criteria kunnen we de schaarse plekken voor festivals goed verdelen en sturen op een aanbod dat zo goed mogelijk aansluit bij de identiteit van Amsterdam en meerwaarde heeft voor de stad en haar inwoners.

Levendig versus leefbaar

Het Evenementenbeleid uit 2018 had tot doel om de impact van festivals op de omgeving zoveel mogelijk te beperken. Er zijn geluidsnormen vastgelegd voor muziekfestivals, er gelden regels voor het maximale aantal dagen op- en afbouw en voor het ruimtebeslag per locatie. In locatieprofielen is per plek vastgelegd hoeveel evenementen er kunnen plaatsvinden. Uit de vervroegde evaluatie blijkt dat het beleid functioneert. Toch is er de afgelopen jaren veel geklaagd over festivals, en dan vooral over geluid. De discussie over evenementen ging de afgelopen jaren gepaard met een oproep om de overlast van evenementen stevig te bestrijden. In 2019 is een draagvlakonderzoek over evenementen uitgevoerd onder 1500 Amsterdammers. Opvallend

is dat dit (representatieve) onderzoek een veel genuanceerder beeld laat zien (zie kader). Dat tachtig procent van de Amsterdammers geen hinder ondervindt van evenementen, is positief. Het college weegt de belangen van alle Amsterdammers, ook die van de minderheid. We blijven met de stad in gesprek over de waarde van evenementen en over de overlast die wordt ervaren, met als uitkomst een compromis over wat de stad aan kan en welke plek we moeten vrijmaken voor evenementen en onder welke condities.

Uitkomsten draagvlakonderzoek onder 1500 Amsterdammers, in opdracht van de gemeente Amsterdam, 2019

- 77 procent is tevreden met huidige aanbod van evenementen; 70 procent vindt het evenementenaanbod een verrijking voor de stad.
- Ruim tweederde heeft in 2019 een evenement in Amsterdam bezocht.
- 30 procent heeft behoefte aan kleinschaliger buurt-evenementen.
- In de leeftijdsgroep 18-24 en 35-44 wordt het aanbod muziek-evenementen beoordeeld met een 7.2.
- 29 procent vindt dat er te veel dance-evenementen zijn.
- 20 procent heeft in 2019 wel eens overlast ervaren van een evenement (van deze groep ervoer 19 procent geluidsoverlast).
- Meest storend vindt men de parkeeroverlast die samen gaat met een evenement.
- Museumplein en NDSM worden gezien als de meest geschikte evenementenlocaties.

Aanpak

Stad en stadsbestuur moeten samen op zoek naar een balans als het gaat om het aantal evenementen dat de stad aankan. Dat nieuwe evenwicht volgt uit de afweging tussen de toegevoegde waarde van evenementen en de impact die ze hebben op de omgeving. We willen het gesprek over het gewenste aantal evenementen (en de omvang en de verdeling over de stad) voeren op basis van alle feiten en overwegingen. Het is van belang dat alle partijen de gelegenheid krijgen om mee te praten: bewoners, organisatoren, bezoekers van evenementen en Amsterdammers die werken in de sector. In de loop van 2021 werkt het college scenario's uit die de basis kunnen vormen voor een goed gesprek, eerst in de gemeenteraad en daarna in de stad.

Strijd om de ruimte

Bij de discussie over de toekomst van festivals in de stad speelt het gebrek aan locaties een grote rol. Mede door ruimtegebrek is in 2019 het aantal evenementen in de stad gedaald. Volgens Stichting Nachtburgemeester is het aantal evenementen in Amsterdam met maar liefst een kwart afgenomen. Er zijn evenementenlocaties verdwenen omdat er woningen zijn gebouwd. Andere plekken zijn minder geschikt geworden door verdere verstedelijking. De schaarse openbare ruimte die overblijft, moet met meer mensen worden gedeeld. Er zijn de afgelopen jaren veel mensen in de stad bijgekomen. Daar komt nog bij dat Amsterdammers de openbare ruimte steeds intensiever gebruiken voor vrije tijd en andere activiteiten. Bestaande plekken zijn vergeven en voor nieuwe initiatieven is er nauwelijks meer ruimte. Daarmee is een goede en eerlijke verdeling van de ruimte nog urgenter geworden. Hierbij kunnen mogelijk nieuwe criteria meewegen, zoals de reguliere drukte van een locatie, het aanwezige voorzieningsniveau voor evenementen en/of de ecologische waarde van een park.

Aanpak

Het stadsbestuur wil ruimte kunnen toewijzen op basis van feiten en data. We kijken niet alleen naar de ingediende plannen, de doelgroepen of hoe het festival zich verhoudt tot de omgeving. We gaan ook structureel data verzamelen over de waardering van festivals door bezoekers én door bewoners. Hiervoor laten we aselect uitgevoerde onderzoeken doen rond alle grote muziekfestivals. Objectieve geluidsmetingen en constatering van toezichhouders worden ook onderdeel van de afweging.

Bij het toekennen van een plek op de evenementenkalender wordt gekeken naar het onderscheidend vermogen van een festival en naar de toegevoegde waarde voor de stad. Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- We stimuleren evenementen om ontmoeting en sociale cohesie mogelijk te maken tussen én binnen groepen Amsterdammers.
- We maken ruimte voor evenementen die de identiteit van de stad viëren en versterken.
- We zoeken naar manieren om evenementen een bijdrage te laten leveren aan de ontwikkeling van nieuwe en bestaande gebieden in de stad.
- We reserveren ruimte voor evenementen met Amsterdamse branie en lef, en bieden zo een plek voor mainstream, underground en fringe.

- Evenementen zijn gastvrij en toegankelijk, houden rekening met omwonenden en zoeken aansluiting met lokale ondernemers en organisaties.

Keuzes bij schaarste

Hoe verdelen we de schaarse ruimte die overblijft? Op het totaal van alle locatieprofielen is er ruimte voor circa vijftig dagen muziekfestivals (tot 85 dB(C)). Het aantal aanvragen voor een plek op de kalender is echter veel groter. Op dit moment hebben we als gemeente niet de mogelijkheid om op grond van argumenten een keuze te maken tussen evenementen, als de vraag naar plekken op de festivalkalender groter is dan het aanbod. Als we onze toevlucht nemen tot loten, kan het zijn dat beeldbepalende evenementen als Amsterdam Pride of Ketikoti vervallen. Wat we eigenlijk willen is dat het festivalaanbod, net als het aanbod in de nachtcultuur, aansluit bij de behoefte van Amsterdammers. We onderzoeken daarom hoe we het best kunnen sturen op een goede verdeling van de plekken over de doelgroepen in de stad. Daarbij willen we voorkomen dat het stadsbestuur op de stoel van curator gaat zitten.

Aanpak

Het aanbod van festivals moet passen bij Amsterdam en inspelen op de identiteit en samenstelling van de stad. Ook willen we ruimte bieden voor nieuwe stromingen en initiatieven van gemarginaliseerde groepen of culturele pioniers. Bij de verdeling van de schaarse plekken voor muziekfestivals laten we ons adviseren door een deskundige en onafhankelijke muziek-evenementencommissie. Deze commissie gaat het college ook adviseren over het stimuleren van nieuwe festivals met subsidie uit het evenementenfonds. De commissie wordt in 2021 opgericht en start met een verkenning naar de muziek-evenementen in Amsterdam en de trends op dit gebied.

Het college geeft de commissie mee dat Amsterdam internationaal toonaangevend is op het gebied van elektronische muziek in het nachtleven en op festivals. Het is van belang voor de culturele sector en de Amsterdamse economie dat deze positie behouden blijft. Daarnaast moet er altijd ruimte zijn voor Amsterdammers met een goed idee. We waarborgen dit bijvoorbeeld door een deel van de beschikbare plekken te reserveren voor nieuwkomers en subculturen. Ook stellen we budget beschikbaar om plannen uit te voeren. De evenementenkalender in Amsterdam moet divers en inclusief zijn.

Passende schaal

Uit het draagvlakonderzoek van 2019 blijkt dat een aanzienlijk deel van de Amsterdammers behoefte heeft aan meer kleinschalige evenementen. Deze evenementen richten zich vaak meer op de behoefte van de bewoners en veroorzaken minder hinder. Het aantal kleine en middelgrote evenementen is de afgelopen jaren echter fors afgenomen. In 2019 was er sprake van een daling van 28% voor kleine evenementen tot 500 bezoekers en een daling van 46% voor evenementen met tussen 500-2000 bezoekers. We vermoeden dat deze daling verband houdt met de gestegen kosten, onder meer voor de vergunning en om te voldoen aan de eisen op het gebied van duurzaamheid, veiligheid en geluid. Ook grote evenementen moeten steeds meer bezoekers trekken om uit de kosten te komen. Zij hebben te maken met stijgende kosten voor materiaal, personeel en de gages van artiesten. Het gevolg is dat grote evenementen groter en/of duurder worden. Daardoor veroorzaken ze meer overlast en zijn ze minder toegankelijk voor bezoekers met een kleinere beurs.

Hoe kunnen we waarborgen dat er toch meer ruimte komt voor kleinschalige evenementen en nieuwe initiatieven? Hoe kunnen we de drempel verlagen? Een eerste stap is de pilot waarbij de grens voor een verplichte vergunning is verhoogd van 100 naar 250 bezoekers. Daarnaast zullen op termijn extra maatregelen nodig zijn.

Aanpak

Organisatoren, omwonenden en de stad hebben belang bij een duurzaam kader voor evenementen met voldoende draagvlak. We stellen voor een langere periode beleid en locatieprofielen vast. Ook creëren we de mogelijkheid om organisatoren meerjarig een plek op de kalender te geven. Zo weten omwonenden hoe vaak ze een (groot) evenement kunnen verwachten in de buurt, wie de organisator is en welke regels er gelden. Voor organisatoren is duidelijkheid en zekerheid van belang om meerdere jaren vooruit te kunnen plannen. Dit vergroot de mogelijkheden om creatief, duurzaam en progressief te programmeren. Vaste festivals kunnen een relatie opbouwen met de omgeving.

Amsterdam kent een aantal iconische terugkerende evenementen, maar ook een aantal festivals dat zich de afgelopen jaren heeft onderscheiden en bewezen, zoals Pride, Kwakoe, Keti Koti en de

intocht van Sinterklaas. Voor deze festivals en evenementen is het van belang dat zij meerjarig zekerheid krijgen. Het college zou graag zien dat een aantal van deze festivals meerjarig een plek op de kalender kan krijgen.

Toegankelijkheid onder druk

Weerstand bij bewoners, een tekort aan locaties, stijgende kosten, veel concurrentie en dan kan het weer ook nog eens tegenvallen. Wie kan of wil nog een festival organiseren als er zoveel drempels en obstakels zijn?

Vaak zijn organisatoren pas na meerdere edities van een festival uit de kosten. Logisch dat het voor nieuwe organisatoren of partijen zonder grote reserves moeilijk is om in Amsterdam een evenement van enige omvang te organiseren. Bezoekers merken dat aan de stijgende prijs van entreekaartjes. Als we ook op het gebied van de nachtcultuur overdag een inclusieve stad willen zijn, moeten we hier aan oplossingen werken. Mogelijk kan het reserveren van een beperkt aantal plekken voor nieuwe initiatieven en het beschikbaar stellen van een geormerkt subsidiebudget een bijdrage leveren.

Aanpak

De gemeente heeft de taak om toe te zien op naleving van de regels en afspraken. Beter georganiseerde evenementen moeten leiden tot minder hinder en meer draagvlak. Organisatoren van festivals krijgen een locatie in bruikleen. Deze ruimte is van alle Amsterdammers en van organisatoren wordt verwacht dat ze hier verantwoordelijk mee omgaan: met respect voor de ruimte, voor de aanwezige flora en fauna, en voor de omgeving. Behalve dat alle regels en normen worden nageleefd, willen we ook dat organisatoren zich ervoor inspannen dat het evenement een zo aangenaam mogelijke ervaring is voor iedereen, bezoekers en omgeving.

Door te enquêteren onder bezoekers en bewoners wordt objectieerbare data verzameld over de kwaliteit van de uitvoering van een evenement. In combinatie met eventuele meldingen en de opvolging door toezichthouders en met de plannen van de organisator, ontstaat een beter beeld van de prestaties van het festival. Dit kan worden betrokken bij de afweging om een plek op de kalender toe te kennen.

Stemmen voor de nacht #10

Interview: Niels de Geus & Jasper Goossen, Evenementen Vereniging Amsterdam (EVA)

Niels de Geus en Jasper Goossen raakten al vroeg verknocht aan de Amsterdamse nacht. Ieder heeft op zijn eigen manier een bijdrage geleverd aan de subcultuur. Jasper met zijn bedrijf Apenkooi, waarmee hij festivals als DGTL, STRAF_WERK en Pleinvrees organiseert. Niels als operationeel directeur van ID&T, verantwoordelijk voor festivals als Milkshake, Mysteryland en Welcome to the Future. Als lid van de Evenementen Vereniging Amsterdam vertegenwoordigen ze festivals in en rond de stad.

Verwevenheid

Niels: 'Je hoort in de politiek vaak dat de clubcultuur terug moet komen. Dat dacht ik tien jaar geleden ook toen we Club AIR openden. Maar volgens mij heeft het geen zin om terug te verlangen naar twintig jaar geleden. Wat houdt nachtcultuur of jongerencultuur nu echt in? Het is goed als daar eens iets over wordt opgeschreven.'

Jasper: 'Wat wij met festivals doen en wat er in de clubs gebeurt, is sterk met elkaar verweven. Op allerlei niveaus is er samenwerking. De nacht gaat inmiddels verder dan alleen maar uitgaan. Het is voor jongeren een manier van zelfontplooiing geworden. Of het nou een festival, een reis of een clubavond is, het zijn allemaal manieren om uit het keurslijf te ontsnappen. Een plek waar je je kunt ontwikkelen, maar ook mensen kunt ontmoeten in een vrije omgeving.'

Aanjager

Niels: 'Er wordt veel gecreëerd in de nacht. Er wordt toffe muziek gemaakt en crossmediaal komt er van alles tot stand. Er zijn een heleboel kunstuitingen waartussen verbanden worden gelegd. Het nachtleven

is ontzettend breed, met zoveel verschillende stromingen dat er voor iedereen wat te halen valt.'

Jasper: 'Als je kijkt naar de creativiteit in de nacht en de professionele manier waarop ermee wordt omgegaan, is dat substantieel. De nacht is een aanjager voor de creatieve sector, de reclame-industrie en de filmindustrie. Mensen leren elkaar er kennen, veel fotografen, cameramensen, schrijvers en designers zijn ooit betrokken geweest bij de nacht. Het is een voedingsbodem voor de culturele en de creatieve sector.'

Brede infrastructuur

Jasper: 'Amsterdam is al 25 jaar de dancehoofdstad van de wereld, maar raakt die koppositie langzaam maar zeker kwijt. Dat ligt aan het feit dat Nederland klein is en Amsterdam al helemaal. Momenteel zijn we alles aan het volbouwen en denken we pas later na over hoe de inwoners zich kunnen vermaken. Terwijl we ons nu moeten voorbereiden op situaties die zich over tien, twintig jaar voordoen. Of het nou een club is, een café, een theater of een festivalterrein, het is hard nodig om daar nu al ruimte voor te reserveren.'

Niels: 'Een feest of festival begint niet met 1500 of 20.000 mensen, maar met dertig vrienden. Zo zijn de bekendste avonden en festivals ontstaan. Neem een avond als Afrolosjes. Dat is ooit begonnen in Bitterzoet en in kleine stapjes uitgegroeid tot landelijke clubavond. Zo'n voorbeeld toont aan hoe belangrijk het is voor de Amsterdamse nacht om een brede infrastructuur te behouden, waarin kleine podia even belangrijk zijn als grote. Het soms gehoorde idee van "het moet altijd maar klein blijven" vind ik kortzichtig. De artiesten in die aftandse bus of in dat jongerenhuis staan uiteindelijk op Mysteryland en worden internationaal gezien.'

Gabbercultuur

Jasper: 'Wie bepaalt wat cultuur is? Cultuur met een hoofdletter C, daarmee wordt vaak de grachtengordelcultuur, het Van Gogh Museum, het Stedelijk Museum bedoeld. Is gabber cultuur? Mensen die dertig jaar na dato nog steeds met een kaal hoofd in een Aussie rondlopen en naar gabbermuziek luisteren. Natuurlijk is dat cultuur. Het is alleen niet de cultuur van de mensen die vinden of denken dat ze er verstand van hebben.'

Niels: 'Het enige dat de gemeente moet doen, is faciliteren dat er ruimte is voor jongerencultuur, en zich er inhoudelijk zo min mogelijk tegenaan bemoeien.'

Creativiteit stimuleren

Jasper: 'Er is een groep Amsterdammers voor wie het nooit genoeg is. Als het aan hen ligt, moeten alle evenementen die herrie maken en iets met jongerencultuur te maken hebben, de stad uit. Er wordt altijd met een negatieve blik naar festivals gekeken. We moeten minder nadenken in het opleggen van beperkingen. We kunnen beter denken in wat we willen stimuleren en bedenken waar we naartoe willen. Daarbij komt de creativiteit van de nacht uitstekend van pas én tot zijn recht.'

Interview: Vic Crezée, Head of Music Patta

Vic Crezée groeide op aan de Lange Leidsedwarsstraat en raakte op jonge leeftijd in de ban van hiphop. In platenzaak Fat Beats vond hij gelijkgestemden, onder wie de initiatiefnemers van Patta, het befaamde Amsterdamse lifestyle brand en kledingmerk. Crezée maakte carrière als dj/producer en werd twee jaar geleden gevraagd om Patta Soundsystem op te zetten.

Nuchtere connectie

‘Voor mij is het nachtleven de plek waar alles en iedereen samenkomt. Als je geïnteresseerd bent in verschillende muzikale culturen, kom je er allerlei mensen tegen. Ook maak je vriendschappen en leer je mensen kennen die je perspectief op de wereld veranderen. Het nachtleven is een plek waar obstakels tussen mensen wegvallen. Als je op plekken komt waar je mensen vindt met dezelfde interesses, voel je al snel een diepere connectie, ook zonder drank en drugs. Je trekt naar een bepaald muziekgenre en daar horen een lifestyle bij, een kledingstijl of manieren van praten. Misschien kom je uit een gehucht zonder punkers en tref je in Amsterdam ergens mensen met een totaal andere achtergrond. Zo ontwikkel je je brein en je zijn.’

Gelijke waarde

‘Voor Patta heeft muziek altijd een belangrijke waarde gehad, vooral rap. Toen Patta net was opgericht, bracht het een rapalbum uit en er zijn door de jaren heen talloze feestjes geweest. Met Patta Soundsystem zijn we ons daar meer op aan het richten, met stage hostings, samenwerkingen met muzikanten, muziek uitbrengen en radiostations. Of het nou gaat om Jamaica Lounge bij mij om de hoek, of Paradiso of een deftige klassieke bar die ik niet ken, ik vind dat ze allemaal een even hoge cultuurwaarde hebben. Iedere plek waar mensen samenkomen, met een bepaald soort eten, muziek en attitude, draagt bij aan hoe mensen door de stad manoeuvreren en hoe ze zich kunnen identificeren met een groep waar ze geen weet van hadden.’

Eclectische cultuur

‘Ik zou het vreselijk vinden als Paradiso verdween, maar ook als de Jamaica Lounge of Garage Noord niet meer bestond. Als het Concertgebouw verdwijnt, is dat ook verschrikkelijk, maar ik vind niet dat zij voorrang moeten krijgen bij het verstreken van steun. Omdat Amsterdam zo klein is hebben we een sterk eclectische uitgaanscultuur. En omdat we het nachtleven bloedserieus nemen, is alles van hoge kwaliteit: de hiphopfeesten zijn goed, maar ook de technofeesten en punkshows. Van de dj’s en de promotors tot aan de flyerontwerpers, iedereen heeft een hoog professioneel niveau.’

Passie voor de nacht

‘Ik denk dat we met zijn allen de Amsterdamse nachtcultuur in stand houden. Natuurlijk zijn er mensen die vooral bezig zijn met geld verdienen, maar er zijn ook genoeg die met passie met de nacht bezig zijn. Die doen er alles aan om elkaar te helpen en een gezonde uitgaanscultuur in stand te houden. Ik benader het nachtleven vooral vanuit een muzikaal perspectief. Ik denk dat het belangrijk is om mensen een plek te blijven bieden waar ze binnen een bepaalde niche nieuwe muziek kunnen ontdekken en anderen kunnen ontmoeten.’

Geweldpreventie

‘Geweld ligt in de nacht helaas eerder op de loer dan overdag op straat. Geweld tegen vrouwen en de lhbtq+ gemeenschap moet per direct stoppen. Om dat soort geweld te stoppen moet je bij de kern beginnen. Het heeft te maken met opvoeding en scholing van jonge mensen, vooral van mannen. Je kunt de omgangsvormen tussen mensen op een zekere leeftijd niet meer beïnvloeden. Vanaf je geboorte – op school, in de media, overal – moet je te horen krijgen dat verliesd zijn op iemand van hetzelfde geslacht normaal is.’

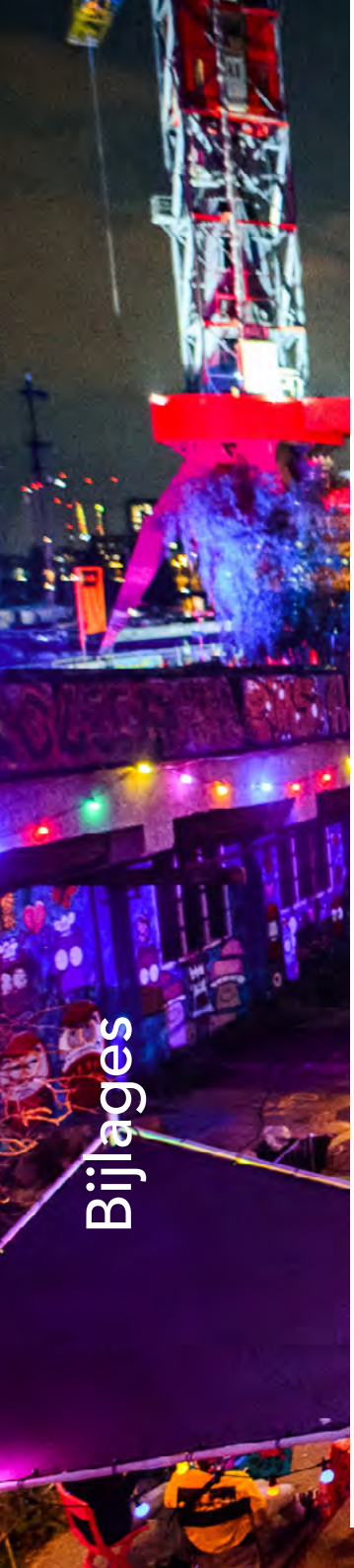
Stemmen voor de nacht #11

Boekhouders én dj's steunen

'Er moet geld gestoken worden in het nachtleven, want het is naar mijn weten de enige sector die helemaal stil ligt. Zzp'ers en mensen in het nachtleven krijgen geen steun, want ze worden niet begrepen door de overheid. Bedrijven die helemaal niets bijdragen aan de cultuur van de stad, krijgen wel steun van de regering om hun personeel te betalen. Daar klopt helemaal niks van. De overheid en de gemeente zouden tijdens de pandemie meer financiële steun mogen bieden.'

Nachtmenu

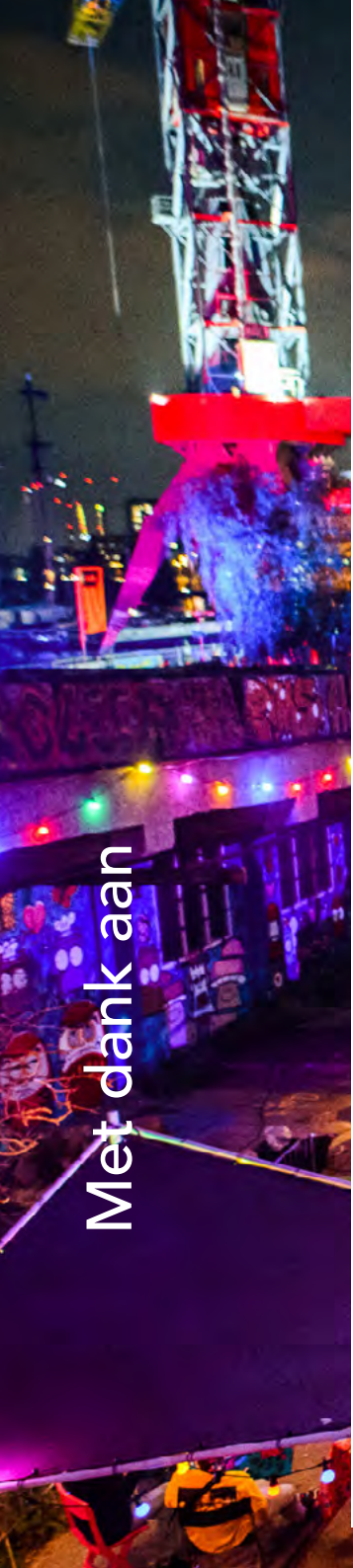
'Vóór covid vond ik het nachtleven eigenlijk best gezond. Om de haverklap kreeg een nieuwe club een 24-uurs vergunning. Ik had daar niet zoveel op aan te merken. Het enige wat echt beter kan: meer nachtvergunningen voor eten. Het aantal tenten dat na drieën open is, is op één hand te tellen en het eten is er goor. Je wilt gewoon om zes uur 's ochtends terecht kunnen bij een goeie zaak.'

Bijlage 1 - Waarde van de kleine uurtjes

Bijlage 2 - Bronnen

- *Waarde van de kleine uurtjes*, Atlas Research (voorheen Atlas voor gemeenten) (in opdracht van de gemeente Amsterdam), april 2021
- 'De kracht van kunst en cultuur, Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2021-2024', november 2019
- 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid', coalitieakkoord mei 2018
- *The trouw book*, Olaf Boswijk e.a., 2014
- *The Warhol Economy, How Fashion, Art, and Music Drive New York City* Elizabeth Currid-Halkett, Princeton University Press, 2007
- *Nachtnota Amsterdam, Nachtwacht*, oktober 2003

Met dank aan

Met dank aan

Amber Vineyard
Angelo Bromet
Anne Rodermond
Aron Friedman
Aukje Dekker
Bas van Geyn
Bradley Zero
Bogomir Doringer
Bróna Lynch
Chafik Benhmidouch
Chiara Silvestrin
Danny Lee
Diego Meijers
Dorian Andrzejewski
Duncan Stutterheim
Ellen Evers
Emma Waslander
Ferdgie Imambaks
Geert van Veen
Ghamte Schmidt
Hasna el Maroudi
Heleen Blanken
Helena Castro
Helena Naeff
Inis de Jong
Isis van der Wel
Ivo Schmetz
Jan-Willem van de Ven
Joost Gimbel
Jordi Ariza Gallego
Jörgen Tjon A Fong
Jasper Goossen
Juliënne Beijer

Justin Verkijk
Kiki Wesselo
Kees Koenders
Kim Tuin
Liese Kingma
Lutz Leichsenring
Lysa da Silva
Maru Asmellash
Mary Lake
Meindert Kennis
Mirik Milan
Mohamed Ghabri
Moktar Nabil
Najah Aouaki
Natasja
Niels de Geus
Olaf Boswijk
Pieter de Kroon
Ramon de Lima
Rolinde Hoorntje
Sanae Tijou
Sander Groet
Shammah Brempong
Soumaya Bazi
Sven Bijma
Sydney van Nieuwaal
Vic Crezée
Wesley Texel
William Djoko
Wisse Vollaers
Pakhuis de Zwijger en alle gesprekspartners
die een bijdrage hebben geleverd aan de
totstandkoming van de nachtvisie.

Toekomst van de nacht
Nachtcultuur in Amsterdam

Uitgave
Gemeente Amsterdam
Cluster Ruimte en Economie
Afdeling Kunst en Cultuur
Postbus 202
1000 AE Amsterdam

Interviews: Aron Friedman

Dichter: Soumaya Bazi

Tekst en samenstelling: Team Nachtvisie

Tekstredactie: de zoele haven

Vormgeving: Today

Amsterdam, juni 2021

Fotografie op pagina:

- 1: Bogomir Doring
- 2: Tim Buiting
- 3: Berbe Rinders
- 4: Mark Richter
- 5: Mark Richter
- 6: Jordy Brada
- 11: Tim Buiting
- 12: Sacha Hoebergen
- 15: Nikola Lamburov
- 17: Jonathan de Waart
- 18: Laura Jacobs
- 19: Gerald van der Knaap
- 25: Paula Scintilla
- 27: Bob Bronshoff
- 29: Tim Buiting
- 30: Sven Bijma
- 39: Lucas van der Rhee
- 41: Chris en Marjan
- 43: Berbe Rinders
- 44: Berbe Rinders
- 56: Peter Tijhuis
- 57: Jordy Brada
- 64: Merlijn Hoek
- 70: Niels de Vries